TE LANDE

DOOR

RENÉ DE CLERCQ

RENÉ DE CLERCQ
12 812 378

Koninklijke Bibliotheek
2692 3463

TE LANDE

TE LANDE

EEN BUNDEL SCHETSEN

DOOR

RENÉ DE CLERCQ

L. J. VEEN — UITGEVER — AMSTERDAM

[1930]

Drukkerij J. Lannoo, Thielt (Vlaanderen)

OOM BENEDIKT

DE oude doening « de Eecke », het geboortehuis van mijn vader, ligt op de kruising van straatweg en aardeweg, zoowat op twintig minuten van de dorpsplaats af. In de herberg bleven twee broeders van mijn vader als oude jonggezellen saam wonen tot aan hun dood.

Fijne vlaskooplui hadden de « Eeckenaars » in de goede vlasjaren een rond fortuintje vergaderd. Nooit hielden ze een meid, werden met den dag gieriger voor hun eigen, doch bleven eerlijk en zelfs eenigermate vrijgevig tegenover een ander.

Helmken en Benedikt!

's Winters sliepen zij den halven dag om kolen te besparen. Als zij ziek werden gebruikten zij turksche tarwe voor pillen, en op hun oude patatten waren zij zoo zuinig dat zij ze voos aten, toen er al lang nieuwe waren, en het restje als vuurmaaksel in de kachel gebruikten

— Bij ons gaat er niets verloren, leerde Benedikt; de eene aardappel helpt er den anderen koken.

Den dood vreesden zij alleen, omdat sterven zoo kostelijk valt. Herberg echter hielden zij niet om het profijt, maar om af en toe wat gezelschap te krijgen en hun borreltje niet alleen te moeten drinken. Want drinken en rooken deden ze gaarn. Helmken stond op zijn tachtigste jaar 's zomers vóór drie uur op, om toch nog veel pijpjes te kunnen doen, eer hij de

pijp voorgoed aan Maarten gaf. Met de kermis lieten ze altijd een orgeltje draaien, ofschoon de pastoor er strengelijk tegen preekte. Zij gaven niets toe. De jonkheid moet haar leute hebben, meenden de « Eeckenaars. » Helmken zelf kon in zijn eentje nog dansen als een van driemaal zeven, en sloeg, onder het springen, zijn beenen over een stoel. Voor hem was de wijsgeerig aangelegde Benedikt wet en profeet. Zei die : daar is maar één God ; « Van eigen » sprak Helmken. Beweerde de jongste : er zijn er drie, de oudste vond dat het altijd zoo geweest was. Voor vrouwen hadden ze een schrik — hoe zou ik zeggen — zoo erg als voor dieven.

Bij de « Eeckenaars » ging Putte, de slager, soms een boomken kruisjassen met den stationschef, die met een nicht van ons getrouwd was. Benedikt en Helmken, anders geen slechte spelers, mochten al verzinnen wat ze wouen, ze verloren altijd. Geen wonder ; de stationschef en Putte, die maten waren en bleven, zeiden elkander hun kaarten in 't fransch.

Oom Benedikt liet hen begaan : hij zou zich wreken te gepaster tijd.

Een keer ontmoet hij mijn vader.

— Karel, zegt hij, van avond worden Putte en de chef afgetroefd. Ze spreken immers altijd fransch als we kaarten. Nu heb ik een nieuwe taal uitgevonden en ze aan Helmken geleerd. Kom eens kijken van avond, 't zal er fijn toegaan.

— Ik kom, beloofde vader.

En hij ging.

De vier, Benedikt en Helmken, Putte en de chef, waren aan den gang ; de laatsten in 't fransch, de eersten in hun nieuwe taal. Dat was een Babeloniaansche warboel. Tusschen het Vlaamsch en het Fransch in, klonken almaar bijbelsche namen : Eva, Adam, Abel, Noach, Noëmi, Mathusalem. Het duurde niet lang of de chef, Putte en vader wisten zoo goed wat die beduidden als de uitvinders zelf.

Opeens, na lang haperen, angstig voor zijn broer die hem scherp bekeek, gooit Helmken een kaart neer, de verkeerde. Benedikt, rood van woede, schiet uit :

— Stommeling, wat komt ge met Kaïn voor den dag ? Het moest Adam zijn !

Helmken daarop, gegriefd, gooit het heele spel neer, en zonder iemand goeienavond te wenschen, trekt van spijt naar zijn bed. Twee dagen bleef hij daarin. Ten derden dage verrees hij, gezond, en was het Fransch, het Bijbelbargoensch en zijn spijt vergeten.

Op een zonnigen voornoen, dat ik er als knaap een korf rijpe pruimen ging halen — ze hadden er tien boomen staan — vond ik oom Benedikt in de groote keuken neergehurkt en schrijvend met een groot stuk krijt op de ruwe blauwe tegels, cijfers, cijfers, en nog cijfers, den vloer vol.

Ik bleef een tijd staan toekijken, zonder roeren, met de vreemdste belangstelling. En oom, in zijn

rooden baai, maar voortschuiven over den grond en schrijven, cijfers na cijfers.

Ik dorst hem niet te onderbreken, want hij hijgde van inspanning.

Daar hief hij zijn hoofd op, met den grijzen stoppelbaard, zijn gerimpeld voorhoofd en zijn blauwgrijze, stralende oogskens.

— Ha, 't is de jongen, zei hij... Hewel, jongen, ge gaat nu al wat naar school. Weet ge wat dat is?

— Neen, oom. Een som, geloof ik?

— Ja, een som, een groote som. Maar welke som?

— Hoe zou ik het raden?

— Dat zijn de schulden van Frankrijk, jongen. Ik reken uit hoeveel treinwagens er noodig zijn om ze te vervoeren in vijffrankstukken.

Een andermaal, veel later, — toen moest ik al een gast van zestien zeventien jaar zijn en lag in het collège — was ik, in vacantietijd, naar ooms toe; want ik hoorde geern Benedikt doende over allerlei diepzinnigheden, waarvan mijn leermeesters geen benul hadden.

— Jongen, sprak mijn wijsgeerige oom, ge studeert nu in de boeken. Dat heb ik ook gedaan in mijn jeugd. Ik heb, op mijn wijze, heel de aarde bestudeerd; heel de aarde buiten en binnen. En ik weet: 't eene wordt 't andere, en 't andere wordt 't eene, maar er is en blijft altijd evenveel van alles. Kijk, het water. Het water is water, of het wordt ijs, sneeuw, damp, mist en water wederom, het is zee, wolk of rivier, of

het stoomt daar in den koffiemoor, maar dezelfde hoeveelheid water blijft er altijd. En zoo is het met alles, jongen, wat zich op den aardbodem bevindt. De natuur verandert, verwisselt van vorm, maar zij vergaat niet. En — nu gingen de grijze oogskens groot open, ooms lippen kregen een breede plooi en zijn stem iets majestatisch — en er is geen koning of keizer zoo machtig op de wereld dat hij er een drupken water, of een korreltje graan, of een ziertje leven kan af- of toedoen.

Dat vond ik wel diepe wijsheid en luisterde met groeiende aandacht.

— Nadat ik de aarde uitgestudeerd had, studeerde ik de sterren, het hemelsch firmament. Ik zat met mijn boeken op zolder, en leerde, verslonden, dagen en dagen lang. En nadat ik de gesternten uitgestudeerd had, ging ik nog verder en hooger. Dat was iets schrikkelijks. Maar toen kwam ik in 't oneindige; en toen ik in 't oneindige kwam, was het tijd dat ik ophield, of ik zou stapelzot zijn geworden.....

Mijn ooms, die zoover van de dorpskom af woonden en liefst op hun eenigheid leefden, maakten geen deel uit van de Rhetorikagilde, maar onder malkander — mijn grootvader had zeven zonen — hebben de « Eeckenaars » veel gezongen, alleenspraken gehouden en stukjes gespeeld.

Ze kenden allen dezelfde deuntjes en spelen. Als er een voorzong, neurieden de anderen mee, en bij den chorus sloegen ze allen de maat met beide han-

den en beide voeten — ik heb het ook nog gedaan.

En wanneer er één een rol opzei, maakten alle broeders de eigenste bewegingen met mond en hoofd, doch men hoorde maar ééne stem. Een der stukken waar zij het meest bewondering voor koesterden, was het treurspel van Cobonus en Peccavia. Veel opsporingen heb ik naderhand gedaan om dat merkwaardig boek te vinden, doch te vergeefs, ik kon het niet ontdekken.

Het treurspel speelde ergens in Spanje of in Portugal, en was geschreven in navondeliaansche, ronkende alexandrijnen. Er kwam in van koningen, koninginnen, prinsessen en een kroonprins. Oom Benedikt sprak uit : Kroinprins, met een soort fransche oi, wat in zijn ooren en de mijne, veel voornamer klonk.

Een versregel heb ik altijd onthouden.

Eerste halfvers, met fijne, lichte stem :

— Cobonus, mijne vriend.

Tweede halfvers, met zware stem :

Peccavia, mijn beminde !

De voornaamste brok echter, het lijfstuk van oom Benedikt, was de wanhoop en zelfmoord van den kroinprins. Dat te vertoonen noemde hij « de razernij afgeven » en hij was nog zoo mis niet ; het had er wel iets van.

Zoo vaak had ik aan mijn collegemakkers van de « Eeckenaars » verteld, dat een hunner het verlangen

te kennen gaf om die zonderlinge, eigenzinnige, ouderwetsche menschen te zien. Ik was inwendig blij een bewijs van waarheid te kunnen geven, want ze dachten waarachtig, dat ik de heele boel verdichtte. De vriend kwam dus een paar dagen bij ons doorbrengen ; en op een voormiddag trokken wij, met broeders en zusters van mij en enkele kennissen, een talrijk gezelschap, naar « de Eecke ».

Het viel niet mee ; want oom Benedikt leed aan kiespijn. Niettemin drongen wij er op aan en smeekten dat hij, die Helmken al had doen dansen, toch ook zelf iets doen zou en spelen uit Cobonus en Peccavia ; dat het zoo eeuwig en eeuwig schoon was, dat hij zoo levendig voordroeg, dat mijn vriend daar opzettelijk voor gekomen was....

Tegen zooveel wierookerij was oom niet opgewassen en hij zei tegen zijn broer :

— Helmken, breng me wat zout.

Helmken ging en kwam terug met een zoutvatje.

— Neen, zei Benedikt, de heele pot.

Helmken kwam nu met een grooten aarden pot, vol grof zout. Daaruit greep oom een dubbele hand vol en zonder verpinken, beet er in en at het op. Het krijzelde ons over het hart.

— 't Is over, zei oom. Wacht even, ik ga mij gereed maken.

Hij liet ons in de gelagkamer staan, en klom de trede op, in de keuken.

Een paar minuten verliepen en oom kwam terug.

Er was niet veel aan hem veranderd : dezelfde neerzakkende broek droeg hij, denzelfden donkerrooden baai, denzelfden stoppelbaard — dien had hij, dunkt me, altijd — maar op zijn kaalwordend hoofd stond nu, naar achter toe, een zwarte pots bij wijze van kroon, en aan zijn rechterbroekzak hing het pookijzer, bij wijze van zwaard.

En oom gaf de razernij af.

Zijn aangezicht rekte uit; zijn voorhoofd rimpelde op; zijn kin zakte neder; zijn oogen gloeiden, brandden, schoten schichten; zijn pots schoof van links naar rechts en van rechts naar links, en uit zijn breedopgespalkten mond rolden en ratelden de hardgeduwde verzen met schrikkelijke rijmslagen, één voor één, al sterker en sterker, al heviger en heviger, — ach wat ken ik nu niet van buiten die eenige, prachtige zelfvermaledijding van den kroinprins!

Het schuim stond oom Benedikt op tanden en lippen, hij trok met kracht zijn zwaard, hield het recht voor de borst, en... op dit oogenblik ging de voordeur open en binnen kwamen de burgemeester en zijn neef, de rijke consul uit Brussel, beide edelachtbare heeren met een hoogen hoed op.

Maar oom werd hen blijkbaar niet gewaar en, in 't vuur van 't spel, stak met felle vuist zijn pookijzer in zijn rooden baai, en liet zich achterover vallen tegen de toonbank. Dan, terwijl eenigen van ons beschaamd en schaterend in den tuin vluchtten, sprong hij opeens rechtop en doodeenvoudig, als was

er niets gebeurd, met zijn pots in de eene hand en het werktuig van den zelfmoord nog in de andere, trad hij op de verbijsterde heerschappen toe, neeg zoo beleefd en diep als hij maar kon, en vroeg met allervriendelijkste stem:

— Meneeren, wat zou er u believen?

Neen, vrienden, laat de wereld op haar kop staan, een kerel als oom Benedikt wordt niet meer geboren.

EEN DIE BIJHIELD EN EEN DIE WEGGOOIDE

EEN die bijhield was Krottie.

Voor ruim zestig jaar leefde hij in mijn geboortedorp : een zonderling, die, door allerlei looze invallen, de menschen wist te bedotten en van zijn schulden af te komen, zonder te betalen. Geslepen als don Juan, die monsieur Dimanche zoo meesterlijk met beleefdheden paaide, was Krottie niet ; hij had eerder iets van Agnelet, die den sluwen advokaat Pathelin fopte met zijn onnoozel : bée.

Eens had hij, zonder rooden duit op zak, stoutweg plaats genomen op de postkoets, welke, voor de algemeene uitbreiding van het spoorwegnet, verscheidene gemeenten met elkander verbond. Hij rekende op het feit dat de konducteurs gewoonlijk draalden met geldontvangen. Toen de wagen niet ver meer verwijderd was van het oord, waar onze gast heen wou, trapte hij een der medereizigers, als bij ongeval, op de teenen. Dat deed hij herhaaldelijk. En toen de geplaagde, een sterke vent, dit niet langer verdragen wou, ontstond een felle twist die, nademaal het eene woord het ander bijbracht, dreigde te ontaarden in een vechtpartij.

De koetsier was met het lawaai hoegenaamd niet gediend en hield zijn paarden in.

— Die vechten wil moet er uit ! riep hij.

— Geen ondank, zei Krottie en stapte af.

Want hij was waar hij zijn moest.

Dit « geen ondank, zei Krottie » is in mijn streek een volksspreuk geworden.

Zekeren Zondag was Krottie werkelijk slaags geraakt bij gelegenheid van een prijskegeling in de herberg « de Trompe ». Veel kerels hadden ondereen gevochten, messen getrokken, en het boeltje stuk geslagen. 't Was er nagenoeg toegegaan als in het « Kluchtigh Boerengeselschap » waar Bredero van zingt :

« Aelweerige Arent die trock het ierste mes ».

Misschien had Krottie wel voor Aelweerige Arent gespeeld. Althans uit het rechterlijk onderzoek bleek dat het grootendeels zijn schuld was dat de katten waren te koor gegaan. Te Kortrijk kwam het groote proces voor en Krottie werd gedagvaard.

Hij trok er heen met zijn gele wilgen klompen en zijn lange, witte slaapmuts. Natuurlijk kreeg hij de halve stadsjeugd achter zijn hielen.

Krottie bleef nu en dan staan, staarde rond met groote, domme oogen en sloeg eenbaarlijk zijn armen in de lucht, al roepend :

— O stee, o schoone stee, zij-de gij stee?

De straatbengels dansten om hem heen en jubelden :

— Een gek! Ziet ge dien gek? Wat een gek!

En ze schreeuwden hem na :

— O stee, o schoone stee, zij-de gij stee?

Voor het hof wou Krottie eerst zijn slaapmuts niet

afnemen en op alles wat de rechter vroeg antwoordde hij niets anders dan:

— Trompe, Trompe, goed bier.

Daarbij spuwde hij voor zijn voeten, en toen de rechter hem dit verbood, zei hij:

— 't Is niets, 't is niets, en veegde met zijn slaapmuts den vloer schoon.

En aldoor stotterde hij:

— Trompe, Trompe, goed bier!

Het schaadde hem niet dat er tegen hem getuigd werd. De rechter, die in de zaak niet klaar zag, kon het over zijn hart niet krijgen zoo'n stakkerd te straffen. Krottie kwam dus vrij.

En buitengekomen schreeuwde hij opnieuw:

— O stee, o schoone stee!

Toen hij echter een kroeg binnenliep om een glas bier en men hem in een groote pint de verschaalde klakjes en klutsjes wou bijeengieten, wees hij naar de kraan in de toonbank, en zei:

— Trompe, Trompe, goed bier.

Zoo kreeg hij een versch glas schuimenden drank en vergat, natuurlijk, dat bier in een herberg geld kost...

Dat was er een die bijhield.

Een die weggooide was manke Jan. Dien heb ik zelf gekend. Als weesjongen was hij door het armbestuur uitbesteed bij Idaatje, een oud vrouwtje met blauwroode wangetjes, welke haar schamel brood

verdiende met spoelen te maken voor de wevers. Hij noemde haar zijn moeder.

Jan van Idaatje leerde het schoenlappen en gelijk velen van zijn soort, die eenzamen huisarbeid verrichten, was hij op twintigjarigen leeftijd al een zeer eigenaardige kerel. Bleek, lang, lomp. Een groote dosis slimheid wist hij te vereenigen met een nog grooter dosis dwaasheid. Overigens een eerlijke kluchtige gast, die met zijn manke been niemand in den weg liep en er van zijn armoed nog eentje pakken ging, als moeder Idaatje het niet wist.

Nog altijd zie ik hem staan, op een heiligdag na het uitgaan der hoogmis, vóór een huis in de buurt, waar er, om reden van sterfgeval, een veiling gehouden werd. De meubels en allerlei stukken huisgerief werden, een voor een, buitengebracht en door den veldwachter, met luide stem, te koop aangeboden.

— Wie stelt in ? Hoeveel ?

Op Jan zijn gezicht stond klaar te lezen dat hij veel met leede oogen zag wegdragen en dat het hem op dit oogenblik danig speet zoo'n lichte beurs te hebben bij zoo'n zwaar begeer. Af en toe zag ik de spieren om zijn mond vertrekken. Hij zou iets roepen, maar telkens was een ander hem voor, en het gebodene ging boven zijn pegel.

Daar roept de veldwachter :

— Een splinternieuwe zakhorloge !

Hij liet ze de omstaanders in de oogen blinken :

— Wie stelt in ? Hoeveel ?

Niemand sprak.

Wouen ze wachten ? Hadden ze geen zin ?

Nogmaals riep de veldwachter :

— Wie stelt in ?

Jan tastte in zijn geldbeugel en stotterend van haast, als zat er een kikker in zijn keel, schreeuwde :

— Twee frank !

— Twee frank ! Niemand meer ? Eerste klop, tweede klop, derde klop ! Niemand meer ? Adjugé !

Met dit krom uitgesproken woordje Fransch en een glimlach reikte de veldwachter Jan van Idaatje het gretig verlangde voorwerp toe.

Jan betaalt en van blijdschap gooit zijn manke been in de hoogte, bekijkt dan den blinkenden remontoir, windt hem op en bemerkt opeens tot zijn schrik dat de wijzers alle bei even snel draaien.

Het was een kinderhorlogeken, zooals ze op de kermiskramen verkocht worden voor vijf cent.

Jan zijn gezicht was meer geld waard dan hij er gegeven had om zijn eigen te bedotten. Het blikken ding wierp hij in woede over den kerkhofmuur en heeft sedert in lang van uur noch van tijd meer gesproken.

HOE STERRIE KOEK ZICH VERSTOPTE

IN ons dorp was er een veldarbeider, Sterrie Koek, die jaren en jaren van hoeve tot hoeve uit werken ging. Voor langen duur verhuurde hij zich nooit, en kwam liever meesjouwen waar men, voor de een of de andere karwei, een man meer noodig had. De vent was sterk en goedaardig, maar, om de waarheid te zeggen, een beetje lomp en simpel, daarom niet minder grootsch op zijn persoon, zijn fatsoen en zijn kennis. Dat zijn wij immers allen. Eens, in den oogsttijd, was hij aan het werk bij boer Lynseele die « het Goedergeest » in pacht had, een ruime, schoone, met een watering omgeven hofstede, welke veel heeft van een middeleeuwsch kasteel. Het gebruik bij ons is dat de werklieden na het middagmaal een uur rusten : dat noemen zij noenstonden. In den lommer kunt gij ze zien liggen in het gras, of op een bundel stroo, of zitten op een eind boom. Sommigen rooken en praten, anderen doen een tukje.

Op zoo'n noenstond te zomertijd waren de gezellen van Sterrie Koek, die hielden van boert en scherts, den onnoozelen hals aan het vleien en voeren, wat hem kroonhalzen deed als een zotten kalkoen.

— Sterrie, stookten zij op, niemand kent hier de streek zoo goed als gij. Niemand is bij zooveel boeren te werk gevraagd geweest. Niemand kent zooveel hoeven met hun open en toe.

— Niemand, beaamde Sterrie, niemand, al zeg ik 't zelf.

— Niemand weet de booze plekjes beter dan gij.

— Niemand, zei Sterrie.

— Gij zoudt u kunnen versteken dat geen mensch u vinden zou.

— Dat zou ik kunnen, zei Sterrie, al zeg ik 't zelf.

Nu hielden zich twee werkgenooten alsof zij dat betwijfelden.

— Dat kan Sterrie niet, zoomin als wie ook, beweerden zij.

Maar de andere arbeiders, die met de eersten overeengekomen waren en met hen één zeel trokken, verdedigden Koek, en hielden staande dat hij het wel kon.

— Sterrie kan alles, zeiden ze.

Zoo ging het een poos heen en weer en de nederige held van het twistgesprek slikte met welbehagen lof- en vleitaal in.

Het kwam zoover dat er gewed werd om een stoop jenever, de twee gezellen tegen Sterrie. Deze laatste zou zich verstoppen en de eersten hadden een kwartier tijds om hem te vinden.

Nauwelijks hadden degenen, die zoeken moesten, zich verwijderd, of Sterrie, die zoo goed den weg wist op de hoeve, vroeg aan de anderen :

— Waar zou ik mij wegsteken ?

— Gij kunt niet beter doen, raadden zij, dan in een dier schooven te kruipen, welke daar tegen den schuurgevel staan, bij de walgracht.

— Dat dunkt mij ook, zei Sterrie.

Daarop hielpen zij den slimmerd in den schoof, dekten hem goed toe met stroo, en stelden den schoof weer tegen den muur.

Ik hoef u niet te zeggen dat de zoekers al lang wisten waar of hij stak. Niettemin liepen zij stallingen, werf en boomgaard langs alle kanten af, al roepend :

— Waar mag hij toch zitten, die sluwe kerel? Wie zou dat van hem gedacht hebben ?

In zijn bergplaats kon Sterrie hen hooren vloeken en razen. Soms stonden zij zoo rakelings dicht bij hem, dat hij zijn adem inhield en koud werd van angst.

— Ik vrees dat wij het verliezen, zei de eene en meteen ging hij staan wateren tegen den schoof, waarin Sterrie stond.

Weer verstreek er een poos.

— We hebben niet veel tijd meer, schreeuwde de andere. Ik ben zoo kwaad dat ik dien kerel niet vinden kan ; 'k weet niet, maar ik zou van woede dezen schoof in het water gooien.

Daarop greep hij den schoof, met Sterrie er in, en wierp hem in de walgracht.

— Oei, oei, riep Sterrie, zooveel als hij nog roepen kon. Helpt, menschen, ik stik, ik verdrink.

— Zijt gij dat, Sterrie? vroegen zij.

— Ja, klaagde Sterrie, hier zit ik in.

— Hadt gij gezwegen, wij zouden u nooit gevonden hebben, zeiden de zoekers ernstig, en meteen

haalden zij den schoof uit het water en den drenkeling uit het natte stroo.

Sterrie heeft nooit vermoed dat zijn makkers hem bedrogen hadden en tot zijn laatsten dag staande gehouden dat hij de weddenschap verloren had, alleenlijk omdat hij, uit doodsangst, zichzelf had verraden.

DE NIEUWE THUIS
VAN KLEINE FOKKIE

HIJ was er mee thuis gekomen : Fiel, de zoon van de weduwe Michiels uit « de oude Bakkerij », met het rosse hondeken.

Hij leidde 't aan een touw en het wipte hem voor.

In de keuken zette hij zijn witverlakte kan vol vette, versche karnemelk op tafel.

— Moeder, riep hij, kijk eens, ik heb een beestje mee !

De goede vrouw zag, over haar naaiwerk heen, naar het hondejong, dat, achterwaarts aarzelend, zijn hals in den spannenden touwband wrong, zijn voorpooten weerbarstig over de gladde vloertegels liet schuinstaan, en met zijn grooten kop en lange ooren omneder, puur van benauwdheid, geen handbreed nader wou komen.

— Foei ! wat een verneuteld ding ! trok ze haren neus op, en het heeft geenen steert !

— Waan heeft hem afgekapt, zei Fiel.

— Hoe ? is 't geen jong van 't hof ?

— Wel neen, 't is een van Waan.

— Van een zwingelaar, gromde zij. Wat leelijk schepsel !

Het leelijk schepsel stond nog steeds in dezelfde leelijke houding.

— Kom, Fokkie — het schepsel heette Fokkie —

kom, Fokkie! streelde hem zijn schaamteroode beschermer en droop er mede af in het waschhuis.

Op het komfoor daar stond de papkom.

Fiel hief de blikken schijf op.

— Goed, mompelde hij, er is nog wat in.

Hij zette de schijf tegen den grauwen wand, liet, naar de kast stappend, zijn deegwitte hand over Fokkie's rug rijzen, scharrelde in 't blinkend gleierwerk, haalde er een diepe telloor uit te voorschijn en goot ze, met een lepelschep, vol dikke koude pap.

— Daar, jongen, sloeber dat binnen.

Fokkie kroop tusschen zijn beenen en armen door, en stak zijn spitsen zwarten neus zoo geweldig in den witten brei, dat het over de randen wegspatte. Zijn roode tong liep scherend rondom het bovensop; nu en dan knapte hij, met gulzige haast, een broodbrok uit, die hem schier in de keel bleef steken, smakte en smotste en likte likkebaardend voort, totdat het gezwollen rijstgraan aan den grond bleef plakken. Zijn puntstaartje wikkelde en hup! nu kwam het beest Fiel op de knieën gesprongen en keek hem met zwartstralende oogen in het goedige aangezicht, snuffelneuzend vragend om nog.

— Al uit? neem, hier!

De dikkerd lachte en vulde de telloor opnieuw. Ursula, Fiels zuster, kwam in de achterdeur.

— Moet ge al die goede pap aan dien vreemden loeder geven? snapte ze nijdig.

— Die vreemde loeder? Dat is mijn hond, he,

Fokkie ? Ik heb hem van mijn drinkgeld gekocht.

— Hoe ? riep vrouw Michiels van uit de keuken ; ik dacht dat ge hem van Waan gekregen hadt.

— Zeker, moeder, voor mijn geld. Een dubbele frank is niet te veel voor zulk een schoonen reu.

— Meent gij dien roskop hier te houden ? Met zijn dikke pooten en zijn doorschijnend lijf ! spotte de zuster.

— Hij zal wel vetten, beweerde Fiel.

— Als hij maar aan den kost geraakt, dreigde Ursula. Zulk een spring-naar-'t vet zou het haar van uw hoofd vreten en nog zoo mager staan als een haringgraat. Wacht maar totdat Bruno beneden komt. Hij zal de straat opvliegen, die leelijkaard !

De onschuldige oorzaak van dien huiselijken twist ging rustig met smullen voort, en als zijn bord daar stond, klaar lijk gewasschen en afgedroogd, wipte hij keffend naar Ursula toe, en sloeg lustig zijn voorpooten in de plooien van haar groene jurk.

Ursula, die met die hondsoortige kennismaking niet gediend bleek te zijn, schopte dien ontijdigen vleier tegen een stoel en zonder zich om zijn kriepen te bekreunen, slofte zij in den tuin, binnensmonds brommend : dat hij bij den duivel kon janken.

Fokkie ging zich op een bloembarm neervlijen tusschen leliën en anjelieren, rekte zijn loome leden uit en bleef er met open muil en uitgestoken tong op zijn zeven gemakken in de zon liggen.

Fiel, die naar zijn oven moest, blikte het gestrekte

reutje nog even glimlachend aan en trok de bakkerij binnen.

Te middag kwam Bruno van den zolder, waar hij in het meel werkte, voor den grooten maaltijd beneden. Fiel was er voor hem en zat reeds aan tafel.

Bruno was een hoogopgeschoten vent, die in de lengte had wat zijn broer in de dikte had. Niet veel van zegs, loste hij zijn woorden met een snap en een beet : doch er zat kruim in zijn redens.

Zwijgend schoof hij nu bij en speelde met den lepel.

Moeder Michiels had een eerste inleidend en bezadigd woord gezegd over het geval van Fokkie. De verbitterde Ursula gaf aan het vluggeschetste tafereel een scherper kleur, herhaalde al het leelijke wat haar heel dien morgen in hart en mond had gelegen, en eindigde met de stichtende meldenswaardigheid dat die « stinkerd » van een hond in huis had « gepiest », als er buiten zooveel geschikte en beschikbare plaats bestond voor het veilig neerstorten van dergelijke vloei- en brandstof.

— Het was van de pap, zei Fiel, een weinig onthutst. Het beest had zich overdaan.

— 'k Geloof het, grijnsde zijn zusterlijke tegenpartij. Twee reuzen als Bruno zouden genoeg hebben met wat gij dien gluiper hebt doen slokken.

Ze zei dat opzettelijk voor Bruno : trots op lichaamskracht was een zwak van hem.

— Wat zit gij daar te gapen ? gij nooit-genoeg ? schreeuwde zij kwaad. Een mensch heeft louter geen

deugd van zijn eten, als hij zoo'n eeuwigen honger ziet geeuwen. Ze sloeg met haar hand naar den hond, maar ze kon aan hem niet, en Fokkie bleef zitten.

Bruno wachtte de aardappelen met eieren af, en bekeek ondertusschen den kleinen doorjager van kop tot teen. Het beest loerde met wijde blikken zijn hoekige bewegingen af, in de hoop dat er langs dien kant een brok of een brijzel te happen zou zijn. Maar niet te doen. Bruno keek en gunde hem slechts zijn oogen.

— Hij komt van Waan, den zwingelaar! zei de bakkerin, die op hooge afkomst stond.

— Dat hij! 't zal een goede waker zijn, verzekerde de hondkooper.

— Een alopeter! sneed Ursula's scherpe tong; een nietwaard, die niets anders in huis zal brengen dan stank en vuiligheid. Of zult gij het opkuischen?

Bruno keek Fokkie het kalk uit zijn oogen, en dan opeens :

— Daar is nog altijd tijd om hem te verdrinken, zei hij kortweg.

Het klonk als een onwederroepelijk vonnis.

De rechter, die het zoo grootmoedig uitgesproken had, vergat welhaast den veroordeelde om den geurig dampenden Vrijdagskost.

Men at in stilte voort.

Fiel kreeg den krop in de keel. Hij kon niet meer. Hij stond van tafel op, trok met zijn dampend bord de deur uit. Fokkie danste hem luchtig achterna.

— Jezuken van Maria, zuchtte vrouw Michiels : die laat nu zijn eten voor dat beest.

De dikkerd draalde vol meelij naast den smakelijk smullenden hond.

— Ze zullen hem verdrinken, dacht hij.

In den vooravond stak de blauwkielde slager de de deur open.

— Niets noodig, vrouw Michiels ? Niets noodig, Ursula ? Versch slacht ? Vleesch uit de kuip ? Of een stukje hesp ? Niets ? 't Zal voor een naasten keer zijn. Hij wou vertrekken, toen Fokkie, halfdol, halfbang, op hem kwam aangeblaft.

— Kerdrie ! wat een schoon hondeke ! Zwarte pooten, roszwart haar, en glansend en gespikkeld ; een witte borst, een flinke kop, met een fijne zwarte neus, en klare verstandige oogen ! Kerdrie, Bruno, waar hebt gij dat beestje gehaald ?

— Fiel heeft het gekocht, viel snel zijn antwoord.

— Voor een dubbele frank, volledigde de dikke met korte vreugd op zijn wezen. Voor een dubbele frank van Waan. Een lief beest, he ? Hij heet Fokkie

— Fokkie, Fokkie, een beetje ! riep de hurkzittende slager en het hondje liep hem tusschen de beenen en sprong hem likkend naar den kin. Goed ras ! Kerdrie ! Hij zal nog een voet groeien en dan zult gij zien wat een beste beest gij aan de hand hebt. Hij zal zoo schoon worden.

— Zal hij, Matteeuw ? vroeg vrouw Michiels, schier ongeloovig. Een hond van een zwingelaar ?

— Wat geeft dat? zei Matteeuw. Hij zal zoo schoon worden als mijn Norma en nog schooner, kerdrie. Dat zeg ik!

— Ze zullen hem verdrinken, zuchtte de dikkerd.

— Wie zou dat? dat is zottepraat, jongen... Navond, vrouw Michiels, navond Ursula; een pootje, Fokkie, elk 'ne goèn avond.

— Ziet ge? riep Fiel zegevierend uit toen Matteeuw weg was.

En dat was het eenig woord dat dien avond daarover nog gerept werd.

Toen de dikke 's anderdaags met de vogels opstond, de eerste van al, vloog aan de trap zijn lieveling hem spartelend tegemoet als een oude kennis. Er kwam bijna geen einde aan het streelen en strijken van Fiel, geen einde aan het springen en het blaffen van Fokkie, wanneer de eerste met een keer in den gang twee klare plassen bemerkte, die er in het halfdonker uitzagen als zwarte inkt.

— Hij heeft gepiest, zei Fiel. Goed dat Ursula 't niet gezien heeft of ze sloeg het dutseken dood.

Hij liep naar den watersteen om een schoteldoek, dweilde de staande waterkens weg, pompte duchtig op den doek en wierp hem op zijn gewone plaats.

— Ze zal 't niet weten, zei hij. Maar, Fokkie, pas op dat 't niet meer gebeurt, of ik wrijf u met uw neus er in.

Als de anderen beneden kwamen, waren de vlekken reeds opgedroogd. De zonen gingen elk naar

hun arbeid en Ursula hield zich opzettelijk in de keuken onledig, om bij moeder te kunnen mopperen over dien rossen vuilaard, die kon binnendoen als een kleine ezel.

't Halvend den voormiddag werden Bruno en Fiel geroepen omdat oom Flip daar was met zijn fiets.

Oom Flip was blazend neergezeten en vertelde met geestdrift en vuur aan zijn achtbare bloedverwanten, hoe hij traag gereden had, om Finet, het zwarte pieksken, dat in hoogsteigen persoon bij de kast stond te neuzelen, niet moet te jagen.

Oom Flip was dol op honden, en vooral op Finet, dat hij en zijn vrouw zorgvuldig hadden opgekweekt, verradend beiden een bijzonderen aanleg voor het opvoeden van kinderen, die nog komen moesten en niet komen wilden.

— Heidaar, wat is dat? riep oom uit, toen hij Fokkie van onder de tafel zag aanstappen, en schoorvoets naderen tot het pieksken, dat sierlijk lid van zijn aangenomen familie. Wat is dat? herhaalde Flip. Houdt gij nu ook een hondeke? Dat 's goed. Een koddig dier, ik maak u mijn kompliment. Toe dan, Finet, maak kennis. Hupla, ze zijn al aan den gang.

Finet en Fokkie schoten speelziek op malkaar af.

Fokkie sloeg zijn voorpooten op Finets rug, krabde met zijn klauwen in zijn blinkend zwart haar, werd schielijk afgeschud, sprong hem weer naar den grimmigen kop, beet in zijn spitstaande ooren, robbelde opnieuw op den grond, en liet zich op zijn beurt be-

blaffen, bebijten en rollen en bollen dat het een plezier was.

— Weer je, weer je, kleine kneukel. Zeg, wie houdt er hem ?

— We houden hem niet, wou Ursula zeggen, maar ze dorst niet.

— Fiel zou hem willen houden, sprak vrouw Michiels en ze steunde sterk op dat willen.

— Bruno zal er mee naar 't water, stamelde Fiel.

— Ge moet zoo niet lipsteken, jongen. Bruno meent dat niet. Nietwaar, Bruno ?

— 'k Weet niet, zei deze. Laat me gerust met dat gezaag.

— Hoor, zus, ge moet hem houden. 't Is een gerustheid 's nachts, en Fiel zou er ongelukkig om zijn. Daarbij zoo'n beest kost u niemendal. Ge hebt brood aan uw eigen en water in de pomp ; meer heeft hij niet noodig. Want hij mag absoluut niet verbalgen (1) neen, verbalgen mag hij niet, want een verbalgde hond beteekent niet. Zie eens, Finet, hoe licht te been!

Dat klonk in de ooren van de bakkerin. De dochter zelf scheen minder boos te wezen om dien gloeienden slokker, althans een paar zure trekken waren uit haar aangezicht geweken.

Oom Flip babbelde, onder het drinken van een bittertje, van 't weer, van de nering, van de gezondheid, van de ziekten, de sterfgevallen, en weder van

(1) Verbalgen : een dikken buik krijgen.

de nering en weder van 't weer, en viel terug op het kapittel van den hond « dat ze hem moesten houden en dat hij absoluut niet mocht verbalgen ».

Daarop dronk hij een laatste borreltje leeg, drukte iedereen de hand en reed af met Finet voor zijn fiets.

De familie schouwde hem uit de voordeur achterna. Ze talmden nog wat en kwamen terug in de keuken. Eer ze aan het werk gingen vroeg Bruno :

— Wat schikt ge er nu mee te doen ? met Fokkie, meende hij.

Fiel beefde.

— Luistert, kinders, sprak vrouw Michiels, heel plechtig. Hij komt wel van een zwingelaar, doch hij zal schoon worden, zegt de slager. Wij zullen hem houden.

De dikkerd kwam bij.

— Maar Fiel, jongen, ging de moeder voort, ge weet wat oom gezeid heeft, het beest mag niet verbalgen, of het moet weg.

— Dan goed, besloot Bruno.

Ursula knorde stil, Fiel monkelde, en kleine Fokkie die zich best en baas voelde in zijn nieuwen thuis, wipte wikkelstaartend de keuken rond, kefte van welgezindheid en sprong tegen moeder Michiels op, als wilde hij haar beloven, dat hij schoon zou worden en niet verbalgen.

VROUWKE AMEIE

VROUWKE Ameie was een arme sloor en een prachtexemplaar van eerlijkheid. Een hart als het hare kweekt men aan geen hoven.

Vrouwke Ameie haar man was al zijn leven een dronkaard en een slungel; vrouwke Ameie haar zonen waren zatlappen, vechters en dieven ; vrouwke Ameie haar dochters dronken, schonken en de rest. Vrouwke Ameie zelf was een bloem op een mesthoop.

In het woeste huisgezin werd er, ondanks de zorg en de spaarzaamheid van het vrouwke, veel verkwist en, — kon zij er iets aan doen? — er moest somwijlen geborgd worden bij den bakker, bij den kruidenier, en in den ellegoederenwinkel van mijn moeder.

Vrouwke Ameie heb ik, jongen zijnde, dikwijls weten koffie drinken aan de groote vierkante tafel in onze keuken, ('t was de gewoonte de klanten daartoe uit te noodigen) en plezier had ik er in als ik ze, onder het praten, zag mokkelen aan een klontje kandijsuiker. Toen al wist ik in welke hel ze leefde thuis, al repte zij nooit een woord daarover.

En haar man stierf, en de kinderen gingen 't gevang in of verlieten haar. Oud vrouwke moest uit haar huizeke, want ze kon de huur niet opbrengen noch leven alleen, en trok vier uren verder wonen en werken bij een ver familielid, zoo arm als zijzelf.

Er stond nog wat op het dikke boek bij ons, maar

moeder, ofschoon zij het in haar eigen weduwschap niet zeer breed had, had er, in haar gedachte, al lang een kruis over gemaakt.

Zes jaar later, toen er al lang in ons dorp niemand meer van de Ameies sprak, niemand van den vader, niemand van de zonen en dochters, en nog minder van het oude vrouwken, komt zij daar zelf niet overgestoken, te voet, vier uren ver, recht naar ons huis?

Moeder schrok toen ze haar zag, en blij verwelkomend, leidde ze haar in de keuken.

Aan de vierkante tafel vond vrouwke Ameie haar plaatsje terug. Maar ze was nog niet goed neergezeten of ze haalde uit haren jurkzak een rooden neusdoek te voorschijn, toegesnoerd als een beurs, en hem openspreidend telde daaruit één voor één, zilverstukken, stuivers, centen, genoeg om de oude schuld te voldoen, naar welke ze niet vragen moest, want zij had er, wiedend, schoonmakend, naaiend en speldewerkend, alle dagen om gedacht.

— 'k Geloof dat het juist is, nietwaar, Paulina? vroeg zij.

Moeder keek als van de hand Gods geslagen en wou slechts de helft aanvaarden van dat zoo zuur verdiende geld; maar vrouwke Ameie stond er op om te betalen tot den laatsten duit. Ze voelde zich, waarempel, in haar eer gekwetst.

— Als ge niet alles opraapt, zei ze, schei ik niet in vriendschap van hier, en ik laat de koffie staan.

Wat moest moeder doen bij zulk dreigement?

Het eenige wat vrouwke Ameie terug wou nemen waren vijftig cent voor den stoomtram. Want te voet zou ze den weg niet meer kunnen afleggen...

VROUW PAPIJN

VROUW Papijn was scherp, zag scherp. Stipt als een klok, rad van tong, recht voor de vuist en eerlijk als goud.

Wat ze dacht zei ze, en wat ze zei was niet altijd evangelie voor een ander, maar zijzelf meende dat het waarachtig waar was en stond er, met keel en kop, met hand en tand voor in. Meer kan een mensch van een mensch niet vragen.

Thuis was ze haar man en haar groote kinderen de baas en hield de beurs op zoo'n wijze dat er gemakkelijk iets in kon, moeilijk iets uit. En dat was maar goed ook.

Want voor lieden die slechts twee geiten houden en een koe en weven allemaal of spoelen maken, is het geraadzaamst de tering wat beneden de nering te houden. Vrouw Papijn bezat een klein ponkske geld en als ze met haar magere beenen over de straten sneed, of met haar harde vuist op haar « herte » sloeg, kon-je dat wel raden. Wie doodarm is gaat niet zoo recht, noch spreekt zoo onafhankelijk.

Dit zeg ik niet uit partijdigheid, omdat vrouw Papijn tot moeders trouwste klanten behoorde, zelf eenigszins tot haar familie, ik zeg het omdat het zoo is en niet anders. Zoo gij mij ooit bij dergelijke beweringen op mijn « herte » ziet kloppen, denkt

maar dat mijn moeder tante zei tegen vrouw Papijn, en dat goed bloed zijn eigen niet verloochent.

Mijn moeder, die van den ochtend tot den avond aan haar naaiwerk doende of in den winkel was, gunde zich maar een vermaak. Dat was haar whistpartijtje van 's Zondags namiddag. Vrouw Papijn speelde geregeld mede — 't was klein spel, een halven cent den slag — en dikwijls kwam er ook een zekere Madam Patrijs, de kinderlooze weduwe van een fokker van volbloedpaarden en liefhebber van wedrennen. Over die Madam Patrijs werd verteld dat ze in haar jeugd maar zoo en zoo geleefd had en nu een beetje aan het kwezelen sloeg om oude zonden goed te maken. Nu geen mensch is zonder fouten en madam Patrijs was heusch zoo kwaad niet. Ze kon lachen als een paptaart en liet iedereen met vrede. Voor mij is dat geen teeken van een boos geweten, en ik geloof dat mijn moeder er eveneens zoo over dacht. In alle geval op haar kaartpartijtje was madam Patrijs zoo welkom als elk ander. Vrouw Papijn echter had een hekel aan haar, en dit had niet alleen zijn oorzaak hierin dat zij graatmager was en madam Patrijs klaardikkevet, ook niet daarin dat madam Patrijs zonder zorg of inspanning aan een fortuintje gekomen was en zijzelf de huid van haar handen moest slooven om een half stuiverken uit en over te sparen, maar dat had zijn oorzaak vooral in beider pikantigheid bij het spel : vrouw Papijn kon niet verdragen dat madam Patrijs goede

kaarten kreeg, en als vrouw Papijn een mooie solo had, zei madam Patrijs overanderlijk : misère.

— 'k Wenschte dat je doodviel, grijnsde vrouw Papijn.

En dat wenschte ze waarachtig ook; anders had ze 't niet gezegd.

Madam Patrijs had er ook een handje van om vrouw Papijn te plagen, te duivelen, te sarren. Ze antwoordde nooit op haar nijdige uitvallen, ze lachte er zelfs om dat ze schaterde. In stilte deed ze haar best om vrouw Papijn een paar duiten af te winnen en kon ze daarin slagen dan triomfeerde zij gansch.

Zij had de gewoonte haar speelgeld in haar voorschoot te laten liggen. Het lag er warm, zei ze, en 't zou « jongen » ; en wanneer ze veel geluk had en wat nikkel en koper in haar nestje, zat ze er in te grijpelen en te rammelen met beide haar handen tegelijk.

— Hé hé hé! Hi hi hi! zong zij op een uitdagend toontje, en haar roode wangen werden haast purper.

— Gij heks, gij teef! Gij leelijke hier en daar, schold vrouw Papijn.

Als ze niets zei, zat zij inwendig te gloeien en te blazen als een kat. Haar oogen glarieden, haar klauwachtige vingers krabden op tafel.

— Hé hé hé! Hi hi hi! gichelde de andere weer. En dat duurde totdat vrouw Papijn gansch wit zag en stikken moest of barsten. Dan perste zij haar

dunne lippen op elkander en al haar haat in eén woord.

— Gij, ... gij koersepeerd!

Dat was het ergste dat ze zeggen kon. Gramstorig blikte de weduwe van den paardenmakelaar op. Het scheen een oogenblik of ook zij uitschieten zou. Doch snel daarop wist zij zich te bedwingen en wreekte zich door opnieuw te klinkelen met haar schootgeld.

Stonden de kansen andersom en won vrouw Papijn, dan triomfeerde deze op haar beurt en riep aanhoudend:

— Boontje komt om zijn loontje. Boontje komt om zijn loontje.

En:

— Betalen, madam. Haal op!

En ze beloerde haar prooi met oogen en snavel als een roofvogel een echte patrijs. Moeder, anders de vredelievendheid in persoon, kwam nooit tusschenbeide. Ze wist dat het niet helpen zou en ook niet noodig was. Het hooge water liep af vanzelf.

Zoo weinig vrouw Papijn hield van madam Patrijs, zooveel hield zij van moeder. Ternauwernood had ze een kwartiertje over of ze kwam naar 't onzent, dronk koffie als er was, presenteerde een snuifje, en praatte, praatte, terwijl moeder steeds maar naaide en monkelend luisterde. Voor ons hield ze niets geheim. Wat op haar « herte » lag moest er af.

Ik hoorde ze gaarne haar gang gaan. 't Was dikwijls mis wat er uit kwam of gewaagd, maar altijd was er iets eigenaardigs bij, in de uitdrukking althans ; de inhoud ja, van een ongeletterd mensch moet je niet alles zoo nauw nemen. Wanneer het op centen aankwam, op arbeid en verdienste, op winst en profijt, ontsnapte er niemand aan haar ongenadige controle. Luiaards verrachtte zij, bedelaars kon ze niet uitstaan, zelfs geen omhalingen voor een goed werk.

Waren ze in de kerk rondgegaan met de schaal voor Sint-Pieterspenning of voor de kinderkens van China.

— Sinte Pieter is in den hemel, riep ze, en rijk genoeg.

— De Kinderkens van China, dat kennen we. China is niet ver van hier. Daàr, achter de kerk. Achter de kerk stond de pastorie. Die bedoelde zij.

Vrouw Papijn was wel geloovig, doch haar geloof mocht geen geld kosten.

Sinds haar jongste, zeer geliefde en eenigszins vertroetelde zoon, de eerste socialist van het dorp, in zijn huis en daaromheen een beetje aan het propagandeeren was, kwam zij af en toe met een nieuwerwetsche wijsheid voor den dag.

— Christus was ook een socialist, beweerde zij. Ja, ja, hij was ook socialist, en hij heette niet Jezus. maar Inri.

Wij bekeken elkander als vielen we uit de lucht,

Inri, de volksuitspraak van Henri ! Neen maar, hoe kwam zij daaraan ?

— Jawel Inri, herhaalde vrouw Papijn, en tot bevestiging van haar gezegde tokte zij met haar kneukels op tafel. Christus heet Inri. Het staat immers op het planksken boven zijn hoofd.

Daar ging mij een licht op.

— Op de kruisbeelden, tante ? vroeg ik.

Zij knikte.

— Ho ho ! riep ik. Gij hebt gelijk. Het staat er, in groote letters : I. N. R. I.

Vrouw Papijn liet ik volop zegevieren en wachtte met mijn leute en met mijn mondje latijn totdat zij vertrokken was, om aan de anderen uiteen te doen dat I. N. R. I. de beginletters zijn van Iesus Nazarenus, Rex Judæorum : Jezus van Nazareth, Koning der Joden.

Een mijner zusters vond ons lachen eenigszins ongepast, en moeder zuchtte :

— Dat heeft zij van Detie gehoord. Ha, die socialisten...

Detie nu, de jongste der Papijns en zooals reeds gezegd de eerste socialist van het dorp, was in het lot gevallen en lag als soldaat ergens in het Brabantsche.

Van tijd tot tijd kwam vrouw Papijn afgestoken met een brief van den soldaat naar huis, dien moest mijn zuster lezen, of voor een brief van huis naar den soldaat, dien moest mijn zuster schrijven.

Naar Detie werd geschreven allerlei ernst : dat hij op zijn gezondheid moest passen, zijn dienst, zijn geld en zijn nieuwe horloge. En Detie meldde terug allerlei klachten en kluchten : dat de sergeant een sloeber was, dat de boter stonk, dat hij den koning gezien had, dat zijn kameraad een primus was in 't vrijen en patatten jassen, en dat hij, Detie, de laatste uitgangsdagen in de kazerne had zitten uitdrogen, puur van chagrijn en compassie met zijn zieken portemonnee.

— 't Is toch nog jammer van den jongen, vond vrouw Papijn, en onder een traan, die dreigde neer te komen, ging haar scherpe neus wat breeder open. Hij overdrijft wel wat, peins ik, maar we zullen hem evenwel een pakje tabak opsturen, een potteken boter, en een dubbele frank.

Op een keer liet Detie aan zijn beminde ouders weten dat er hem een ongeluk overgekomen was:

— Ik heb mijnen chef de fil verloren, schreef hij, en als ik hem niet terugvind, zal ik zwaar gestraft worden : misschien wel een maand prison, op water en droog brood.

— God den Heere, kermde vrouw Papijn, bleek als een lijk.

Ze hield zich vast bij de leuning van haar stoel om niet achterover te vallen ; en met vreeselijken angst wendde zij zich van d'een naar d'ander.

— Wat is dat 'ne chef de fil ?

Niemand wist het te zeggen.

— Zou het iets van zijn kleergoed zijn, werd er geopperd, of een stuk van zijn geweer? Daar zijn ze streng op, bij de troep.

De ongelukkige moeder sloeg haar handen in malkaar.

— Wat een mensch al moet beleven! En zou de jongen daarvoor in 't prison moeten? Een heele maand nogal. En als we dien chef de fil betaalden? Hoeveel zou dat wel kosten 'n chef de fil?

— Hier staat het, zei mijn zuster, die de onderbroken lezing van den soldatenbrief voortzette: ... als ik mij evengauw een nieuwen chef de fil kon koopen, eer dat mijn oversten het gewaar worden, zou ik aan de discipliene straf kunnen ontsnappen. Maar hij kost twintig frank...

Vrouw Papijn sidderde. Het scheen of ze een alteratie ging krijgen.

— Twintig frank! Twintig frank! Maar heel zijn geweer is zooveel niet weerd. 'k Sneed me nog liever een lid van mijn vinger af, dan dat ik zulk een som zou zenden. 'k Heb ze wel, maar ik hou ze.

— Ja, zei moeder, 't is veel geld. Maar 't is uw kind.

— Ja, 't is mijn kind, riep vrouw Papijn. En een moederherte heb ik ook. Hier zie! zei ze, en ze klopte er op met haar vuist.

— Ha, die vervloekte militairen, riep ze weer, die sloebers van officiers!.. Zouden ze mijnen De-

tie... Ze kon niet uitspreken wat ze dacht, zoo pakte het haar.

Ze slikte het in, beet haar lippen opeen, stelde haar handen in haar zij.

— Twintig frank! Dat ze hier komen die vetzakken, brieschte zij, ik zal mijn tien nagels in hun gezicht zetten. Twintig frank! Het groeit op mijn rug niet.

Nog lang was zij niet uitgeraasd.

Dan, ze nam nog een snuifje, dronk nog een teugsken koffie, bedaarde wat, liet zich den onzaligen brief opnieuw voorlezen van 't begin tot het einde, zuchtte, klaagde, kermde, en ten slotte toch behaalde haar moederlijk herte weer de bovenhand.

— Als het dan toch moet, zei ze, 'k zal ze zenden. Maar als hij nog wat verliest mag hij naar Antonius (1) schrijven.

Bij dat gek gezegde barstten wij uit in een onbedaarlijk lachen; doch vrouw Papijn lachte niet, zij was veel te boos.

Het geld werd opgestuurd en in een roerenden brief bedankte Detie zijn ouders, die hem aan een nieuwen chef de fil hadden geholpen en uit zijn angst verlost.

Zoo kwam de zaak in orde; maar de twintig frank lagen vrouw Papijn nog lang op haar maag.

(1) Sint-Antonius van Padua wordt aangeroepen door hen, die iets, dat zij verloren hebben, wenschen terug te vinden.

Eenige weken nadien kregen wij het bezoek van mijn getrouwden broeder, die soldaat was geweest. Vrouw Papijn was in huis aan 't praten met moeder.

Opeens kreeg zij een ongelukkigen inval. Zij zette haar koffiekommeken neer en haar scherpen neus tot mijn broeder wendend, vorschte zij uit.

— Maar, Oskar, g'hebt gij toch ook bij het leger gediend?

— Welzeker.

— Zeg mij dan 'ne keer: Wat is een chef de fil?

Waarop mijn broeder, eenigszins verwonderd, antwoordde:

— Een chef de fil, tante, dat's de voorste man van 't gelid.

Vrouw Papijn sprong op, wit tot in den tip van haar neus,

— Wat zegt gij? Een man?

— Ja, mijn chef de fil is de man die vóór me staat.

— En onzen Detie heeft zijnen chef de fil verloren, schrijft hij, en ik heb er twintig frank voor betaald. O die sloeber, die leugenaar! Had ik hem hier ik haalde hem de oogen uit zijn kop!..

Er verliep wel een jaar eer Detie met verlof naar huis mocht komen. Hij trof het; 't was tijdens de kermisweek en het dorp nog half in feest. Wat had hij bekijks, de nieuwe soldaat! Een blinkend pak, koperen knopen, een fiksche houding, een

flinke gang, de muts scheef, en het goudros snorretje recht en puntig als van een die zeggen wil: het leger veeg ik aan mijn laars, maar mijn exercitie ken ik zoo goed als iemand! En wat raar hij sprak! Hij was maar een goed jaar weg geweest en zijn moêrstaal had hij al verleerd.

Vroegen de menschen:

— Detie, waar ligt ge nu? Is het verre?

— Ja, kameraad, brouwde hij, het is wijd van hier.

Daar zag hij een kat voor zijn voeten springen, hield even halt, wribbelde zijn snorretje, bezon zich en sloeg zijn hand voor zijn voorhoofd.

— Zeg, kameraad, hoe noemt men hier dat beest?

— Maar, Detie, antwoordde men. 't Is een katte.

— Een kat, zei Detie, een kat? Bij ons noemt men dat een muishond.

Thuiskomend deed hij al even zonderling. Zijn oogen draaide hij naar alle kanten om en bleef voor de weefkamer staan, als had hij nog nooit een getouw gezien. Toen hij met dreunenden stap op den drempel trad, zat zijn moeder in haar werkkleeren, aan den kermispot bezig met haar rug naar de deur toe gekeerd.

— Heila! riep Detie. Wat een vrouw zit er daar in den hoek van den haard?

Schrikkend om die vreemde taal en toon, keerde vrouw Papijn zich om. Plots herkende ze haar zoon en een wrokkig gevoel kwam in haar op.

— 'k Zal 't u, jandorie, gaan leeren ! tierde zij, en het pookijzer grijpend, zat ze haren Detie achterna.

Toen hij aan tafel aanzat was de soldaat heel wat nederiger geworden en sprak gewoon Vlaamsch.

EEN RARE VOGEL

DOLF, de brievendrager, was de blijde ziel van ons dorp. Lange beenen had hij voor zijn groote ronde, een vroolijken groet voor elkeen dien hij tegenkwam, en een maag bestand tegen veel eten en drinken, wat in Vlaanderen, voór den oorlog, niet de verwerpelijkste gave scheen.

Dolf kon zingen als een lijster, tooneelspelen natuurlijker dan een beroepsacteur, en vertellen, dat een heele gelagzaal aan zijn lippen hing. De meisjes zagen hem geern langs de baan, en de mannen in de herberg konden hem moeilijk missen.

Dolf had maar een gebrek: hij was een beetje nieuwsgierig. Of het waar is dat hij, wandelend van het station naar de dorpsplaats, al de briefkaarten inkeek en doorlas, zou ik niet kunnen beweren; maar een keer, toen een studiemakker mij om de grap, een in gewoon Vlaamsch gestelde maar met Grieksche letters geschrevene kaart gestuurd had, kwam Dolf mij vriendelijk vragen.

« Wat stond daar in die briefkaart uit Gent? Dat was een raar schrift. Ik raakte er niet wijs uit. »

« Ja », antwoordde ik, « het was waarschijnlijk zoo geschreven, opdat niemand vreemds het lezen zou. »

« Dat dacht ik ook », zei Dolf.

Ik kon het over mijn hart niet krijgen om den vroolijken man een duidelijker berisping te geven.

Met den langbeenigen brievendrager was het anders moeilijk een loopje te nemen, zoowel in de letterlijke als in de figuurlijke beteekenis van het woord. Dat had, jaren te voor, mijn moeders jongste zuster, die bij ons inwoonde, op Sluiterkensdag ondervonden.

Sluiterkensdag, in andere streken van Vlaanderen « buitensluit » genoemd, valt op Sint Thomas, den een en twintigsten van Decembermaand. Dan worden ouders en meesters, ook wel vrienden en goede kennissen 't zij buiten 't zij binnen gesloten, en alleen tegen de belofte van een geschenk vrijgelaten.

Toen Dolf, op dien dag, het portaal onzer herberg binnenkwam, en een paar brieven op een tafel neergooide, riep tante van uit de toonbank :

« Dolf ! »

« Wablief ? » zei Dolf.

« Onze jongen heeft daar een rare vogel gevangen. Niemand kent de soort. »

De brievendrager, die geen strik vermoedde, trok groote oogen open.

« Wat voor een is 't ? »

« Een groote kurieuze kerel. 't Is lijk een spreeuw en geen spreeuw, een gaai en geen gaai en hij schettert als een ekster. »

« Ik heb nog wat verstand van vogels, » sprak Dolf, nadertredend. « Mag ik hem zien ? »

« Zeker. Hij zit daar in de achterkeuken. Ga maar voor. »

En Dolf ging voor, door de gelagzaal, de ruime vierkante huiskamer, en stapte rechtevoorts in de achterkeuken.

« Waar is de vogel ? » vroeg hij, rondoogend. Maar tante, die hem op de hielen gevolgd was, sloeg de deur rakelings achter hem dicht, draaide den sleutel in 't slot en juichte handenklappend :

« Is 't geen schoone, Dolf ? Is 't geen groote ? ». Voelend dat hij beetgenomen was, sprong de brievendrager in één vaart naar de achterdeur, en wou ze openrukken. Niet te doen. Ook die was gesloten, en wij, guitige jongens, door tante onderricht, stonden gereed met de gebruikelijke vraag :

« Wat belooft ge, Dolf ? Dolf, wat belooft ge ? ». Dolf, die ondervond dat er geen middel was om te ontsnappen, antwoordde niet, en we hoorden tante in de huiskamer gekscheren : « Wat zegt ge van onzen vogel, Dolf ? Kent gij de soort ? ».

De opgeslotene gaf noch taal noch teeken. Wij, meer nog op een goeie grap dan op snoepgoed verlekkerd, riepen en zongen op alle tonen aan klink en sleutelgat :

« Dolf, wat belooft ge ? Dolf, wat krijgen we ? » En ongeduldig stieten we elkander weg van voor het eenig raam, waarachter de roodgeverfde ijzeren pomp en de watersteen stonden, om onzen gevangene te ontwaren.

Dolf echter was niet te zien, en daarbinnen bleef alles stil.

Dat prikkelde ons, en nu staken wij ons kleinste zusje op, om nader toe te kijken.

Opeens kwam voor het raam op den watersteen een openstaande overgroote zwarte paraplu, die alle afspieden verhinderde, en ook voor het sleutelgat was iets, waarschijnlijk een of ander kleedingstuk, opgehangen, zoodat het loerend oog daar voor het donker terecht kwam.

Tante, fier op haar zoo meesterlijk geslaagd ondernemen, was om het huis heengeloopen, en bij ons gekomen Dol van pret, mengde zij haar stem met de onze:

« Wat belooft ge, schoone vogel? »

Doch bij al dat lawaai buiten, bleef het in de achterkeuken muisstil.

Wat gebeurde er daar toch? Was Dolf boos, of hield hij zich zoo? Meende hij, dat wij, het lang wachten het eerst beu geworden, hem zouden vrijlaten zonder losprijs? Wat mocht hij in 's hemels naam uitvoeren?

Want het duurde, het duurde.

Wat of wij ook riepen, de brievendrager hield zijn zwijgen vol, beloofde niets, en roerde niet. Wij voelden ons tenslotte zenuwachtig, en meer geplaagd dan de gevangene zelf.

Tante, die er niets van begreep, bleek eveneens ongedurig.

« Pst», zei ze tegen ons, en meteen klopte zij op de deur, waarschuwend:

« Dolf, jongen, ge komt er zóó niet uit. Wat belooft ge ?

Daarbinnen ging een binnenmondsch gebrom :

« Wacht, wacht nog wat ! »

Weer zei tante :

« Wat belooft ge ? »

Duidelijk klonk het nu :

« Ik ben bijna klaar ».

Bijna klaar ? Wat was dat ? Voor tante ging er een licht op ; zij zag eenigszins bleek en mopperde.

« Ha, die kerel, die kerel ! »

Uit de hand van mijn broeder greep zij den sleutel van de achterdeur, stak hem in 't sleutelgat en gooide de deur ijlings open.

Wij drumden haar achterna in de keuken.

En daar zagen wij onzen gevangene rustig aan tafel neergezeten, met zijn rug naar ons toe, het hoofd omlaag gewend, in de linkerhand een vork en in de rechter het broodmes, en voor hem de wonderschoone Vlaamsche ham, welke vader tegen de Kerstdagen gekocht, en die voor den feestavond niet aangesneden mocht.

« Onze hesp, onze schoone hesp ! » jammerde tante. « O, die deugniet ! »

Dolf bleef eenbaarlijk voortsmullen, met heele mondsvollen tegelijk.

En toen tante weer kermde :

« Onze hesp ! O die alopeter ! » hapte hij nog een groote brok en sprak, doodbedaard zijn mond afve-

gend : « Ziezoo, ik heb gedaan ».

Opstaande liet hij, in volle licht, de ham zien, waarvan niet een kleine kant en de schoonste weg was, zoodat het klare mager en het fijne randje vet ons aanlokten en deden watertanden meer dan we wenschten.

Eer Dolf vertrok, klopte hij tante gemoedelijk op den schouder, en zei zoo ernstig als hij kon :

« Tante, nu weet ik wat voor soort van een vogel gij gevangen hadt. Het was een roofvogel. »

VERTELLENDE SCHILDERS

HET was een eigenaardigheid van Gust Vossius om historiekens te vertellen waarvan hij zelf de dupe geweest was. Weinig scheen het hem te schelen of hij de gefopte was of een ander. Er waren zelfs vrienden die beweerden, dat Gust derwijze het best zijn vossenaard getrouw bleef. Het was een van zijn sluwste reinardieën, zegden zij en: Hoedt u voor den vos als hij de gans afgeeft.

Gust haperde temet in zijn verhalen, doch het was niet om ze anders te draaien, of iets nieuws te verzinnen; want zijn histories bleven nauwkeurig dezelfde, en het haperen gebeurde op de eigenste plaatsen.

Er zijn niet alleen drollige kwanten op den buiten, sprak Gust, er zijn ook vroolijke snaken in stad. Vooral bij de schilders vindt ge die.

Terwijl ik nog naar de teekenschool ging te Gent, was ik een tijdeken werkzaam op den winkel van een meester — half kladpotter, half décorateur — die bekend stond als een echte Uilenspiegel. Met zijn leergastjes haalde hij de guitigste streken uit. Den eersten dag dat ik bij hem aan huis was, voor het eten van den vierurenboterham, wat hij op zijn ouderwetsch « vespereien » noemde, vroeg hij mij:

« Hoe eet gij uw boterhammen het liefst, jongen? Gesuikerd, of ongesuikerd? Kijk » zei hij, en hij wees op twee stapels gesneden en geboterd brood, « die daar zijn gesuikerd, en deze niet. Kies maar ».

Ik betuigde dat zulks mij eender was, maar nam natuurlijk van de gesuikerde. Met schijnbare onverschilligheid hapte ik een beet, doch proefde niet de minste zoetigheid. De meester hield mij in de gaten en al deed ik mijn best om mijn teleurstelling te verbergen, toch merkte hij ze op.

« Zei ik dat die gesuikerd zijn? Ha zoo. Dan heb ik mij vergist. De gesuikerde zijn hier ».

« O, 't is mij gelijk », grommelde ik.

Toen ik echter weer een boterham nam, greep ik er natuurlijk een van den anderen stapel. Maar suiker was er ook niet op.

Gust Vossius zuiperde den rand van zijn rooden roemer weg. Daarna hervatte hij:

« Nu ik toch aan den gang ben en het eene het andere in mijn geheugen brengt, zal ik ook maar opbiechten hoe ik eens gevaren heb bij een pastoor in Nederland. Maar eerst zal ik mijn glas leegdrinken. Want van wijn te spreken en hem te laten staan is een kwade gewoonte.

In mijn eerste jaren heb ik niet steeds al mijn tijd aan echte kunst kunnen besteden. Dat betreur ik in 't minste niet. Inspiratie immers ontbreekt wel eens op dien leeftijd, en met het land in te trekken voor gewoner werk leert gij de wereld zien,

en gij komt aan uw brood. Menigmaal moest ik een karweitje aanvaarden, waar het minder om de eer te doen was dan om datgene wat wij allen zoo weinig missen kunnen.

Zoo zou ik eens een paar beschadigde schilderijen opknappen voor een pastoor in Zeeuwsch-Vlaanderen. De schilderijen waren niet veel waard; en toch kan ik niet beweren, dat de geestelijke zonder goeden smaak was. Zijn voortreffelijke wijnkelder was daar het duidelijkste bewijs van. Daaruit mocht ik bijtijden de noodige inspiratie putten. Want de brave man was niet zoo onkundig van ons vak, of hij wist, mede uit de geschiedenis van Mabuse, die lang in Zeeland werkte in dienst van den markgraaf van Veere, dat de volgelingen van St-Lucas van oudsher befaamd staan als liefhebbers van een flinke, goede teug. Daarin komen zij met de pastoors en de dichters best overeen.

Toen ik klaar was met mijn werk, betuigde de pastoor zich zeer voldaan, en zei dat wij den goeden uitslag zouden vieren en bekronen met een wijnavondje, waarop hij den burgemeester en den notaris zou uitnoodigen, en ook zijn kapelaan.

Het was de eerste maal, dat ik het woord kapelaan hoorde. Doch uit en ander begreep ik wel dat de dorpsherder niet den koster of een collega uit de buurt, maar zijn eigen onderpastoor bedoelde.

Ik zei in mijn eigen: Gust, jongen, onthoud dat

goed, het kan best te pas komen : in Nederland heet een onderpastoor kapelaan. Toen ik buitenkwam lei ik dat vast met een knoop in mijn zakdoek.

's Anderendaags echter wou die naam mij gedurig ontschieten. Het eenige mij bekende woord dat er mij aan herinnerde was : pelikaan. Want « In den Pelikaan » had ik zelf met groote letters geschilderd op het uithangbord van een herberg in onze straat.

Ik moet zien dat ik mij niet vergis, zei ik in mijn eigen. Pelikaan is een vogel en kapelaan een onderpastoor. Maar kapelaan-pelikaan, pelikaan-kapelaan, kapelaan-pelikaan, vloog het gestadig overenweer in mijn hoofd, als de schietspoel in de lade van een weefgetouw. Drommels, dat zou een toer wezen, als ik ten overstaan van pastoor, burgemeester en notaris, een geestelijke verkeerd.... Neen, neen, dat mag niet, dat zal niet, zei ik. Die ik vanavond zien zal, is een kapelaan... De knoop zal me wel helpen.

Puik uitgedost, met mijn hoogen hoed en mijn beste manieren, trok ik naar de pastorie. Ik werd er minzaam onthaald en voorgesteld aan de heeren.

« Meneer de burgemeester, » zei de pastoor, « meneer de notaris... »

Den priester, die er ook was, noemde hij niet bij zijn titel. Dat was niet noodig.

Nu komt het er op aan, dacht ik, en duwde op mijn zakdoek.

En met een deftige buiging en een vriendelijken glimlach, zei ik:

« Vereerd uw kennis te maken, meneer de pelikaan ».

Gust dronk een teugsken van den rooden, en stak zijn arm uit om een versche sigaar te nemen.

« Ik zal maar denken dat ik in de Zeeuwsch-Vlaandersche pastorie zit », lachte hij, en luisteren naar Frits Zonderbaard, die zal tracteeren met « een kostelijke Vrijage ».

Frits, Vossius' stadgenoot, boezemvriend en evenknie op het gebied der kunst, streelde de plaats waar vroeger een mooie zwarte baard had gestaan, en na een oogenblik overpeinzens, om alles helder voor zijn geest te krijgen, stak van wal:

« In den tijd waarvan ik spreek woonden wij reeds te Sint-Maertens-Laethem, het schilderachtig dorpje aan de Leije, waarheen menig Gentsch artist zijn penaten en zijn penarie had overgebracht. Er werd flink gearbeid, maar ook lustig geleefd, en waar men elkander een goede poets kon bakken, werd de kans niet verzuimd. Of alle grappen geoorloofd waren en van goeden smaak getuigden laat ik in het midden. Wie er het slachtoffer van werd, droeg zijn lot in geduld en wachtte op een gunstige gelegenheid om weerwraak te nemen.

Leo Vossius, de broer van Gust, maakte ook deel uit van onze kunstenaarskolonie.

Leo heeft voor de schoone kunne altijd gehad

wat de eenen een zwak en de anderen een sterkte noemen. Jong is hij getrouwd, maar getrouwd jong gebleven. Voor zijn stedelijk en landelijk minnespel look zijn vrouwtje temet haar welwillende oogen, want ook deze Reinaard kwam steeds trouw van Herzinde naar Hermelijne in Malpertuus terug. Leo bewoonde een fraai huis langs den grooten weg, en voor zijn deur strekte een aardige tuin, waarin hij voor den buiten zeldzaam rijke bloemen kweekte.

Op een schoonen zomerdag komen Gust en ik door het veld gewandeld en ontmoeten daar, opstappend in de richting van het station St-Denys-Westrem, twee jonge steedsche juffertjes, beladen met een vracht gele en roode rozen.

Wij herkennen de bloemen en kijken elkander aan :

« Die komen van Leo. »

't Was net zoo.

Toen we zijn huis genaderd waren, zagen we hem, met lachend aangezicht, wandelen in zijn tuin.

« Jongens, jongens! » riep hij van ver. « Ik heb daar een aangenaam uurtje beleefd. Hebt gij die twee Gentsche meisjes ontmoet ? ja ? Die eene groote zwarte, met haar stroohoed, is bijzonder knap, he ? Ze zijn hier geweest. Ik heb ze laten binnenkomen om mijn werk te bezichtigen en den tuin, en wat bloemen meegegeven. »

« Wat bloemen ! » spotte Gust. « Noemt ge dat

wat bloemen? Kijk, Frits, het rozenperk is leeggeplunderd.

« Nu hadden ze alles meegenomen, 't was ook wel. Die zwarte, weet ge, is een drommels aardige meid. En oogen heeft ze! Ook een artiste. Ze speelt viool. Ze keeren hier weer; dat voorspel ik. »

We lieten den gelukzalige in zijn akte van geloof, hoop en liefde, en onderweg naar ons huis bereidden wij hem een valletje, waarin hij — gezien den opgewonden toestand waarin hij verkeerde — blindelings loopen moest.

Volgens afspraak tusschen Gust en mij, trok ik 's anderendaags naar Gent, om aan Leo namens het meisje een brief te schrijven. Ik stelde het epistel in het Fransch, want bij ons zijn de burgermeisjes danig verfranscht, en hoe dwazer, neem me niet kwalijk, hoe meer ze 't zijn. Dat Fransch vernis en mijn mooiste rond schrift zouden aan ons stukje een glimp van waarachtigheid geven.

De violiste liet den hooggeachten heer Leo Vossius weten, dat zij nog teenemaal onder den indruk was van haar toevallig bezoek te zijnent en de prettige ontvangst. Zijn werk had haar verrukt, de rozen leefden nog in een vaas. Wanneer die bloemen eenmaal zouden verwelkt zijn, zou zij de herinnering nog frisch bewaren. Graag echter zag zij de kennismaking hernieuwd en de artistieke banden versterkt. Indien de groote sympathieke schilder er niets tegenhad, zou zij Zaterdag aan-

staande te zijnent komen met haar viool en wat muziek. Zoo mogelijk konden een paar menschen uitgenoodigd worden tot een bescheiden, intiem, artistiek avondje. Zonder tegenbericht zou ze met den trein van half drie uit Gent arriveeren en afstappen aan het station te Deurle. Was het niet te veel gevraagd dat hij zijn tuinman daarheen zou sturen om de vioolkast en de muziek te helpen dragen ?

Hoe zou ik onderteekenen ?

Over de Coupure loopend had ik een adres opgemerkt : E. Vandaele, nr 33. Daar nu Esther een voornaam is die in de verfranschte Gentsche families vaak voorkomt, doopte ik mijn pen nog eens in den inkt en schreef met vaste hand, stoutweg iets als,

hoogachtend en hartelijk,
ESTHER VAN DAELE
Coupure, nr 33

Dien mooien brief, behoorlijk geadresseerd, bracht ik onmiddellijk naar de bus. In een vaart dan terug naar Gust, om hem relaas te geven.

« Het lokaas is goed, » zei Gust ; « de visch zal bijten. Om acht uur doet de brievendrager zijn ronde. Wees morgen om half negen present. Hij zal komen opsnijen met zijn nieuwe verovering. »

Om half negen was ik op mijn post. Het duurde niet lang of door de openstaande deur kwam Leo

al draaiend afgestoken met zijn armen over zijn rug, en met zware stem, schijnbaar onverschillig, klonk het :

« Goe weêr he ! Hoe gaat met 't werk ? » Wij gebaarden van geen kou. Gust ging voort met schilderen en ik keek toe. Leo stelde zich naast me en deed zijn best om evenveel belangstelling te toonen. Bijwijlen lonkte Gust onder zijn arm door, en zag hem krophalzen.

Dat duurde een poos. Toen hield de gelukkige man het niet langer uit, en daar barstte de bom

« Zij komt, hoor. »

Wij staarden verbaasd op.

« Wie komt ? »

« Zij ! »

« Welke zij ? »

« De mooie zwarte. »

« Wat mooie zwarte ? »

« De violiste, de Gentsche. Ze heeft geschreven. »

« Geschreven ? 't Is toch niet waar ? »

« Ja, ja, ik had wel gedacht dat ik mijn bloemen niet voor niets gegeven had. »

Gust was opgesprongen.

« Ge maakt ons wat wijs, kerel. Ik geloof 't niet.

« Kijk, » riep Leo triomfant, « hier is 't. »

En waarachtig, uit zijn binnenzak haalde hij mijn brief voor den dag, en zwaaide hem als een vaandrager die den eersten keer den koning salueert.

Eer een minuut verliep lagen we alle drie over de tafel den brief te lezen. Gust zijn vrouwe, Gusta, stond er ook bij.

« Ziet ge » juichte Leo. « Esther van Daele, Coupure 33. »

« Een brief in 't Fransch ? »

« Dan is 't eene van goê volk, » zei ik.

« Of het ! En fijn is ze ook, geslepen ! Ze vraagt er de vrienden bij. Dat is natuurlijk om geen oog te geven aan mijn vrouw. »

« Pristi, » sprak Gust en liet zijn lip hangen. « Ge weet van geluk te spreken, vogel. »

« Ze stapt te Deurle af, » zei ik, « waarom niet te St-Denys-Westrem ? Dat 's toch veel nader. »

« Daar zit het hem, » lachte hij, en zijn oogen vonkten. « Lees eens verder : ik moet mijn tuinman zenden. »

« Hewel ? »

« Ik heb geenen tuinman. Die tuinman ben ik zelf. »

« Wie zou er zoo iets uitpeinzen ? Daarom moet ge vrouwe zijn. »

« Ze weet zij ook, dat Deurle verder is, en dat ge langs binnenwegelkes moet naar Laethem komen. »

Gust zei weer :

« Pristi, pristi. »

En met schelmsche oogskens keek hij zijn broeder aan, als had deze het groote lot gewonnen.

Ik moest me inhouden om niet uit te barsten.

« En wat gaat ge doen als ze komt? » vroeg Gusta.

« Een feestje geven, natuurlijk. 't Moet in orde zijn. »

« En wie schikt ge te vragen? »

« Ach, komt gij, Gust en Gusta, en Frits. Andere menschen moeten wij niet uitnoodigen. Dan zijn we onder ons. »

« Artistiek en intiem, » las ik, « ze schrijft het zelf. »

Leo glansde.

« Alzoo kerels, tot Zaterdag! Doet uw beste pak aan, en tracht op tijd te zijn, tegen vier uur. »

Hij stak zijn brief weer boven zijn hart, en weg was hij.

Gelukkig, of we waren van lachen tegen malkaar gevallen.

De volgende dagen waren ze bij Leo geweldig in de weer, erger dan bij een verhuizing. De woning werd onder en boven geschuurd en geboend; want eenmaal dat Leo's vrouw er in toegestemd had om het gezellig avondje te geven, wou ze alles in de puntjes hebben. Een extra-werkvrouw was komen helpen. Huis en logeerkamer moesten in orde gebracht. Tafels en stoelen werden buitengezet en met was ingewreven; vensters en deuren gewasschen; zilver en koperwerk gepoetst; glazen gereinigd. We konden er niet binnen, om alles af te spieden, of we riskeerden de beenen te breken

over meubels, emmers, dweilen, kobbenjager en borstels. Leo, met een kleur als een vos, zat met de schop en de hark in de bloemperken, en floot en zong en hovenierde dat het een aard had.

« Zal ik een goeie tuinman zijn ? » riep hij ons toe. Zijn vrouw vroeg hoe of wij het huis vonden en deelde ons mee : ze hadden kalfskop en vette kiekens besteld, een hesp gekocht, twee koekebrooden laten bakken, een vat bier ingedaan, en twee soorten wijn, benevens de noodige likeuren en gebakjes. Mejuffer Esther van de Coupure zou zien, dat ze in Laethem ook hunne wereld kenden. Toen we lachend weggingen zei Gust tegen mij :

« 't Zal hun wat kosten, die grap. »

Den Zaterdag, den grooten dag, en een heeten dag, was ik vroeg na den middag bij Gust aan huis, want Leo moest langs daar voorbij, naar Deurle-station toe.

Gusta stond met ons, aan 't opgeschoven raam, op den uitkijk ; want voor geen geld wouen we hem missen.

Plots waarschuwde zij :

« Daar is hij ! »

En hij was daar ook op een blinkenden fiets, parmantig, fiksch, van top tot teen in 't nieuw : een puikfijn hagelwit zomerpak en een stroohoed naar 't laatste model. Fier draaide hij zijn hoofd om en, ons ontwarend, wuifde met hooguitgestoken arm.

« 'k Ben hier ! » wou hij zeggen.

Ernstig wuifden wij terug.

Gust hield zijn kop buitengestoken.

« O, » riep hij opeens, en hij krabde achter zijn oor, « o, kijk eens daar ! »

Aan den kant van Deurle kwamen vervaarlijke onweertorens opstijgen. In korten tijd werd de lucht overtrokken. Stof waaide op ; het donkerde, donkerde en ineens vielen zware droppels.

« Hij zal 't weten, zei Gusta. »

Het begon te regenen, te gieten, emmers teenegader. Slagwater, slagwater, altijd voort. En regen en wind en donder, 't maakte een muziek daar ge geen viool in zoudt gehoord hebben.

En door al dat weer — wat een dapperheid baart de liefde — zagen wij Leo komen teruggefietst dwarsdoor nat beslijkt tot aan zijn hoofd, met een hoedje waar het water van neerstroomde. Zijn wit pak, dat aan zijn beenen plakte, zag grauw en goor. Ge zoudt er geen cent voor gegeven hebben.

Hij sprong van zijn fiets af en leidde hem.

Gust schreeuwde door de vlage :

« Zijt gij alleen dan ? »

« Is de juffrouw aan de statie gebleven ? » voegde ik er bij.

« Ze was daar niet, » riep Leo. « Ze zal gemist zijn en afgestapt te Sint-Denys-Westrem. »

« Ge ziet er lief uit, kerel, » zei Gust.

En Gusta :

« Wat schikt ge nu te doen ? »

« Mij herkleeden, een wagentje huren bij Laevens, en vliegens naar St-Denijs rijden. Esther kan ginder niet weg, wegens den regen, en zal op mij wachten. »

« 't Is het beste, dat ge doen kunt, » zei Gust.

« En wij ? » vroeg ik.

« Kleedt u ook om voor 't feestje, en gaat naar mijn huis. Esther en ik zullen er gauw zijn. »

De regen had opgehouden en onder het tranenlachend zonneken vergezelde ik Leo een eindweegs, tot aan mijn woning, waar ik, te zijner eere, en die van zijn juffrouw, een beter pak zou aanschieten.

Een half uur later kwamen Gust en Gusta mij halen ; maar in plaats van direkt naar Leo's te gaan, trokken we naar een herberg langs den steenweg, waar wij het gespan zouden zien voorbijrijden. Immers dit bedrijf van de klucht was ook het zien waard.

Ja, we zaten er niet lang, of wij hoorden geratel en herkenden Laevens wit paardje, Laevens zelf en Leo naast hem, nu in 't grijs met een grijzen vilten hoed op. Waarachtig, hij was nog niet bekoeld, en prijkte daar in stralende verwachting.

Wij bleven in de herberg totdat hij terugkeerde, alleen en te voet.

« Hij geeft het nog niet op, » lachte ik. « Den wagen heeft hij aan de statie gelaten. »

« Hij kan er tot morgen staan, » zei Gust.

Toen hij uit het gezicht verdwenen was, wandelden wij ons gedrieën, traagzaam, naar zijn woning toe.

Hoe meer wij naderden, hoe ernstiger, hoe deftiger wij er moesten uitzien. Wij gingen door den tuin, waar het onweer geen kleine verwoesting had aangericht, en traden in den gang.

Het leuke was dat Leo ons nu zelf wou beetnemen en in zijn eentje komedie speelde. Hij bootste namelijk — en heel goed deed hij dat — een meisjesstem na, en antwoordde dan met zijn gewone stem. Hij wou ons doen gelooven, dat de violiste er al was.

Toen wij in de huiskamer kwamen, trokken wij groote verwonderde oogen open, en vroegen :

« Waar is de juffrouw dan ? We hebben haar toch gehoord. »

Leo antwoordde met dezelfde meisjesstem :

« Ja ja, gij hebt me gehoord ! »

Hij lachte dat hij schaterde.

Daarna sprak hij weer gewoon, en verklaarde dat Esther zeker den trein van half drie in Gent moest gemist hebben ; en dat ze met den volgenden zou komen.

Ja maar, merkte ik op, dan zal Laevens haar te Sint Denys-Westrem niet aantreffen. Ze zou immers te Deurle uitstappen.

Leo glimlachte.

« Daar is voor gezorgd. Ik heb een telegram gestuurd om haar te waarschuwen. »

« Een telegram waarheen ? »

« Naar haar huis natuurlijk, Coupure, 33. »

« Gij zijt een echte vos, zei Gust. »

« En nu, mijn waarde gasten, « sprak de nobele gastheer, de tafel is gedekt. » Zit aan en doet u te goed aan wat mijn vrouwtje zoo aangenaam heeft bereid. »

Toen wij weigerden drong hij aan.

« Neen, neen, begint maar, want de juffrouw kan nog lang uitblijven. »

« Dat is waar, » bevestigde Gust met komischen ernst.

Ik dorst noch den een noch den anderen bekijken, en schoof bij om een houding te nemen.

Jongens, jongens, wat een kermis dat was !

Wij aten en dronken buik-sta bij ; om de waarheid te zeggen, 'k geloof dat we ons best deden en smulden van schaamte en meelij om den kerel, die, bij al dien tegenslag zooveel moed en vertrouwen behield.

En kalfskop, kieken, hesp, koekebrood, taart, de processie ging maar door ; en bier en wijn, en koffie en likeur, 't smaakte alles even heerlijk.

Leo zijn vrouw verdiende werkelijk allen lof.

De verliefde gastheer gluurde steeds maar naar de ouderwetsche standklok en de kruipende koperen wijzers...

Na den eerstvolgenden trein, geen wagen ; na den tweeden, geen Esther, na den derden, laat in den avond, kwam Laevens teruggereden, en sprong haastig in huis.

« Meneer Leo, » schreeuwde hij, « er zijn te Sint-Denys met de twee treinen in 't geheel maar zeven personen gearriveerd, en er was geen juffrouw omtrent. »

Meneer Leo zag een beetje bleek.

« De juffrouw zal ongesteld zijn, of onvoorziens belet, » verklaarde hij... « Toe, Laevens, drink een teug mee, en breng morgen de rekening... »

En het intiem feestje ging zijn gang, zonder de muziek...

Wij dachten, Gust en ik, dat het daarmee uit zou zijn ; maar wij rekenden zonder den waard en het doorzettingsvermogen van het verliefde slachtoffer.

Den Maandag, terwijl ik bij Gust een pijpje zit te rooken, en wij saam bedenken hoe wij aan de kostelijke vrijagie een behoorlijk einde zullen maken, komt Leo ineens binnengestormd, regelrecht van Gent.

« Ze hebben mij een poets gebakken, » snauwde hij, zonder iemand te bezien. « Maar 'k zal me wreken ! »

Ik zag Gust zijn wenkbrauwen optreken, en Gusta slofte in de keuken.

« 't Zal er gaan spannen, » dacht ik bij me zelf, want Leo was wit van woede.

Ik vreesde stilletjes te moeten op het tapijt komen en zoete broodjes te bakken, doch hij voer al voort.

« Die schoone brief, die schoone brief! »

« Wat is er van? » riep Gust.

« Hij is valsch! »

« Valsch? » herhaalde ik werktuiglijk, en voelde mij rood worden tot in mijn nek.

« Ja », brulde hij, « zoo valsch als die kat zelf! »

Wat was dat? Was hij op het verkeerde spoor? Gust deed me teeken dat ik zwijgen moest.

« Wilt ge wat weten? » viel Leo uit. « 'k Ben vandaag naar Gent geweest. Want ik wilde met mijn eigen oogen zien, hoe de vork in den steel zat. Ik schel dus aan: E. Van Daele, Coupure 33. Een oude deftige madame doet open. Ik vraag om Juffrouw Esther te spreken. 'k Zal haar gaan halen, zei ze. »

« Was daar een Juffrouw Esther? » onderbrak ik.

« Ge zult hooren. De oude kwam terug met een leelijke, dikke, schele, kwezelachtige dochter, niet veel jonger dan zij zelf. « Hier is Esther », sprak de moeder. En Esther vroeg: « Met wien heb ik de eer? » Ik noemde mijn naam; en de moeder schoot uit: « Dan zijt gij die Leo Vossius, die hier dat gekke telegram gestuurd hebt. Wat zijn dat voor manieren, meneer? » Juffrouw Esther keerde mij den rug toe en vertrok. Aan de oude vroeg ik excuus, en trachtte uiteen te doen dat het een ver-

gissing moest zijn, een misverstand, een verkeerd adres ; wat weet ik wat ik zei : Ze geloofde mij toch niet, en rood van schaamte vluchtte ik de deur uit. Maar 'k zal me wreken, hoor ! Die den brief geschreven heeft zal weten aan wat prijs. »

We herademden. Want we voelden wel dat hij nog niets vermoedde. We raadden hem aan de zaak blauw-blauw te laten, een poets gebeurde wel meer, hij zelf had grappen genoeg uitgehaald, 't beste was zelf mee te lachen, en dies meer. Hij vond dat alles maar een mageren troost, en, niets te doen, wraak moest er komen !

Toen hij weg was, gierden wij het uit. Maar Gusta bleek ongerust.

« Kerels, als hij het ooit te weet komt !... »

« Och 't zal wel overwaaien », zei Gust.

En dat dacht ik ook.

Maar de klucht was nog niet uit ; het beste moest nog volgen.

's Vrijdagavonds is er geregeld muziekuitvoering op den Kouter te Gent. Dan vormen de echte concertliefhebbers een wijden kring rond de kiosk, en de oude heeren, de flaneurs, de studenten, de modisten en de moeders die een dochter te koop hebben, wandelen gestadig, rijtje na rijtje, voetje voor voetje, onder boompjes rondom het langwerpig vierkante plein.

Op zoo'n concertavond flaneerde dan ook Leo. Terwijl hij in zijn eentje rondslentert en zijn wan-

delstokje rondzwaait, ontwaart hij daar onverhoeds niet de oude madame Van Daele, noch Juffrouw Esther, maar de mooie zwarte violiste. Het bloed stijgt hem naar het hoofd, en hij trekt op haar af.

« Mejuffrouw » barst hij los, « als gij gekheden wilt uithalen, moet ge eerst goed bedenken, wie gij voor hebt. Ge kunt in 't vervolg uw onnoozele briefkens naar uw weerga sturen, niet naar mij ».

Het meisje ziet hem eerst verbauwereerd aan, als een die uit de maan gevallen is; dan zegt ze hem ronduit.

« Meneer Vossius, ge zijt 'ne groote schilder, maar ook 'ne groote zot! »

En zonder hem nog een blik of een woord te gunnen, verdwijnt ze in het volk...

Het duurde ruim een half jaar eer we aan Leo de waarheid dorsten te bekennen, en nu nog, na herhaalde poetsen, welke hij mij en Gust gebakken heeft, vrees ik dat zijn wraakzucht nog niet heelemaal bekoeld is.

Het was ook wat erg.

Frits Zonderbaard was uitverteld. Ter afwisseling zette Gust Vossius wederaan:

« Of Leo op weerwraak zon zult gij hooren. Op een keer komt hij mij heimelijk mededeelen dat hij en Frits het plan hebben om mij te beletten uit mijn huis te komen. Sinds eenige dagen waren plaveiers bezig met den straatweg te vernieuwen.

Van afstand tot afstand lagen hoopen zavel en stapels zware kalsijsteenen. Daarmede zouden zij middernachts mijn voordeur barricadeeren, zoodat wij 's morgens niet buiten zouden kunnen.

« Laten we dat maar doen, Gust, » zei mijn broêr. « Die steenen smijten we 's morgens saam weg, terwijl wij fraai leute zullen hebben aan dien slimmerd van een Frits, die zelf het schaap van 't spel moet worden. »

« Hoe dat? vroeg ik. »

Leo zei.

« Gij hebt daar immers, tegen mogelijke dieveninbraak, een goeden tweeloop staan? Laad hem, en stel u achter in den tuin. Zoodra wij aan den gang zijn met onze barricade, schiet gij. »

« Schieten? » schrikte ik.

« In de lucht natuurlijk, stelde Leo gerust, « en met los kruid. Ik zal dan geweldig schreeuwen en doen alsof ik gekwetst ben. Gij houdt u stil, dat Frits betwijfelen moet vanwaar er geschoten wordt; want de bakker van hiernaast, die een wildstrooper is, durft ook al een schot te lossen 's nachts. De kerel zal in doodsangst verkeeren, en dan zie ik wel middel om hem heelemaal de kluts te doen verliezen. »

« Top, zei ik; wanneer gebeurt het? »

« Overmorgen, tusschen Zaterdag en Zondag zijn de plaveiers weg; en 't is klaar maneschijn. Om

half twaalf komen we. Hij zal er dezen keer geen briefken van schrijven, dat beloof ik... »

Het was een schoone zoele zomeravond. De maan rees groot en sterk over de boomen en droomerig lag ik achter in mijn tuin, pijp na pijp te rooken. In allervreedzaamste stemming vergat ik het moorddadige wapen aan mijn zij. Ik was in dien toestand, waarin een mensch gansch goed wordt voor anderen en zichzelf, aan vergane of komende liefde denkt, en onbekwaam zou zijn om een mug kwaad te doen.

Teenemaal was ik vergeten geraakt waarom ik mij daar bevond, wanneer een vreemd aaneenhouden gerucht op den straatweg mij hun komst te kennen gaf. Het is wonder hoe ver het minste geluid in nacht en stilte draagt. Leo en Frits deden hun uiterste best om niet gehoord te worden, en toch vernam ik hun komen en gaan, steenen halen van den hoop, sleuren tot voor mijn huis, en ze neerleggen de eene op de andere voor de deur, zoo duidelijk alsof ik er bij was. Van tijd tot tijd ging er een gichelen op. Leo lachte daarbij het luidst. Ik liet ze maar zwoegen en hun eigen afbeulen. Want ik dacht : ik heb mijn tijd.

Leo vreesde al dat ik op mijn post niet was, en hem dierwijze zelf voor den gek hield, als ik mijn wapen goed naar omhoog richtte en twee schoten loste, snel na elkander, in de lucht.

Een vreeselijke gil volgde. Leo lag te huilen en

te kermen, zoo natuurlijk dat het mij door merg en been sneed, en ik er koud van werd.

« Gust, schiet niet, wij zijn het, » hoorde ik Frits roepen.

Ik hield me stil als een muis.

En weer hoorde ik Frits met trillende stem :

« Gust, schiet niet, 't is Leo, 't is Frits ! »

En stiller nu, doch hartverscheurender, ging het klagen van mijn broêr :

« Help me ; God, ik ben gewond. »

En Frits, meer dood dan levend, hem bijstaan, hem moed inspreken, en bejammeren !

« Het zal Gust niet zijn die geschoten heeft, » verstond ik Leo's steenende stem, want hij antwoordt niet.

« 't Is misschien de bakker, » zei Frits.

« Ach, ik kan niet meer op. Toe draag me, draag me naar mijn huis. »

« Ach Heere, ach Heere ! wat hebben we gedaan ! » zuchtte hij, die daar nu zit en luistert, en, met het woord op zijn lippen, hunkert om de rest te vertellen. « Zeg maar, kerel, maar de waarheid hoor, de juiste waarheid, zonder omhaal. »

Vossius zweeg en Frits Zonderbaard viel in :

« Dat ik schrik en angst uitstond zal ik niet verbergen. Bij mijn bang zijn en vreeselijke bekommernis om Leo, kwam nog het kwellende bewustzijn dat ik schuld had aan dien nootlottigen, schrikkelijken broedermoord. Leo speelde daarbij

zoo goed komedie dat er mij, bij elken zucht, een rilling over het lijf liep. »

« Waar zijt gij getroffen ? » vroeg ik.

« Hier in mijn zij, » loog de guit. « Til mij op, zachtkens, ik heb zoo'n pijn. »

Terwijl ik haast door mijn beenen zonk van benauwdheid, laadde ik hem voorzichtig op mijn rug en droeg den zwaren gast, die in zijn eigen zat te grinniken, maar luid voortging met kermen, langs den hinderlijken weg, tusschen steenen en zavelhoopen, een groot kwartier ver.

Het zweet barstte mij uit.

Ik weet niet hoe ik tot ginder geraakt ben, maar toen ik, gansch geknakt en gebroken, de deur van Leo's huis openkreeg, en hem behoedzaam aflaten wou, wipte de schelm met een luchtigen, kluchtigen sprong op den grond, en lachte, lachte, lachte, dat hij van den eenen stoel op den anderen viel.

Beteuterd en onnoozel moet ik daar wel gestaan hebben, en beschaamd ook, maar ik was, in dubbelen zin, van een lastig pak verlost, en lachte op den duur hartelijk mee.

Maar nu komt het fijne van de grap.

We waren nog geen vijf minuten in huis of de deur ging weer open, en daar stond Gust zoo wit als een lijk.

« Broêr, broêr, » riep hij, « ik heb u toch niet geraakt, hé ? »

« Neen, spotte de kwant, de dieven, die gij zult schieten, kunnen nog lang loopen... »

Frits Zonderbaard keek op naar zijn boezemvriend, en deze sprak heel ernstig :

« Ja, ja, een geweer is altijd een geweer, en een mensch kan nooit weten. »

RUBIES

HET guitig jeugdleventje van mijn vrienden, de schilders, die elkander de koddigste streken niet spaarden, brengt mij den goeden ouden tijd van de Nederlandsche school te binnen. Dan ook ging kunst gepaard met lach en boert, en was er niet kleiner om. Er was vriendschap onder de lustige gildebroeders, gezellige omgang, en kapoenderij. Zoo lezen we met verbazing van hun kostbare feestgelagen en banketten. Zoo hooren we allerlei potsen van de geniale kannebroeders Joan Mabuse, Breughel, bijgenaamd Pieter den Drol, Frans Hals, Brouwer, Jan Steen en wie weet ik al. Zelfs het voornaamste heerschap uit de rij der Vlaamsche schilders, den hoofschen konterfeiter van de Engelsche koningen, meester Anton van Dyck, spreekt de volkslegende van die leuke losbolligheid niet volkomen vrij.

Hoe zulke kluchten bij onze menschen nog niet vergeten zijn heb ik zelf ervaren. Gij moet weten, op ons dorp hebben ze een fanfare, waarvan ik langen tijd opvolgenlijk als triangelist, fluitist, trombonist en groote tromslager, lid ben geweest. Wat een kerels onder die muzikanten, waarvan een derde de noten niet lezen kan! Al echte, eigenaardige, drollige lui. Gedurende de rustpoos en na afloop van het spelen, vormen zij rond de tafels en glazen, luidruchtige leutige groepkens. Men

weet niet waar gaan zitten om het meest te lachen.

Op een avond zag ik Gust Bakker, den oudsten van de twee trommelaars, anders meestal ernstig en teruggetrokken, geweldig in de weer. Zijn oogen glansden en draaiden ; zijn armen sloeg hij uit en rond ; en een heel stelletje jong volk — met Dolf, den lustigen brievendrager middenin — zat kwansuis naar hem te luisteren en nam hem in 't ootje.

Ik schoof bij en niet zoodra had Bakker mij bemerkt, of den nieuwen toehoorder ten gevalle, hield hij op en begon weer met het begin.

« Ik zei daar, te mijnent thuis hebben ze een boeksken met waarachtige en wonderbare histories ; en daaruit vertel ik nu. »

« Van Rubies, » lichte Dolf mij in.

« Ja, van Rubies, » bevestigde Bakker.

Rubies, was ne groote schilder, ik zal maar zeggen de grootste van de wereld. En Rubies had ne leerling en dat was ook 'ne groote schilder, haast zoo groot als Rubies zelf. En die leerling heette van Dijck. En Rubies had een schoone dochter, en gelijk of dat gaat, daar geraakte die van Dijck op verliefd. En hij deed zijn best om in de gratie van die dochter te staan. En die dochter hield ook van van Dijck. Maar Rubies zei dat hij zijn dochter niet krijgen zou, of hij moest zoo goed kunnen schilderen als hij, Rubies, zelf.

Dat was goed. Op een zekeren keer schilderde

Rubies : Rubens.

Rubies een groote schilderij, met 'nen duivel er op, en liet ze, nog versch, in zijnen werkwinkel staan. En van Dijck kwam daar omtrent, zag dat hij 't gat schoon had en schilderde een vlieg op den duivel zijn achterwerk. En toen Rubies in zijnen werkwinkel kwam, zag hij daar waarachtig een vlieg op de schilderij, en roef, hij sloeg ze weg. Maar ze bleef zitten.

« Hoezoo, Gust, hoezoo? werd er onderbroken. Een vlieg blijft toch niet zitten als gij ze wegslaat. »

« Stommeling, zei Dolf. Hoor-de 't niet? 't Was een geschilderde vlieg. »

« Ja 't was een geschilderde, » zei Bakker.

En alzoo zag Rubies dat van Dijck zoo goed kost schilderen als hij zelf en hij gaf hem zijn dochter ten huwelijk.

« We verstaan het niet goed, riepen twee drie gekscheerders tegelijk, en 't spel ging aan den gang. Hoe was dat weer, Gust,? Hoe staat het in het boeksken? Wie had die vlieg geschilderd? Rubies? En waarom deed hij dat? En kreeg hij van Dijck zijn dochter? »

« Och neen, jongens, zei de welwillende trommelaar. Gij vat het verkeerd, Ik zal op een versch beginnen: Rubies was 'ne groote schilder, de grootste schilder van de wereld. En Rubies had 'ne leerling, en dat was ook 'ne groote schilder, haast zoo groot als Rubies zelf. En die leerling heette van Dijck. En Rubies had een schoone dochter, en daar was

die van Dijck op verliefd. En hij deed al zijn best om in die dochter haar gratie te staan. Maar Rubies zei dat hij zijn dochter niet krijgen zou, of hij moest zoo goed kunnen schilderen als hij, Rubies, zelf.

En Rubies schilderde in zijn werkwinkel een groote schilderij met nen grooten duivel er op.

« O, o, ging het weer, met 'nen duivel er op? Bakker, mag dat, kan dat? »

« Gij, onnoozele jongens, waarom niet? Rubies schilderde 'nen grooten duivel, en liet hem in zijnen werkwinkel staan. »

« Den duivel? »

« De schilderij met den duivel. »

En van Dijck kwam daar te naargang, zag hem staan, en schilderde een vlieg op zijn gat.

« Op wiens gat? Op zijn eigen gat? Op Rubies'? »

« Wel neen, op den duivel zijn gat. »

« Nu begrijp ik er niets meer van, » voerde er een

En een ander gromde :

« Gust houdt ons voor den gek. »

Zoo werd de goedsmoedige trommelaar gestadig onderbroken en gestadig ook, met het meeste geduld van de wereld, begon hij vannieuwenher, om er, bij 't een of 't ander woord, weer uitgeslagen te worden.

« Ach, jammerde Dolf, ze letten niet op. Ze zijn nog dommer dan 't peerd van Christus. Maar ik

heb u goed verstaan, Bakker. Wil ik het eens vertellen ? »

« Ja, vertel gij het, » zei Gust, en terwijl Dolf, die als eerste hoofdrol in de Rhetorika waarlijk puik en statig voordragen kon, de reeds tienmaal vertelde vertelling van naald tot draad herpakte en alles gewichtig en met nadruk uiteendeed, zat de trommelaar, fier als een pauw, te glunderen bij het aanhooren van zijn eigen schoone historie.

Voortdurend knikte hij den behulpzamen brievendrager toe.

« Rubies, » verklaarde Dolf, « was 'ne groote schilder. Bakker, ge moet het zeggen als ik mis ben. Rubies was 'ne groote schilder, de grootste van de wereld. »

Bakker beaamde het :

« Ja, ja. »

« En Rubies had 'ne leerling en dat was ook 'ne groote schilder, haast zoo groot als Rubies zelf. En die leerling heette van Dijck »

« Ja, ja. »

« En Rubies had een schoone dochter, en daar was die van Dijck op verliefd. »

« 't Is juist gelijk Dolf zegt. »

« Maar Rubies zei dat hij zijn dochter niet krijgen kon, of hij moest zoo goed kunnen schilderen als Rubies zelf. Is 't alzoo, Bakker ? »

« Precies ! »

« En Rubies schilderde een schilderij met een

duivel erop en hij liet die schilderij in zijnen werkwinkel staan. »

« Juistement, juistement. Jongens, let op. Dolf weet het goed. »

« En van Dijck kwam daar te naargang, en hij zag dien duivel staan. En meteen peisde hij op Rubies zijn dochter, hoe geern dat hij heur zag, en hij hurkte zich neer, pakte 'nen borstel en schilderde een groote vlieg op haar gat.... »

Shocking ! zou hier menige stadsdame roepen ; maar van shocking was daar geen spraak, en ook niet van verder vertellen. Wij lachten dat wij hutsten en malkaar niet meer zagen zitten.

Bakker alleen bleef even ernstig, en toen wij, bij het sluiten van de herberg, allemaal naar huis moesten, hoorde ik het hem buiten nog uiteendoen « uit zijn boeksken. »

JAN KAPEL

ALS de man nog leeft moet hij al zeer oud zijn. Hij was een vakgenoot van mijn vader — beiden handelden in groen en bewerkt vlas — en zijn tweede zoon, Jan Kapel de jongere, was mijn trouwe schoolmakker en vriend. Jan Kapel, de oudere, gold voor een man van waardigheid en gezag, en die waardigheid en gezag vergezelden hem overal waar hij ging. Zijn persoon, zijn heele gezin en het huis dat zijn eigendom was muntten uit door zindelijkheid, netheid, orde en een vreemdsoortige voornaamheid. In de woning der Kapels, waar ik nochtans gaarne was, had ik de poetsen niet durven uitrichten, die wij uithaalden in het ouderlijk huis. Aan tafel daar werd geen woord noodeloos gesproken. Jans tegenwoordigheid vergde eerbied en achting. Nu waren er wel in het dorp die rondstrooiden dat de ordelijke vlaskoopman van geringe afkomst was, en geen letter kon lezen zoo groot als zijn huis, doch ik hield die lui, zoo niet voor lasteraars en kwâtongen, dan toch voor afgunstigen en benijders.

Evenals bij ons thuis hielden ze bij de Kapels ook nog winkel in allerlei waren. Dat is zoo het gebruik op het platte land, waar de talrijke gezinnen bezwaarlijk kunnen leven van één bedrijf.

De Kapels verkochten ook tabak en hadden het monopolie of den alleenhandel van een bijzonder

merk Doorniksche steenen pijpen, die wel zoo goed waren als de vermaarde Goudsche pijpen van Goedewagen. Ze smaakten lekker in den mond, kleefden niet, en waren doorrookers zonder weerga. Die pijpen deden de Kapels in, met vaten tegelijk, die reeksgewijze naast elkander stonden in het benedendeel van het achterhuis. Het was voor Jan Kapel, wien sommigen, om zekere merkwaardige eigenschappen den bijnaam gaven van « Jan Glorieus » geen geringe glorie dat hij de heele streek zag rooken uit zijn pijpen.

Voor ik van Jan den oudere en zijn bijzondere eigenschappen verder vertel, moet ik nog iets verhalen van Jan den jongere, die Doorniksche pijpen en mijzelf.

We rookten toen al in 't geniep ; en het was voor den jongen Jan een toer om uit moeders winkel de noodige tabak te stelen en de noodige pijpen uit de vaten om ons met zijn vier of vijf stoute kapoens een langen achtermiddag te laten dampen, ergens achter de elzestruiken in de weide. De jonge Kapel moest zorgen voor rookgerief, of het was vrienduit en hij werd onder handen genomen. Door den band echter voorkwam hij bijtijds scheldwoorden en afrossing door ons mild te voorzien. Zelfs bracht hij pepermuntballetjes mede om den tabaksreuk uit onzen adem weg te nemen.

Wij waren zoo'n fijne lekkere jongetjes in dien tijd ! Jonge Jan is nu al lang dood, en ik zelf ben

een grijze verteller, die van groote berekenende lui in groote zaken al zooveel groote dwaze streken gezien heb, dat ik weer belang ga stellen in de belangelooze heldendaden onzer jeugd.

Op een keer had mijn vriend mij een dubbele handsvol « toebak » en een half dozijn nieuwe Doorniksche pijpkens toegestopt om ze weg te bergen onder mijn zakdoek in mijn wijden broekzak. Ze zaten goed weg. Geen tabakskrulletje stak er uit. En zoo gingen wij, vertrouwend in ons deugdzaam uiterlijk, wat babbelen in de huiskamer bij moeder Kapel. Eugenia was een doorbraaf mensch, hield veel van haar jongen en een heel klein beetje van zijn makkers, die zij, zonder ontijdige tusschenkomst, doch niet altijd zonder achterdocht, zag loopen op haar erf. Ik weet niet welk onschuldig deuntje ik moeder Kapel voorzong, toen ik al meteens iets killigs voelde krevelen over mijn bloote been. De Doorniksche pijpkens waren wel degelijk, maar zoo was het niet gesteld met de pijpen van mijn broek, waarvan de zakken in den regel voorzien waren van minstens één ordentelijk gat. En nu voelde ik tot mijn schrik, niet een knikker, niet een drijftol, niet een oude sleutel, maar eerst een pijpesteel, daarna een pijpekop, wegkruipen en neerzakken naar mijn knie toe. Haastig legde ik er mijn hand op. Doch een andere pijpesteel had alreeds hetzelfde gaatje gevonden en ging denzelfden verraderlijken gang. Mijn bil werd

er koud van, en gebogen, steeds doorratelend, hield ik wat ik houden kon, Maar niet te doen. Een derde verklikker schoof uit, gleed neer. Geen raad wetend en willend ten minste de overige oproerlingen in bedwang houden, tastte ik grabbelend in mijn zak, doch vergat daarbij dat ik, om de eene vast te grijpen de andere losliet, en daar slierden ineens drie prachtige nieuwe Doorniksche pijpen, mijn oude leelijke broekspijp door en vielen met luid geklik op de vloertegels stuk; vlak voor mijn voeten en die van Moeder Eugenia! Ik had in de aarde kunnen zinken. Vrouw Kapel, van pure alteratie, zag zoo rood als ik en haar jongen. Stotterend poogde ik haar een noodleugentje op te disschen, de pijpstelen getuigden echter zoo levendig tegen ons dat ik in mijn woorden stikte en blij was dat de deur openstond. Ik geraakte buiten zonder slag of stoot, en zonder berisping, dat is waar, maar een onsmakelijker pijp dan dien dag heb ik van mijn leven gerookt.

Van onze guitenstreken wist vader Kapel niets af, zoomin als mijn eigen vader. Hij was destijds al ernstig op weg om in het dorp een politieke persoonlijkheid te worden. Twee zijner kinderen, zijn oudste zoon en zijn tweede dochter waren in het klooster gegaan. Dat was een dubbele krans om Jans hoofd. Reeds had men hem tot ondervoorzitter gekozen van de Sint-Cecilia fanfare, waarvan de oude dokter het voorzitterschap waar-

nam. De oude dokter werd door de geestelijken vooruitgeschoven als tegenstander van het evenstreng katholieke, doch eenigszins vrijmoedig en volksgeliefde burgemeesterken. Op de volledige lijst, waarmede de dokter tegen het burgemeesterken opkwam, bekleedde Kapel een der eerste plaatsen. Als ge den netgekleeden man, die voor elkendeen zijn pet afnam, om op dezelfde wijze begroet te worden, op straat ontmoettet, voeldet gij in zijn beleefden glimlach en in zijn gemeten stap reeds iets van toekomstige politieke grootheid. De eerste maal echter viel de uitslag der verkiezing bitter tegen. De liefde voor het burgermeesterken, en de haat tegen den dokter waren zoo groot, dat ondanks alle sermoenen van pastoor en kapelaan, de heele lijst van het burgermeesterken met overgroote meerderheid gekozen werd. Op die lijst stond nochtans een volslagen krankzinnige, die korte weken nadien naar een gesticht werd gevoerd. Op den dag der verkiezing bevond ik mij in de woning der Kapels. Ook ik vond het schandelijk toen, tegen den middag, een man blootshoofds en in zijn hemdsmauwen stond te bulderen en te razen :

« Geen koewachters in de wet ! Geen koewachters in de wet ! »

Die vernedering zal de oude Kapel smartelijk hebben onthouden, ook dan nog toen hij al lang tot de waardigheid van gemeenteraadslid verheven was. Want op een Vlaamsch dorp kan de partij

van den pastoor wel tijdelijk de nederlaag lijden ; doch op den duur wint zij het vast.

Jan was niet veel van zegs ; maar wat hij zei was gewikt, gewogen, wijs en deftig. Deftig vooral was de toon. De uitspraak van sommige hoogfatsoenlijke woorden liet nogal te wenschen over. Instrumenten noemde hij onveranderlijk ikstramenten, muzikanten : muizekanten en van repetitie maakte hij het veel pakkender : rapatitie.

Toen Wies Putte, de kluchtige huisschilder, de luiken van Kapels huis in de nieuwe groene verf stak, kon hij de volgende samenspraak hooren tusschen Jan en zijn welopgevoede oudste dochter Alida.

« Vader, » zei Alida « ge moet oppassen dat ge sommige woorden juister uitspreekt. De heeren zouden er kunnen om lachen. »

« Zoo ! » zei Jan. « Ik spreek toch precies als een ander. »

« Jawel, vader. Het is maar om enkele woorden te doen. »

« Welke woorden ? »

« De leden der fanfare heeten muzikanten en gij zegt... »

« Muizekanten ! » zei Jan « prijcies als gij. »

« Neen, ik zeg muzikant, en gij zegt muizekant. Zeg eens na, traag en duidelijk : Mu... zi... kant. »

De ondervoorzitter der fanfare, traag, duidelijk, sprak na :

« Mu-zi-kant. »

« Nog eens » verlangde Alida.

« Mui... mu..zi..kant, » kwam het er uit.

« Het gaat al beter ». Moedigde de onderwijzende dochter hem aan. « Zeg het nu eens vlugger, stoutweg, ineens ».

« Muizekant, » zei Jan, zoo deftig hij kon.

Doch de goede dochter gaf het niet op, liet haar goeden vader nazeggen en herhalen tot dat er geen muis meer over zijn lippen kwam. En daarna moest hij tienmaal achtereen re-pe-ti-tie uitspreken en wel dertigmaal in-stru-ment. En weer en nog weer muzikant.

En na afloop van deze les, getuigde Wies Putte, kon Alida met genoegen vaststellen.

« We komen er, vader ; deze woorden zitten er al goed in. »

Ze zaten er zoo goed in dat Kapel, den Maandag daarna, bij zijn toespraak tot de leden der fanfare, zich aldus hooren liet :

« Muizekanten, als ge naar de rapatitie komt, draagt zorge voor uw ikstramenten... prijcies, prijcies als gewoonlijk. »

Gelijk Alida het wel wist : de menschen lachten wel eens om haar vader, doch nooit in zijn aangezicht. Daarvoor stond hij te hoog. Zelfs de heeren op « staminee » waagden het niet hardop den spot met hem te drijven. Ze glimlachten wel eens en meesmuilden ; maar daarbij bleef het.

Op een winteravond zaten ze daar allen, de notabiliteiten van het dorp, rond de kachel in de beste kamer van « de Valke » : meneer de dokter, meneer de notaris, meneer de brouwer, meneer de koster, de dikke slager, de hoofdonderwijzer en meneer Jan Kapel. En evenals het meer gebeurt bij zulke gewichtige lieden, er kwam een oogenblik dat het gesprek stokte. Zwijgen doet zwijgen, en bij een lange stilte is er moed toe noodig om de eerste met een wijsheid voor den dag te komen. Zoo de heeren zogen aan hun pijpen, keken naar elkander of naar de kachel, dronken nog een teug om een gauw naarvoorwillend woord terug in te slikken en haalden diep adem.

Op dit allergewichtigst oogenblik verhief meneer Jan Kapel het hoofd en zijn mond openend sprak aldus :

« Het is nu dag op dag drie jaar geleden dat ik bij den koster van Mannekensvere geslapen heb. »

De heeren bezagen elkander, zwegen en Jan zweeg ook.

Slechts van twee menschen herinner ik me dat ze oneerbiedig, zelf grof oneerbiedig geweest zijn tegenover 's mans onaantastbare eerbiedwaardigheid. Een van die twee, ik mag niet liegen, was ikzelf.

Dat gebeurde zoo :

In den roottijd hadden Kapel en mijn vader hun vlas te water gelaten bij denzelfden rootboer. De jonge Jan en ik, een paar snuiters, waren naar de

Leije meegeweest, meer om te spelen dan om te arbeiden. 's Avonds kwamen we al saam langs de binnenwegen naar huis. Zes, zeven groote mannemenschen en een viertal knapen. We gingen in het halfdonker, de groote menschen voor, de jongens na. Jan Kapel, als de deftigste, voerde het woord, wij, als de vinken, luisterden.

Jan had het over een vreeselijk onweder, waardoor hij had moeten trekken en over iets nog vreeselijkers, dat hij in dat eigenst onweder in eigen persoon had beleefd.

« En 't was donker ! » zei Jan, « hoê ! »

Dat « hoê » was zoo lang als de duisternis dik moest geweest zijn. Dat was, prijcies, niet weinig.

« En 't regende ! » zei Jan, « hoê ! »

Dat ging al luider, al woester, al hooger.

Mijn vader en de andere manslui stapten stilzwijgend naast Kapel, die zijn eenen arm, een tikje ondeftig, boven zijn hoofd zwaaide.

« En 't donderde, ! » zei Jan « hoê ! »

« En 't waaide » zei Jan.

« Hoê ! » riep ik zoo luid ik kon door mijn hand, die ik als een trompet voor mijn mond had gezet.

Jan keek om, verontwaardigd en mijn vader keek om niet minder verontwaardigd en het was hoogtijd dat ik mijn biezen pakte of ik had een hoê ! tegen mijn oor gekregen, dat mij, door alle onweders heen, de sterren had doen zien.

Want mijn vader sloeg niet dikwijls, maar als hij sloeg, sloeg hij door. En dat was goed ook. Nu nog ben ik er hem dankbaar voor.

De tweede oneerbiedige daad ten opzichte van Jans achtenswaardige persoonlijkheid, geviel jaren later, tijdens een oefening van de fanfare. Van knaap was ik jongeling geworden en meteen « muizekant. » Zoo was ik oog- en oorgetuige van het geruchtmakend tooneel,

Bij zoo 'n oefening wil het gebruik dat de spelers een glas bier geschonken krijgen op rekening van de vereeniging. Dat rondje wordt door den meester ingeschreven in het daartoebestemd boeksken. Wie meer gebruiken wil, draagt zelf de kosten.

Daar de meeste blazers arme en dorstige jongens zijn, is het een meevallertje als een of ander dorpsgroote, of een laatverzeilde welbekende boer, in een goede luim, een extra rondje bestelt. Meneer Jan Kapel bestelde ook wel graag een glas voor « zijn » fanfare, doch betaalde niet steeds uit eigen beurs. Zijn extra-rondje werd doorgaans ingeschreven op het boeksken van de vereeniging. Daar Jan zoo 'n ijverig ondervoorzitter was, werd dit hem door zijn medebestuursleden niet kwalijk genomen. Een enkele maakte daarop uitzondering : Karelke Peizers, de philosophisch aangelegde vrijgezel, timmerman van beroep en eerste trombone alsook bestuurslid in de muziek. Karelke Peizers werkte soms een maand lang zonder een voet in

de kroeg te zetten, en ging daarna, in zijn eentje negen dagen lang op stap, de eene herberg in en de ander uit, de menschen zeiden dan : Karelke doet zijn novene.

Zoo was Karelke op een kwaden Maandag, bijna snotdronken, doch steeds met een ernstig bleek gezicht, midden de muziekoefening, binnengekomen, zonder trombone. Jan Kapel en een paar heeren bevonden zich in de gelagkamer en luisterden naar de aangeleerde stukken. Karelke ging de heeren vervoegen en dronk stilzwijgend nog een paar potjes bier.

Toen er een pauze gemaakt werd en de spelers eveneens in de gelagzaal kwamen, verhief de ondervoorzitter zich plechtstatig en riep, op den timmerman zinspelend : « dat het geen muizekanten waren die zonder ikstrament naar de rapatitie kwamen. »

Karelke Peizers monkelde en antwoordde niet. Evenwel wat later trok hij zijn zwartgerookt baardbrandertje uit zijn dunne lippen, veegde met zijn mouw aan zijn neus, waaraan een eeuwige druppel klaar te vonkelen hing en zei tot de bedienende herbergiersdochter :

« Marie, een rondje voor de muziek. »

Op dat woord gingen de oogen aan 't glansen.

« Marie ! » riep Karelke nog eens.

« Wat belieft ? » vroeg de dochter, die al bezig was met inschenken.

« Dat rondje is voor mijn rekening, » zei Karelke, « niet voor het boeksken. »

Veel oogen verwonderd, bezagen elkander.

« Ja, » vervolgde Karelke, terwijl hij aan een vijfde lucifervlammetje zijn uitgedoofde pijp trachtte in vuur te paffen, « ja, menschen, alswanneer Karelke Peizers een rondje geeft, dan betaalt Karelke Peizers; maar er zijn hier van die glorieuze heeren, die zitten te kroonhalzen en luidop commandeeren: « een rondje voor de muizekanten ! » en dan, als ze meenen dat niemand het ziet, aan de toonbank komen en fluisteren : « Marie, 't is voor het boeksken. »

« Hebt ge 't op mij ? » kreet Jan Kapel, bleek van spijt en woede.

« Op wien anders ? » zei Karelke bedaard. « Marie, breng maar het bier en alswanneer meneer Kapel er eentje van lust, kan hij er eentje van nemen. »

« Liever pakte ik uzelf bij den kop, » raasde Jan en dat is het onfatsoenlijkste woord, dat hij in 't openbaar heeft gesproken.

Het was anders zonde en jammer den verdienstelijken ondervoorzitter aldus publiekelijk te beleedigen. Nuchtermonds moest Karelke Peizers dat zelf bekennen. Voor alles wat de fanfare betrof, legde Jan een roemenswaardige toewijding en bezorgdheid aan den dag, die er veel toe hebben bijgedragen om deze volksverheffende instelling te behoeden voor verkwijning en verval.

Over deze speciale verdienste van den uitstekenden man ware wonderveel mede te deelen.

Waar de muziek ook heentrok, ver of in de buurt, goed weer of kwaad weer, Jan was aan de spits en deelde zijn bevelen uit. De voorzitter, die weinig tijd had, kon op den ondervoorzitter staat maken en liet hem betijen.

Aldus waren wij naar een festival geweest in een nabijliggende gemeente en na afloop van het feest, bij valavond, zakten wij groepsgewijze naar ons dorpken af. Wij liepen wat ordeloos en wild; dat mocht, mits wij in het lokaal behoorlijk onze speeltuigen terugbrachten en geen bal gingen blazen in een of ander nachtkroegsken.

Naast Fiel Grande, den trommelaar, liep ik in den hoop. Op korten afstand achter ons vernamen wij Jans gebiedende stem. Kapel droeg nog steeds de pasgekregen medalie, die aan den vlaggestok hoorde te hangen, aan een breed lint op zijn borst.

« Hoort gij Jan? » zei Fiel. « Hij is in zijn sfeer. »

« Het schijnt, » antwoordde ik.

« Jongentje, » zei Fiel, (ik was een klein hoofd langer dan de trommelaar, maar in de muziek noemde hij iedereen jongentje) « jongentje, zei Fiel, wil ik Jan mijn trom laten dragen? »

« Jan? Dat ware kostelijk! Maar hoe kan dat? »

« Let op. Daar begint het... »

« 'k Ben zat, jongentjes; » riep Fiel, « Peerdezat! »

En hij begon scheef te loopen, te zwijmelen, te

te zingen, te krabbelen, zijn armen omhoog te slaan, en zich niet anders te gedragen dan alsof hij smoordronken was.

« O ho ! » klonk de waarschuwende stem van Kapel.

« Die trommel steekt me tegen, » riep Fiel, « hij moet weg, hij moet weg, zeg ik... Wat hij mij misdaan heeft, jongentje ? Ik zeg dat hij mij tegensteekt. Wat moet dat ding me voortdurend tegen de beenen slaan? Ik draag hem niet meer. Ik ben het beu. »

Dit uitschreeuwend strompelde Fiel op zij, trok met moeite de riemen over zijn schouder en kop.

« Daar gaat hij, » grijnsde hij, en met een linkschen zwaai gooide hij zijn trom, met stokken en al, over de drooge sloot, op het bebouwde land. Jan was al bijgesprongen en, bleek van ontsteltenis, stak zijn armen in de hoogte :

« Dat kostbare ikstrament ! » kermde hij. « 't Is Godgeklaagd ! »

En zonder te letten ditmaal op zijn leeftijd, zijn positie en zijn gladgeperste broek daalde Jan in de groene sloot, klauterde er weer uit, kroop op den zandigen grond, klauwierde weer overeind en greep de trom in zijn vuist.

We zagen maar half met hoeveel moeite man en trom terug de sloot in-uit-en-over grabbelden, en spoedden ons, in het groeiende donker, om met de eersten aan te komen in het lokaal.

Daar brandden de lampen al hoog en een groot

gezelschap mannen en meiden zat er te wachten op den terugkeer der fanfare, om nog vroolijke muziek te hooren en een flikker te slaan, in eere en deugd.

Terwijl de leden van Sint-Cecilia de een na de ander binnenvielen, vertelde Fiel helderop het jongste heldenstuk van den ondervoorzitter.

Kop bij kop stonden de menschen te luisteren. De aangezichten gloeiden van de pret.

« Jongetjes, » zei Fiel, « ge moest hem zien bleek worden, uitschreeuwen, neerkruipen, opkruipen en grabbelen, grijpen ! Ge moest hem zien opstappen tusschen zijn mannen, met de medalie en de trom ! »

Fiels verhaal was nauwelijks ten einde en het gelach, dat daarop volgde, nog lang niet uit, toen de voordeur wijd openvloog en traagzaam, trotsch, binnentrad de ondervoorzitter der fanfare met het driekleurig lint op zijn borst en de geredde trom hoog in zijn rechtervuist.

« Hier, hier is hij ! » riep hij triomfant.

En midden handgeklap en schatergejuich trad hij naar de toonbank toe.

« Als de muizekanten hun ikstramenten te vinden gooien, » sprak hij, « zullen de heeren ze oprapen. »

Nooit werd zoo hartelijk gezongen van:

Leve onze President!

Stevig werd er gedronken ook; en ik geloof niet dat er dezen keer iets « in 't boeksken » werd opgeschreven. Jans overmoed maakte hem overmild.

De man heeft echter nog grooter triomf beleefd:

Op ons dorp, waar de oude gebruiken in eere zijn, wordt Sint Elooi bijzonder vereerd en gevierd. Niet alleen de smeden doen daaraan mee, ook de boeren, de vlaskooplui en allerlei neringdoeners. De deken van Sint Elooisgilde, in den winter gekozen, wordt in den zomer, op Sint Pietersdag, luisterrijk ingehaald. De stoet, die dan het bevlagde en versierde dorp doortrekt, is waarlijk het zien waard: Voorop rijden twee standaarddragers, daarop stappen te voet een fluitspeler en twee trommelaars; volgt dan op een klein paardje een knaap in 't wit, met een brandende kaars in zijn hand; dan de deken, insgelijks te paard, dragend om zijn hals een rijke keten; en prachtig, machtig door elkaar een ontelbare schaar ruiters op sterke paarden. Aan enkele huizen wordt er wijn aangeboden met krakelinkskes. Alom in de straten heerscht een schoon geweld en de vreemdelingen, die zoo 'n feest mochten aanschouwen, gewagen ervan met luiden lof.

Het is niet gemakkelijk om ieder jaar een geschikten deken te vinden. Want de eerste de beste kan het niet worden. Mis, kaars, medalie, traktatie dat alles kost een heele boel geld, en niet eeniegelijk schudt gaarn, om een paar dagen glorie, zijn spaarbeurs ledig.

Na de beste smeden en rijkste boeren kwamen ook burgerslui aan de beurt. En zoo werd Jan Kapel gekozen.

Een bedreven ruiter was hij niet; misschien had hij nooit te paard gezeten; maar maanden lang leerde hij rijden op een oude makke merrie. Dan Jan was voor geen klein gerucht vervaard en om den glans van een inhuldiging had hij wel grooter gevaren getrotseerd. Den ondervoorzitter der Sint-Ceciliavereeniging ter eere, had men gemeend trommelaars en fluiters te moeten vervangen door de geheele dorpsfanfare. Ik kan niet zeggen dat dit fraaier stond, maar de intentie maakt het werk.

Het was een schitterende dag, de versiering schier algemeen, de opkomst groot, de intocht plechtig; en achter zijn eigen muziek, reed deken Jan op de makke merrie door ons dorp zoo grootsch en glorieus als de koning door zijn hoofdstad.

Wanneer de zware paarden achter hem wat onstuimig deden, hun pooten en achterwerk opsmeten en deinsden, duwden tegen muren en deuren, om met een felle vaart weer vooruit te stormen, liep wel een zwakke glimlach over zijn gelaat; maar niemand zal beweren dat die glimlach iets anders verried dan edele kalmte en manhaftige vastberadenheid. Hoog in zijn hand hield Jan de werkelijke teugels van zijn rijdier, zooals hij hoog in zijn hand de geestelijke teugels hield van Sint-Cecilia. En Jan werd toegejuicht door vrienden en vreemden, en goedsmoedig, vriendelijk streelde hij zijn paard en knikte terug, prijcies als een ingehaalde koning.

Het verhevenste moment van den dag was toen

de kleurige stoet op de dorpsplaats stilhield en deken Jan, steeds te paard achter den kaarsdragenden witten knaap, post vatte, vlak voor het lokaal van de fanfare. Wij « muizekanten » stonden met onze blinkende « ikstramenten » voor ons huis en onzen ondervoorzitter, en bliezen hem ter eere dat stoet, huizen, toren en zon weeklaterden in het vroolijk geschal. En toen werd Verschaere, de althoorn, een uitstekend boodschapper, die alleen maar een beetje stotterde, op den gevierde afgestuurd met een overgrooten, eenig schoonen bloemtuil, vol rozen en pioenen.

Deken Jan gewaardigde zich monkelend neder te buigen om het prachtig stuk in ontvangst te nemen. Doch Verschaere liet niet los eer hij een kort woordje gezegd had, en ongelukkiglijk, bij dat kort woordje viel hij aan het stotteren ; en dat stotteren sloeg over van zijn mond en lippen naar zijn arm en hand hij beefde en liet den schoonen bloemtuil vallen op den rechtervoorpoot van de merrie.

De zachte glimlach vergleed uit Jans gelaat en werd vervangen door een strenge plooi. Van bleek werd hij rood, van rood blauw en van blauw weer bleek. En terwijl Verschaere zich dubbel ineenplooide om rozen en pioenen op te rapen, plooide Jan zich dubbel ineen om hem toe te schreeuwen :

« Gij ezel ! »

De bloemtuil kwam echter weldra te prijken waar hij prijken moest : op de hoogst kloppende borst,

die ooit Sint-Elooi, het vaderland en de muziek heeft gediend.

Meteen was Jan weer in zijn zalig humeur ; en aan den feestdisch, waar hij door velen naar verdienste werd gehuldigd, hield hij de volgende dankrede, waardig dien dag en dit verhaal te besluiten.

« Ik dank u, menschen, van bij en van verre, die hier zijt met paard en man. Ik dank vooral de menschen van Desselghem, Oyghem, Sweveghem, Waereghem, Ooteghem, Cuerne en Bavichove, die gekomen zijn om mij te vereeren met hun tegenwoordigheid. En dat beloof ik, als er ooit op uw streke, op Desselghem, Oyghem, Sweveghem, Waereghem, Ooteghem, Cuerne en Bavichove iets zal te doen zijn dat de moeite waard is, zal ik u komen vereeren met mijn tegenwoordigheid ! Heeren, op mijn gezondheid en op de uwe !... »

PROCESSIE

ALS de processie uitgaat te lande daalt wat hemel op aarde. Er moet zon zijn in de lucht, tintelend goud, levend blauw en schoone witte wolken ; de woningen der menschen open alle als hun harten ; de daken glinsterend, vlaggen en wimpels waaiend op, waaiend neder, de straten geen straten meer, maar groene wegen vol liefelijk lisch en bloemengestrooi, waarop geen ander treden mag dan wie behoedzaam gaat, zachtjes en vroom. Mannen mogen er ook wel in, donkere schaduw die denken doet, maar het heerlijkst zijn er de maagdekens en de kinderen ; het klare, reine zielverblijdende licht. Het zien alreeds is een geluk, maar het medegaan, het medegaan den eersten keer !

Ik was een knaapje van vier vijf jaar, naar het schijnt toen al een groote deugniet, doch in de oogen der schoolhoudende nonnekens nog niet zoo onstichtelijk, of ik mocht in de processie gaan, een gekleurd mantelke dragen en het Kindeke Jezus zijn. Dat had ik vooral hieraan te danken dat moeder winkel hield en naaien kan : zij zou voor het kleedje zorgen.

Dat kleedje zag ik maken. Ik stond voor moeder met mijn handekens op haar zwarte schort en keek in haar oogen zooveel als op haar vaardige vingeren, die sneden met de schaar en driegden met de naald. Het was me alsof het heerlijke dat komen moest bereids in haar oogen zat, en met een hijgend hartje

volgde ik het vorderen van het wonderwerk. Uit de zachte purperrood fluweelen stof groeide een wijdplooiïg schoon mantelken, met gouden franjen aan den halskraag en de losse korte mouwen. Om de lendenen kwam een gouden koord met dikke kwastjes. Herhaaldelijk moest het gepast worden en ditmaal was ik minder ongeduldig, wanneer moeder en ook mijn zusters er wat veel aan trokken, de vouwen anders legden, hier een speld staken en daar een draad uitrukten, en ik al den tijd moest stille staan. Er zat een vlieg op mijn hand ; ik liet ze zitten, dorst noch roeren noch ademen. Als het kleedje bijna klaar was, hieven ze mij eens op vóór den spiegel. Ik vond mijzelf zoo schoon en kon niet stout zijn, wel een kwartier lang.

Den dag van de processie werd ik, onder belangstelling van het heele gezin, extra-netjes gewasschen en gekamd, kreeg mijn mantelken aan en fijne witlederen schoentjes, en een mijner zusters leidde me naar het klooster. Daar, op de speelplaats en in de ruime schoollokalen, was het een beweging van belang. De nonnekens blijde als de dag en even frisch, waren er in de weer en hadden volop hun werk tusschen de wemelende kinderen en maagdekens, met uitkiezen, uitreiken van kleederen en aanpassen, verdeelen van allerlei bijbehoorte : kronen, kransen, bloemenkorven, kandelaars, kaarsen, wierookvaten, kartels, vlaggetjes, boeken, paternosters, linten, medalies, staven, scepters, herdersschoppen, helmen,

zwaarden, niet te vergeten het wiel van Sint-Katrien en de toren van Sint-Barbara. Destijds kende ik de meeste dier dingen noch van zien noch van naam, en de meeste gezichten waren mij even vreemd. Alles was nieuw, rijk, prachtig, de menschen leken echte heiligen en engelen, en het heele klooster de hemel in 't klein. Twee nonnekens namen me in beslag, gingen voor me hurkzitten, bewonderden, prezen, streelden mijn haar en wang en de eene gaf me in de hand een blauwen bol met een gouden kruisken op.

— Nu zijt ge het Kindeken Jezus, zeiden ze, en nu moet ge schoone uw voetjes zetten en gaan lijk in den hemel.

Voor de poort op straat werd de stoet gevormd, met de muziek voorop. Daar waren de standaards en de heiligenbeelden en de mannen om ze te dragen. De congregatie van Onze Lieve Vrouw was er en de broederschap van St. Franciscus Xaverius, en de onderpastoor, in zijn blanke koorhemd, liep haastig rond, van groep tot groep, om elkendeen zijn plaats aan te wijzen.

Ik ging met mijn purperrood mantelken, mijn witlederen schoentjes en den wereldappel op mijn hand tusschen al dat wit, blauw, geel, rood, groen, purper, zilver, goud, tusschen al dat linnen, fluweel, zijde, gaas, dat waaide en wemelde over lisch en bloemen. Ik zag de vaandels hangen uit de huizen, en de brandende kaarsen vóór de vensters ; ik zag de menschen

sprakeloos op het plankier; ik hoorde de muziek verre voor mij en achter mij uit hooge vrouwenkelen een klaarschallend magnificat.

En we gingen naar de kerk; en de geestelijkheid kwam mede in plechtgewaad, en het Allerheiligste, en een donkere stroom van mannen en mantels, en we deden, met zuivere zang en heilige muziek den ommegang door het biddende dorp. Ik zal moede geweest zijn, somwijlen uitgegleden over gladde stalen lisch, en de wereldbal te zwaar gevonden hebben voor mijn hand, maar ik was zoo gelukkig, zoo gelukkig, dat het me toescheen of ik uit alle monden hoorde:

— Daar is 't Kindeken Jezus....

Het Kindeken Jezus ben ik geweest, totdat mijn kleedje mij te kort werd en diende voor een ander.

Later was ik herdersknaap, droeg een pak van wit piqué, een wijdgeranden stroohoed en een schop met een krul aan het ijzer. Zoo ingetogen, zoo heel braaf was ik niet meer. Er waren trouwens een twintigtal zulke herdertjens, en, 'k vraag u, is het dan nog mogelijk zoo heilig te zijn?

We stapten eerst gansch zachtjes — twee drie leidden een levend lammeken aan een band — en stieten met onze stafjes statig op den grond. Maar het duurde niet lang of het hemelsche ging er uit en het wereldsche kwam er in, en 't speelsche. We trapten onbarmhartig op de bloemen, we praatten stil, we gicherden, en schandelijk! we schepten allerlei op onze schop en rijmden daarbij:

Schip, schep, schop,
den doelie ligt er op !

Thuis gekomen dorst ik al mee praten over « de schoone processie » en deze te vergelijken met die van andere jaren en toen moeder, belangstellend, vroeg :

— Wie was er het Kindeken Jezus ?

antwoordde ik :

— Ik weet het niet... de een of de ander kleuter.

LOTTEKEN SEYS

ALS gij, na jaren afwezigheid, het pijnlijk geluk hebt uw geboorte streek terug te zien, vindt gij er niet alleen de menschen veranderd, maar ook de gebouwen. Zoo min als de oude vrienden zijn er de oude huizen nog allemaal. Het laatste stemt bijna zoo treurig als het eerste.

In onze naaste buurt stond vroegertijd een lage driewoonst met een voortuin en drie poortjes. Achter de driewoonst lag een tamelijk groot stuk lands, eveneens in drie deelen verdeeld. In het eerste, door een kortgehouden beukenheg van den straatweg gescheiden, had mijn vader, die zeeldraaier was, een smal beloop voor het uitoefenen van zijn bedrijf. Vooraan stond het wiel en vandaar, langsheen de heg, strekte dit streepken gronds, met van afstand tot afstand een houten schraag om de draden te ondersteunen, een paar honderd voeten ver. Zijn draaibaan huurde mijn vader van de weduwe Seys, die met haar twee dochters het aanpalend huisje bewoonde. Het waren stille, brave, echt christelijke menschen, die nooit woorden hadden onder malkander en ook nimmer op de tong reden.

De jongste dochter, die weefde, een struische, geestige deern, is naderhand non geworden; de oudste, Lotteken, die mutsen maakte, is niet getrouwd, ook geen non geworden, doch heeft eveneens, vóór haar oude moeder, het huisje moeten verlaten.

Het was een schrikkelijk nieuws toen het uitkwam dat Lotteken Seys krankzinnig was geworden. Wij hadden het langzaam zien aankomen, doch verzwegen het, evenals hare huisgenooten.

Zij zat niet meer aaneenhoudend binnen, bezig met haar werk. Soms kwam zij in den voortuin leunen over het poortje, zedig gekleed, in het effen zwart, zindelijk nog als in de dagen toen haar vroolijke geest onbevangen stoeide, wat zonnigheid gooiend en galm in de koele donkere woning. Haar glimdonker haar lag netjes nedergestreken van weerszijden de witte spleet in het midden. Boven haar voorhoofd reikte haar moeders zware bril, met de glazen gekkelijk omhoog. Daaronder keken haar oogen wild, haar scherpe neus scherp uit. In haar hand hield zij gewoonlijk een roslederen gebedenboek. Het gebeurde al eens dat zij de voorbijgangers iets toeschreeuwde of voor haar eigen een christelijk liedje neuriede. De menschen zagen er geen erg in, vonden het zelfs grappig.

De onzen, achter het huis aan den arbeid, moesten vaak oog- en oorgetuige zijn van tooneelen, welke zij liever niet hadden bijgewoond.

Lotteken, met den grooten bril op, stond luidkeels litanieën te zingen, te sermoenen, te vermanen, te verwijten, te schelden. Haar moeder of haar zuster trachten haar te sussen en onze aandacht van haar af te trekken. Aanvankelijk slaagden zij er meestal in Lotteken te bedaren en met een zoet lijntje weer

in huis te krijgen. Met den dag echter ging dat moeilijker. Lotteken vertelde meer en meer onzin, wou naar niemand luisteren, verzette zich tegen de vriendelijkste bemoeiïngen, sloeg van zich af en begon te roepen en te razen, dat het schuim op haar lippen kwam. Na zulke uitvallen werd de achterdeur doorgaans dichtgehouden, zoodat Lotteken niet meer buiten kon, maar binnen ging het soms zoo vreeselijk toe, dat de onzen, verlegen meer te hooren dan zij wenschten blij waren om het snorren van het wiel, dat elk ander gerucht verdoofde.

Eigenaardig was het dat Lottekens geest zich nu begon bezig te houden met den handel en wandel van allerlei menschen, waarover zij zich vroeger nooit had bekommerd. Vooral den gang van jonge lieden ging ze na, zocht uit wie verkeering hadden en wie niet, trachtte bij haar eigen uit te maken welke jongens en meisjes saam hoorden, bij elkander pasten, geschikt waren om te trouwen. Van anderen meende zij te weten dat zij moesten naar het klooster gaan. Dronkaards, lediggangers, vechters en andere zondaars ging zij met harde woorden te keer, en prees met luide lofsuitingen en zonderling aangewende kerkliederen wie in haar oogen deugdzaam waren en heilig. Liefst zong zij latijn. Bij het uitgalmen dier geheimzinnige wondere woorden, waarvan de beteekenis haar ontging, verhief zij haar hoofd en stem, en haar oogen kregen een ongemeenen glans.

In haar bemoeiïngen, beleeringen en voorspellin-

gen trof Lotteken het niet onzelden bij het goede einde ; en zoo kwam het dat sommigen het arme meisje voor wonderbaar verlicht en helderziende hielden, terwijl zij haar verstand al meer en meer verloor. Hadden zij het gedurfd en gekund, vooral de trouwlustigen en minzieken, waren bij haar te rade gegaan. Kreeg men haar in den voortuin te zien, dadelijk ging het :

— Lotteken, wie ziet er mij geern ? Lotteken met wie moet ik trouwen ? Naar welk klooster moet ik gaan ? In haar antwoorden werd lachreden maar ook wijsheid gezocht en Lottekens orakels hebben doen paren en trouwen meer dan menig huwelijksmakelaar.

Dikwijls werden vragers en plagers door Lotteken beetgenomen en afgescheept met een snedigen, raken zet, die de verstandigsten deed opkijken en glimlachen.

— Lotteken is niet gek, hoor, zeiden de dorpelingen. De wijzen kunnen van haar leeren.

Doch de naaste buren wisten beter.

Op een zondag, in volle kerk, zou het voor iedereen blijken hoe treurig het met haar gesteld was. Na het evangelie zaten de geloovigen naar den predikstoel toegekeerd en luisterden, in eerbiedige stilte, naar den goeden dikken pastor, die de regeling van de diensten afkondigde en de bannen van den huwelijken staat. Juist sloeg de eerwaarde een kruisteeken om het sermoen te beginnen, toen beneden, vlak

voor hem, aan den vrouwenkant, een stille stem zich verhief.

— Meneer de pastor, in naam van den heiligen Geest moet ik u een woordeken zeggen.

Was dat een verschieten in den middengang en de zijgangen, een opstaan en een draaien van hoofden!

Harder, duidelijker schalde het:

— Ge moogt vandaag niet preeken, meneer de pastor, geen misse doen.

— Lotteken, kalm, kalm, suste de geestelijke.

En de menschen fluisterden tot elkander:

— 't Is Lotteken Seys.

— Neen, gij moogt geen misse doen, herhaalde het meisje die opgestaan was, en dreigend arm en hand in de hoogte stak. Gij hebt een groote zonde bedreven, meneer de pastor, en zijt onwaardig aan Gods auter te staan. De heilige Geest heeft het mij geopenbaard. Wacht u voor ongehoorzaamheid, wacht u voor nieuwe zonde, want zoo gij niet biecht en u betert zult gij gestraft worden.

— 't Is al wel, Lotteken, zei de pastor.

— 't Is hoegenaamd niet wel, kreet de krankzinnige, al meer en meer opgewonden. Gij moet den weg van 't verderf verlaten en tot inkeer komen. En vandaag zult ge geen misse doen. De heilige Geest verbiedt het u.

Langs de pilaren en de beukenwanden klonk het vreemd en akelig. De menschen rilden er van, de pastor zag bleek. Gelukkig viel er op 's mans gedrag

niets aan te merken, anders hadden de kwatongen haar gang gegaan.

Lotteken, steeds met opgestoken arm, ging voort met waarschuwen en dreigen. De pastor zweeg. Met zijn hand deed hij een teeken dat de opgestanen zouden gaan zitten. Intusschen was de kerkbaljuw tot bij Lotteken doorgedrongen en met behulp van eenige moedige vrouwen slaagde hij er in het meisje meester te worden. Langs weerskanten bij den arm gevat, werd zij tegenstribbelend met groote moeite weggeleid.

— Doe haar geen kwaad, zei nu de pastor. Zij weet niet wat zij doet. Toen de ongelukkige verwijderd was oordeelde hij het beter over het treurig geval geen woord te uiten. Niet in staat een behoorlijk sermoen te doen, maakte hij een kruisteeken en daalde haastiglijk de trappen van den predikstoel af.

Nu wist het heele dorp wat er omging in het lage stille huis, waar eertijds zooveel geluk had gewoond. Het dappere moedertje, die jaren lang zooveel leeds had verborgen gehouden, kon de naderende ramp niet afwenden.

Eenige weken nadien werd Lotteken Seys, geboeid, met loshangende haren en schuim op den mond, door de twee veldwachters uit haar huis gehaald, op een rijtuig gesleurd en weggevoerd.

— Ik ben niet gek! huilde zij. Menschen, menschen, kijkt toch. Zé voeren mij weg en ik ben niet gek...

De driewoonst is nu afgebroken; en Lotteken, hoop ik, is ook niet meer hier.

KLUCHTIGE TOONEELWERELD

I.

HET was op een eenvoudig Oost-Vlaamsch dorpje. Beroepsartisten gingen er op uitnoodiging spelen. Maar ook een paar liefhebbers, de hoofdrollen van de plaatselijke Rhetorika, wouden iets vertoonen met eigen krachten, om aan vrienden en kennissen te laten zien dat zij zoozeer niet hoefden onder te doen voor die meneeren en mevrouwen uit stad, welke op één avond zoo schromelijk veel geld verdienden. Dat schromelijk veel geld was maar een mager ding.

De uitgenoodigde artisten speelden dan hun drama met de onmogelijkste schermen, op een veel te klein tooneel, voor een lawaaierig publiek. Na de lange pauze, waarin niet weinig gedronken werd, trad daar een prachtige bonk van een boerenknaap op, die een alleenspraak zou afgeven in het heldhaftige vak.

Zijn keus was gevallen op Willem van Saeftinge, ge weet wel dien conveersbroeder uit het klooster ter Doest, die op het slagveld te Kortrijk, volgens de eene kroniek zestig, en volgens de andere niet minder dan zeshonderd Franschen naar de andere wereld zond.

Getrouw aan de beschrijving door Hendrik Conscience in zijn « Leeuw van Vlaanderen » gegeven, had deze boermonnik een slechte uitrusting gekozen,

« Zijn harnas en zijn helm waren zoodanig verroest, dat zij met rood geverfd schenen. » Het lange slagzwaard had hij vervangen door een zwaren goedendag (knots), met scherpe stalen pinnen « en zijn oogen gaven genoeg te kennen dat hij een vreeselijk kamper zijn moest. »

Hij stond daar met voorgeplanten voet, draaide, wribbelde zijn krijgshaftige rosse knevels en met zwaargemaakte stem brulde hij het uit, hoe Philips de Schoone en Johanna van Navarra, door wraakzucht en nijd ontstoken op Vlaanderen een leger van zestigduizend man hadden afgestuurd om er alles te vuur en te zwaarde te zetten, hoe de weerlooze bevolking voor de ruwe soldeniers op de vlucht sloeg, en de weerbare de wapens aanschoot om den vijand kloekmoedig te weerstaan.

Hijzelf had 's morgens gehooid en in den meersch vernomen, hoe de principaalste en de vroomste van de Noortvrije met die van Brugge naar « Cortrijcke » waren om wijg te hebben tegen de « Fransoyzen. » Hij had gehoord dat Mr Jan van Renesse, heere van zijn geboortedorp, een van de kapiteinen was van die van Brugge. Daarop was hij naar ter Doest gegaan en had in den kloosterstal twee merries genomen, en de eene goedkoop verkocht voor een sterken staf. Op 't ander paard dat ergens achter de schermen moest staan zou hij te vierklauwe naar Cortrijcke rijden om er nog bijtijds aan te komen. En nu

zouden de « Fransoyzen », welke Vlaanderen met den bezem wouden keren, weten tegen welken prijs.

Dat alles slingerde hij met geweldige gebaren in de zaal, dat de menschen puur sidderden om zooveel heldhaftigheid, en toen hij op het einde van zijn schrikwekkende uitgalmingen, wild met zijn goedendag zwaaide, zijn oogen in hun kassen deed draaien, en schreeuwde : — Vlaanderen die Leu ! Wat Walsch is, valsch is, slaat al dood ! — ontstond een daverend handgeklap en de toehoorders riepen, als bij het einde van een lied :

— Bravo, Kinten ! bis, bis, nog een keer ! En Kinten, zwellend van trots, met het schuim op den mond, hernam woord voor woord het slot van zijn alleenspraak, sloeg weer in 't wilde met zijn puntige knots om zich heen, en tierde nog luider dan de eerste maal :

— Hier is Saeftinge ! Vlaanderen die Leu, Wat Walsch is... Maar plotseling : Oei, aai, God alhier en God aldaar, gilde hij. Aai, aai, menschen toch !

Zijn goedendag plofte neer op de planken en met beide handen omgreep hij zijn bebloeden kop, want in de overmaat van fierheid en drift, en om het spel en het effekt van den vorigen keer te overtreffen, had hij met zijn vervaarlijk wapen zoo woest omgemolend, dat het in zijn eigen achterhoofd terecht gekomen was, juist onder zijnen helm.

Willem van Saeftinge vluchtte al schreiend achter de schermen, en de zeshonderd Fransoyzen te « Cortrijcke » konden van geluk spreken.

II.

De talrijke liefhebberskringen in de steden waren van niet veel hooger gehalte dan die van te lande.

In de Arteveldestad, zelfs tijdens de verdienstelijke werking op tooneelgebied van Napoleon Destanberg en Hippoliet van Peene, den dichter van « de Vlaamsche Leeuw », bestonden er nog andere rederijkers dan « de Fonteinisten », « de kinderen van Artevelde » en de leden van « Broedermin en Taalijver ».

In ieder wijk, om zoo te zeggen, schoot van tijd tot tijd een dergelijke vereeniging op, dikwijls met een leuken naam als b. v. de boômlooze mande!

Hoe of het daar somwijlen kon toegaan zal u blijken uit een paar kluchtige feiten, welke mij medegedeeld werden uit de beste bron.

Een rare gast, die de heldenrol vervulde in een van die vlug verschijnende en evenvlug verdwijnende « maatschappijen », had de gewoonte niet alleen om er een goeie te pakken, maar ook om er een goeie te geven, namelijk aan zijn wijf, welke af en toe bont en blauw geslagen werd.

Weer had hij zijn beklagenswaardige wederhelft in een zottemansbaai een rammeling gedraaid, als hij 's anderdaags moest optreden om, in een deftig treurspel, niemand minder uit te beelden dan « Prins Karel ». Hij was gekostumeerd met roze spanhozen, goudgestikten blauwen mantel, en een hoed met veêren, en stapte pront en fiksch en niet weinig verwaand

op den voorgrond van het tooneel. Of het in zijn rol stond of niet kan ik niet zeggen doch met uitdagende minachting voor het publiek — dat anders genoeg wist dat hij van oorsprong en ambacht schouwveger was — sloeg hij met de vuist op zijn borst en riep :

— Hier is Prins Karel !

Maar wat zeker niet in het stuk stond, op hetzelfde oogenblik sprong tusschen de schermen uit een verwilderde vrouw met gehavende kleêren, losse haren, schrammen in 't gezicht en een groot blauw oog ; en naast hem postvattend en wijzend op hem met strak-uitgestoken arm schreeuwde zij :

— Ja, menschen, daar is Prins Karel en hier is zijn wijf. En kijk hoe die kerel mij toegetakeld heeft !

De heele zaal kwam in opschudding, bulderde los. En Prins Karel, zonder een woord te uiten, blies den aftocht en rolde zijn matten op voor de voeten van zijn wijf, en kreeg handgeklap zooals nooit daarvoor en nooit daarna.

Bij zulke vertooningen had men gewoonlijk een klein orkest van bijeengeraapte muzikanten, die vooraan in de zaal bij het souffleurshok hun plaats hadden en, vóór het opgaan van het doek, een stuk polka of mazurka speelden. Daarvoor kregen ze elk een frank, een paar potten bier en een fransch broodje met hesp.

Jelle Kadoester, een magere donkere schoenmaker, was eerste piston in zoo 'n orkest.

Op zekeren Zondagavond zouden ze daar een stuk

opvoeren, waarin een koning moest vermoord worden door een moor. Behalve het plegen van die heldendaad had de moor niets te verrichten, niettemin geraakten de leden van de vereeniging niet weinig in verlegenheid, toen zij, na het openingsstuk van het orkest, gewaar werden dat de man, die voor moor moest spelen, niet gekomen was.

— Jongens, jongens, we hebben geen moor! klaagde de sekretaris,die tevens regisseur en souffleur was, en achter de schermen rondliep met zijn wanhoop, zijn tekstboekje, en zijn stijfgestreken halfhemdeke. Wat nu gedaan? Beanstigde acteurs vroegen:

— Kan niemand de rol overnemen?

— Neen; al mijn menschen zijn bezet. Sapperdesapper! 't Spel valt door de mand. En we moeten beginnen. 'k Zal kijken of ik niemand vind.

De sekretaris-regisseur-souffleur lichtte een hoek van het veelkleurige doek op, en daar ontwaarde hij de arme, eerlijke tronie van Jelle Kadoester, die, wachtend en peinzend, zijn speeltuig op zijn knieën hield.

— Jelle, wenkte hij, kom eens hier.

Kadoester stond op.

— Leg uw instrument maar neer; en klim het trapken daar op. We hebben u noodig.

Toen Jelle achter de schermen stond, zei de sekretaris:

— Jelle, wilt gij een dubbelen frank verdienen en twee franschbroodjes extra?

Jelle stak zijn lippen vooruit en knikte.

— Wat moet ik doen?

— Onze moor zijn.

— Kan ik dat?

— O, 't is gemakkelijk genoeg. Ge laat u zwart maken, en blijft daar zitten op dien stoel achter het tooneel.

Er zal een koning opkomen! die zegt daar allerlei tot zijn gevolg. Dan moet gij op, zonder spreken, rondzwaaien met het zwaard, dat ik u geven zal, en den koning doodsteken. Dan wordt gij doodgestoken, en blijft daar liggen tot dat het doek valt.

— Hoe zal ik weten dat ik opkomen moet? vroeg Jelle.

— Ik zal teeken geven.

— Goed; ik kom op, zwaai met mijn zwaard, en steek den koning morsdood.

— En wordt ook dood gestoken, volledigde de sekretaris, en blijft liggen.

— Liggen? herhaalde Jelle. Hoelang zal dat duren?

— O niet lang, vijf, tien minuten ten hoogste.

— Twee frank! berekende de schoenmaker, en twee broodjes extra. Dat 's voor thuis. Doe er nog drie potten bier bij, en ik ben uw man.

— Goed, ga maar ginder bij de anderen, ze zullen u zwarten.

De ijverige sekretaris, gelukkig van zijn kommer verlost, gaf nog een paar uitleggingen en waarschuwingen aan verschillende spelers, reikte den zwartgemaakten Jelle een groot beroest zwaard over,

wenschte hem kloeken moed toe en verdween in zijn souffleurshok.

Alles klaar. Het stuk kon beginnen. Het liep goed van stapel. Verschillende pakkende tooneelen waren al voorbij ; en nu wandelde daar de koning op de scène, traag en statig te midden zijn hofstoet, en liet de plooien van zijn mantel zwieren.

Jelle-moor stond met zijn zwaard tusschen de schermen, gereed tot den verraderlijken aanval.

— Moet ik komen ?

— Wacht, fluisterde de sekretaris-souffleur.

Maar Jelle was betinteld om op te komen en te toonen wat hij kon.

— Nu ?

— Nog niet.

Ze moesten hem waarachtig tegenhouden.

De koning galmde nog wat ronkende zinnen uit, en Jelle zei, verstaanbaar voor de voorste rijen van het publiek :

— Laat me los ; ik moet den koning kapot maken !

De sekretaris riep :

— Jelle, kom. Nu, Jelle !

En Jelle kwam, woest, geweldig en bovenmenschelijk, brulde brrr, brrr, en zwaaide met zijn zwaard boven zijn hoofd, en was de schoonste wildeman, dien men voor geld te zien krijgt.

En daar gaf hij den koning geen kleinen slag. En de koning viel.

En nu sprongen de lieden van den koning naar

Jelle toe. Maar Jelle liet zoo maar niet aan zijn lijf komen.

— Brrr, brrr, schreeuwde hij voort. Komt maar op. Ik ben niet bang, hoor.

En hij schermde en sloeg al woester met zijn wapen.

— Laat u vallen, Jelle, beval de sekretaris en helde zich uit zijn hokje naar het tooneel toe.

— Jelle, leg u neer.

Boter aan de galg, het hielp niet.

— Ik ben niet bang, snoefde Jelle.

O, hij zou een moor laten zien, van wien ze nog lang zouden spreken.

Hovelingen wenkten : laat u vallen.

Muzikanten riepen halfluid : Jelle, neerliggen !

De eerste rijen van het publiek begrepen, dat Jelle al geveld moest zijn, en schreeuwden :

— Maar Jelle, ge zijt al dood.

Tegen die overmacht stond Jelle niets anders te doen dan zich te laten vooroverploffen en te gaan liggen op zijn rechterelleboog, vlak voór het soufleurshok. Nu kon het stuk regelmatig doorgaan.

Maar het duurde niet lang of Jelle begon zich te vervelen, geeuwde en morde :

— Is 't haast gedaan ?

— Jelle, houd u stil, zei de sekretaris en zenuwachtig verschoof hij zijn halfhemdeke.

— Als het nog lang duurt, ga ik opstaan.

— Jelle, blijf liggen ; Jelle, blijf liggen.

— Meen-de dat ik zot ben ? Om uw franschbroodjes ? Het hangt mijn keel uit, zeg ik. 'k Ga opstaan.

Hij richtte zich wat hooger op, steunde op zijn eene hand, en met de andere stak een pruim in zijn mond. Dan lag hij wat stiller, knauwend.

Maar opeens was hij weer aan 't roeren en woelen, en verlegde zijn been. De sekretaris werd kwaad.

— Jelle, houd uw fatsoen.

— Kits, deed Jelle nijdig, en flap ! een bruin sterreken op het wit halfhemdeke van den sekretaris.

— Smeerlap ! raasde deze ; en de doode koning dreigde :

— Kerel, ge zult 't weten !

— Kits, deed Jelle weer, en een tweede streep kwam naast de andere.

En de sekretaris-souffleur-regisseur mocht van zijn plaats niet, moest het stuk regelen en insteken,

En Jelle altijd voort maar besproeien met vocht van zijn eigen, totdat het heele halfhemdeke geweekt was, en bruin zag als dunne mosterd.

Toen was het stuk uit.

Het doek was nog niet gansch neer of achter de schermen begon een helsch gevecht tusschen den moor en den koning, gesteund door diens hovelingen en den sekretaris, en het eindigde voor Jelle met eene afwassching in regel.

Den volgenden keer echter zat de schoenmaker weer trouw in 't orkest ; maar elders dan daar hee hij nooit meer meegespeeld.

III.

DE WONDERLIJKE KRUISRIDDERS

In de bovenzaal van « den Hertog van Brabant », de herberg van mijn peter zaliger, gaf de oude Rhetorikagilde iederen winter drie of vier « luisterlijke vertooningen ». Telkens voor die gelegenheid liet peter bij ons thuis, waar het ook herberg was, het aantal stoelen halen dat hem ontbrak. Daarvoor kregen wij gratis kaarten ; en zoo werd mij gegund heel vroeg en kosteloos kennis te maken met de eigenaardige voortbrengselen en nog eigenaardiger voortbrengers van ons Vlaamsche volkstooneel.

Op een mooi plaatsje achter het orkestwant — er was een orkest ! — genoot ik van heerlijke muziek, chocoladereepjes, sinaasappelen, drama's en komedies. Een dolle pret, vooral bij de dikke, blozende boerendochters, verwekten de kluchtspelers, waarin de helden optraden met rosse pruiken, vlamroode gezichten, vlassen baarden en hooi in de klompen. Voorgesteld werden : Keizer Karel en de Berchemsche Boer, Hotsebotse, waarin een man de vrouwenrol speelde, Negen en negentig beesten en een Boer, de Rekruut, waarin Cies Vermeire den door de soldaten geplaagden hoeveknecht voorstelde, op hun aandringen een schot loste, meende iemand doodgeschoten te hebben, voor het geimproviseerde krijgs-

gerecht, op beide knieën om genade smeekte, en daarbij, door angst gepraamd, uit zijn eigen geweer een heel ander schot liet ontsnappen, zoo schrikkelijk geweldig, en zoo juist getroffen, dat de toeschouwers, tranenlachend, drie dubbel in de handen klapten in het waarachtig geloof, dat het zoo wezen moest en dat ook deze knal in het boekje stond. Destijds echter scheen ik nog geen zin te hebben voor de komische zijde van het leven en hield veel meer van historische treurspelen, met koningen, hertogen, graven, roofridders, gevangen ridders, kruisridders; dan kwam blinkend ijzer en staal op het tooneel, het wapperde van veelkleurige fluweelen en hermelijnen mantels, en de beenen onzer opgetogen rederijkers staken in zijden hozen. Wel beweerden de gichelende deernen dat bij enkele acteurs, onder meer bij den pauwfieren dorpssekretaris, die mooie hozen gevuld waren met onecht vleesch, maar dat hield ik voor onbehoorlijke scherts en bloote kwaadsprekerij. Voor mij waren de beenen zoo echt als de hozen, de spelers zoo fraai als de stukken, en menige traan heb ik in stilte weggeknipt bij de veroordeeling van den onschuldigen graaf en de halsrechting van Thomas Morus. Als ik zoo 'n statigen kanselier, koning of edelman, 's anderdaags in zijn gewoon werkmanspak ontmoette bleef mij de eerbied bij, en het kon zijn dat ik toen voor het eerst in mijzelf geklaagd heb over onrechtvaardige lotsverdeeling in deze onbestendige, wisselvallige wereld.

O mijn helden uit de Rhetorikagilde, ik heb er later ontmoet, die voor helden moesten doorgaan, en niet meer held waren dan gij !

Niet iedereen in mijn geboorteplaats deelde mijn onvoorwaardelijke bewondering voor de tooneelberoemdheden voor ons dorp. Het minst ingenomen met hun spelen waren de heeren straatmakers, de plaveiers of kalsijleggers zooals wij hen noemen. Er ging een roep van hen uit, dat zij met den kermistijd een vertooning zouden geven op hun wijze, en dat dit heel wat anders zou wezen dan de voorstellingen van de gepatenteerde Rhetorika. Zij zouden niets minder op de planken brengen dan een prachtstuk uit den goeden ouden klassieken tijd : een stuk op dicht, met wel vijf en dertig gekostumeerde personages en dat heette : « Het heldhaftige Christendom of de eerste Kruistocht ».

Het mooie, helaas, lang vergeten treurspel, had een der straatmakers ergens uit een oude kleerkast opgediept en meegebracht naar zijn werk. Daar werd het voorgelezen, naar waarde geloofd, en eensgezind besloten onze nieuwe kunstliefhebbers niet te zullen rusten, eer ze dit merkwaardig abelspel in het openbaar konden opvoeren. Slechts twee man uit de groep kon lezen ; maar dat was geen bezwaar. De rollen werden onder den arbeid aangeleerd. Tegelijk met de keien in den grond stampten zij de verzen in hun hoofd.

Weldra werd het merkwaardig gedoe van deze

broederlijke kunstijveraars ruchtbaar in het dorp. Een lokaal hadden zij zich al aangeschaft : daartoe zou de ruime timmerwinkel dienen van den baas uit « Het Zwaantje », en kostumes, rijke schitterende kostumes hadden ze besteld bij een kostumier van Roesselaere.

In dien tijd had ik mijn knapenjaren al achter den rug. Ik ging al « op staminee » (estaminet : herberg) als de « groote menschen ». Daar hoorde ik op een avond kalsijder Boveie zijn rol voordragen. Dat was het eerste wat ik van onze wonderlijke kruisridders vernam. Een proefbeetje dat smaakte naar den trog, om nog. Boveie was een zware, ruwe, eerlijke, ongeletterde kerel en moest in « Het Heldhaftige Christendom of de eerste Kruistocht » een Turkschen prins uitbeelden. Hij speelde in zijn eentje (want hij kende ook de rollen zijner medespelers) een tooneel, waarin de sultan der ongeloovigen raadsloeg om de christenen te verschalken. Het Turksche van zijn wezen had deze prins volkomen gesnapt. Hij was wat bedronken maar dat deed er niet toe. Ik zou zeggen, hij speelde er des te stouter om. Hij begon met op zijn buik te gaan liggen in het portaal der herberg. Terwijl de gasten opstonden en wat op zij gingen om hem ruimte te geven, raapte onze Turk, allerlei wilde klanken uitbrullend, allengskens zijn eigen op, zat daarna op zijn hurk, rees al hooger en hooger, steeds luider schreeuwend, kwam, armenzwaaiend en vreeselijk verzen verscheurend, als een leeuw

naar ons toe, stond eindelijk geheel overeind, en met het schuim op zijn mond sprong voetenhoog op, dat zijn zwaarbenagelde schoenen klinkend op de vloertegels terecht kwamen, ongeveer zoo hard als een straatmakershamer op de keiën, en raasde en tierde maar steeds van :

de christenen algelijk
... te plett'ren in het slijk !

Waarachtig, Turk Boveie haalde eer van het staaltje kunst, dat hij ons te genieten gaf en ik beloofde mijzelf de groote vertooning dier ongeschoolde, onverknoeide, alleen op eigen hand afgaande tooneelisten niet te verzuimen.

Voor bekendmaking en ruchtbaarheid zorgden onze plattelandsche kruisridders zoo goed als de bekwaamste schouwburgdirecteur uit de hoofdstad. Plakbrieven hingen uit, strooibiljetten werden rondgedragen, en op den tweeden dag der kermis trok de heele troep — de vijf en dertig gekostumeerde personages — met trommel en fluit de dorpstraat in en deed haar ommegang. Dat was mooi ! Zonder overdrijving ! Er was een paus bij met tiaar en hemelsleutels, een keizer met schepter en rijksappel, twee drie koningen, de sultan, ettelijke prinsen en een heel stel hertogen, graven, markgraven, baronnen, bischoppen, ja, zelfs een koningin stapte in de rijen. Zij was wel wat lang, had groote, grove handen, droeg korte mouwen en een sleep die met moeite aan den grond raakte ; doch haar bewegingen waren

bijzonder gracieus, en haar stem fijner en hooger dan dien van de helderste sopraan.

Alles blonk en schemerde van goud, zilver, brokaat en kostelijke kleurige stoffen. Er werd verteld dat er voor bruikleen van de kostumes een heele som gelds werd uitgegeven, en dat zal wel waar zijn.

Ik verlangde mijn hart uit naar de groote stonde. De nationale driekleur wapperde boven den timmermanswinkel, en terwijl twee trommelaars geweldig de trom roerden en een paar verkleede kerels de menschen bijschreeuwden, traden de dorpelingen den provisorischen kunsttempel binnen. Het was een dagvertooning, doch bij middel van dikke rolgordijnen, planken en zakgoed hadden ze den dag buitengesloten, en in de zaal met behulp van walmende olielampen een behoorlijker licht geschapen. Geen stoel, geen bank bleef onbezet. Niet slechts al de familieleden der spelers waren opgekomen. Ook de notaris zat daar met zijn vrouw, de goedmoedige burgemeester, de brouwer, de jonge dokter, de leden van de Rhetorikagilde, nieuwsgierig en meewarig glimlachend, gezette boerinnen, deftige burgeressen, kleurige fleurige meisjes, het heele dorp was er. Wie geen zitplaats vond vergenoegde zich met een staanplaats. Een bescheiden al te warm plaatsje had ik weten te bemachtigen te midden van een doorzakkende piepende bank en voór het opgaan van het doek nam ik de toeschouwers in oogenschouw en doorliep het programma. Want een gedrukt pro-

gramma ontbrak er niet. En lang genoeg was 't. Niet slechts de namen en kwaliteiten der vele personages stonden er in vermeld, maar opgave kon men er in vinden van alle bedrijven en tooneelen, bijv. de sultan met vier prinsen aan tafel zittende; dat was waarschijnlijk het fameuze tooneel, ons eenige weken te voren door prins Boveie zoo onvergetelijk pakkend voorgebeeld.

Eindelijk stilde het geraas in de zaal en het doek ging op. Wat we te zien en te hooren kregen vermeldt geen tong. Daarbij haalt het de Koninklijke Nederlandsche Schouwburg, noch de Comédie Française. Daar moeten de Grieken uit Sophoeles' tijd voor onderdoen. Ik herinner mij nog duidelijk het tooneel van den sultan met de vier prinsen, die telkens in grooter woede moesten ontbranden, en van welke vier prinsen prins Boveie nog maar de derde was. Gij kunt denken, hoe luid de laatste uitbulderde, hoe hoog hij opsprong! Een oogenblik vreesde ik, dat de tooneelplanken mee zouden los- en opspringen. Doch zonder ongelukken liep alles af. We kregen opvolgenlijk den paus, den keizer, de koningen, de koningin met haar groote handen, de hertogen, de graven en de andere heeren straatmakers. Ze werden bewonderd bovenmate, vooral door hun familieleden en de jonge dokter vertelde in een tusschenpoos luidop, dat hij te Brussel nooit iets dergelijks had meegemaakt. Ik geloofde het volgaarne, en dorst niet hardop te lachen, want dat kon gevaarlijk

worden. De spelers en hun verwante vrienden keken met groote oogen in 't publiek, niet om lachsucces, maar om verdienden bijval in te oogsten. Wee, wie daar had durven spotten ! Kalsijleggers hebben onzachte vuisten, ja de lieftallige koningin zelf viel, uit dat oogpunt, niet te vertrouwen.

Het mooiste was de groote, beslissende slag niet achter de schermen, maar op het open tooneel geslagen.

In het programma stond aangegeven : beide legers, voorafgegaan door krijgsmuziek. En ja, eerst traden op de Turken, de Sultan met een stoelsport als stok voor kommando, en dicht achter hem de krijgsmuziek in den persoon van een harmonikaspeler, die zijn trekorgel wijd openrukte en een flinke Brabançonne liet klinken ; vervolgens de bevelhebbers en soldaten van « het vervloekte heir der halve maan. » Zij kwamen te voorschijn door de middendeur maakten schrikkelijk misbaar en trapten weer af, langs de schermen links. Daarop kwamen ook door de middendeur de heldhaftige kruisridders zelf : de keizer, de koningin, de hertogen, enz. De keizer hield nu ook, in stede van een rijksappel, een stoelsport ter hand, en een andere harmonikaspeler, met heviger rukken nog dan de eerste haalde uit zijn speeltuig een brieschenden Vlaamschen Leeuw. Het christelijk leger nog dapperder dan de dappere Turken, marcheerde zooals gezegd door de middendeur op, maakte nog vreeselijker misbaar en trapte weer af, langs de

schermen rechts. Een tweede maal kwamen de krijgsscharen op, dit maal gezamenlijk, zij gingen echter niet onmiddellijk aan het vechten, doch midden op het tooneel hielden zij even halt, namen elkander in oogenschouw, sloegen beleefdelijk aan, en verdwenen weer gelijk zij verschenen waren. De derde maal ging het er op los, schreeuwen en krijten, slaan en slaan. O die christenen, o die ridders! Gij had het moeten zien, hoe die arme Turken neergebliksemd werden en vielen, veelal eer ze een behoorlijke houw hadden gekregen. De helft van de vijf en dertig fraai gekostumeerde kerels lag daar neer en roerde geen vin.

Hierop trok een man aan een touwtje en het doek viel. Maar nu begon het spektakel eerst voorgoed. Een van de gesneuvelde Turken lichtte een tip van het doek op toonde zijn gebalde vuist en raasde :

— Ezel, blijf van het doek af! Het stuk is nog niet uit.

Inderdaad het was nog niet uit. Bengaalsch vuur moest nog de zegepraal van « het Heldhaftige Christendom » verlichten.

Wij in de zaal staken de armen op, riepen :

— Jammer, jammer! Nog eens! Bis!

Daarop rukte de dreigende Turk het doek weer op ; en waarschuwde den ontijdigen touwtjestrekker.

— We doen het opnieuw! Doch, pas op, vent, dat je aan het touw niet raakt, of 't zal er op zitten...

Hierop herbegon de slag. Driemaal kwamen de

Turken op, driemaal de Christenen ; de harmonieka's speelden de Brabançonne en de Vlaamsche Leeuw, eenmaal werd gesalueerd, en eenmaal gevochten. En weder wonnen de moedige Christenen het pleit. Waarop Bengaalsch vuur... Gij, die slechts Hamlet gezien hebt, King Lear, de slagen van Götz met de ijzeren hand of van Cyrano met den fellen neus, treedt bescheiden terug, wat gij aanschouwd hebt is nog geen straaltje waard van het overvloedig roode licht dat minuten lang scheen over de verheerlijkte tronies van de wonderlijke kruisridders en hun even wonderlijke tegenstanders.

KUNSTENMAKERS

RECHTS voor ons huis strekte een stukje gronds, dat vroeger als tuin voor onze buren had gediend en nu door de gemeente was aangekocht om de straatweg te verbreeden. Dit pleintje was niet geplaveid. Na een flinke regenvlag stonden er groote waterplassen, waarin de huizen zich spiegelden en de jongens barvoets sprongen en stoeiden. Met ommegang of kermis kwam er wel eens een paardenmolen zonder paard, en ook woonwagens van rondtrekkende kunstenmakers vonden daar een geschikte staanplaats, doch niet immer het geschikte publiek. Het moesten wel doodarme lui wezen om op ons arme dorp hun brood te zoeken.

Zoo 'n schamele troep kwam er ook verzeild in den eersten zomer van mijn studententijd. Ik was met vacantie thuis en druk bezig niet met de studie van een of ander grammatica, maar met me te oefenen op de trombone, een edel speeltuig waarvan ik altijd veel gehouden heb. Toen had ik adem om hoog en lang te blazen en zette, waarachtig, de vensters van mijn kamer open om me bij en ver te laten hooren. Luid klonk het genoeg, maar mooi is anders.

De kunstenmakers zag ik onder me: een wagen uit de verf met korte gescheurde gordijntjes voor de raamkens, een uitgemergeld klein paard, een magere donkere vent ijverig aan het omwroeten links en rechts, een paar vreemdsoortig toegetakelde vrouwen

met heur haar in haar gezicht en een stel kinderen van allerlei grootte, met bleeke wangen, schoone zwarte oogen en wat vodden om het lijf. Er was ook een stokoud man bij, die zijn hoofd diep in zijn schouders introk, en, naar ik bemerkte, op boodschappen uit moest of op den bedel. De kinderen schooiden eveneens en aten, al loopend, een gekregen boterham.

's Avonds zouden ze hun kunsten vertoonen, of zooals de man het met brullende stem omriep: een representatie houden. Banken werden van den wagen afgeladen en in de ronde tegen elkander aangezet, zoodat zij dienden tot zitplaatsen voor de betalende toeschouwers en tot afsluiting van de anderen. Gratis toekijken kon niet verhinderd worden, en de kunstenmakers rekenden er waarschijnlijk op om, onder het spelen, in de staande menigte een omhaling te doen. Nadat hij aldus voor een omheininkje gezorgd had, sleepte de man geholpen door een der vrouwen, enkele stukken versleten tapijt in het midden, en stelde daarop een tafel, een paar stoelen en zijn instrumenten.

Ondertusschen kwamen twee halfnaakte, half opgesmukte meisjes met zwarte walmende toortsen, en een van deze toortsen hing de vader aan een paal naast de werktafel. In de groeiende duisternis gaf dat een wilden schijn, en machtig veel rook en stank. De oude man had een orgeltje te voorschijn gehaald en draaide er wat jankende gebroken toonen uit en

zijn eigen miserie. Die muziek moest de menschen bijlokken. En inderdaad kwam een hoop kwajongens, spinsters, naaisters, wevers, verwers, allerlei ambachtslui, kleine burgers en burgeresjes naar de banken toe. De veldwachter ontbrak niet. De man en zijn oudste kinderen, blootshoofds, blootarmig en bontgekleed met klatergoud genoeg, stelde zich in de weer en schreeuwde wat hij schreeuwen kon, terwijl de vrouwen bij de banken stonden om de toegangsgelden te innen : twee stuivers per plaats. Doch niemand haastte zich om te gaan zitten. De dorpelingen, anders nieuwsgierig van aard, meenden dat ze den tijd hadden, of oordeelden dat de staanden gratis zooveel zouden zien als de zittenden voor geld.

De kinderen zwaaiden de toortsen, de man tierde, zijn medespelende gastjes eveneens, de vrouwen niet minder, grootvader draaide zijn orgeltje, het volk stroomde gedurig toe. Maar niemand nam plaats.

En de man deed zijn toeren als gymnast, als hercuul, als goochelaar, als kaartenlegger, de meisjes dansend sloegen de beltrom, de jongens gingen op hun kop staan en boven elkander, en de vrouwen riepen aldoor met open kelen en monden,... maar geen drie menschen hadden er twee stuivers voor over.

De grijsaard aan het orgeltje hief bijwijlen weemoedig zijn hoofd op, en draaide met meer kracht, zoodat de ongelukkige toontjes wat sneller door

elkander ratelden : maar het baatte geen zier. De menschen keken, juichten, lachten, spotten gratis, dromden tegen elkander en tegen de ledige banken, en gekkend dreven hun spel met het spel dier arme stakkerds.

Het piepen van het orgelken deed de deernen gichelen.

En toen de omhaling gedaan werd en velen hun rug lieten zien en wegwandelden, was er inderdaad moed toe noodig om iets te durven geven. De bestgezinden schaamden zich en schonken ongezien een paar centen, zooals men een aalmoes schenkt.

En zoo ging het den heelen avond : de veldwachter moest af en toe de gemeenste bengels tot stilte manen.

Tot na afloop deden de kunstenmakers hun best om bedaard te schijnen en beleefd. Voor geen geld had ik hen willen zien zitten afgesloofd, hijgend, vloekend in hun wagen.

Want schreien, hoop ik, deden ze niet. De rosse man had nog te veel vuur in zijn oogen.

's Anderdaags stond de foorwagen er nog, en waarachtig, er werden voorbereidselen gemaakt om opnieuw te beginnen. De marteling zou weer te zien zijn, gratis.

Mijn jongere zuster kwam naar me toe en nijdig, zei :

— Dat zal niet gebeuren.

— Wat zal niet gebeuren ? vroeg ik.

— Dat die menschen zich zoo zullen afbeulen, voor niets.

— Wat kunt gij er aan verhelpen, of ik ?

— Ik weinig, gij veel.

— Hoe zoo ? wenschte ik te weten.

— 't Is al dat armtierig orgeltje, zei ze. Hadden ze maar muziek die klinkt, die buischt, die lawaai maakt.

— Ja, ja, knikte ik, hadden ze die maar.

— Daar moet gij voor zorgen !

Dat kwam als een bevel.

— Ik ? Hoe zou ik ?..

— Uw trombone ! riep ze, en van mijn tafel greep zij het lange speeltuig en stak het naar mij toe.

Ik keek versteld.

— Ge zult voor die menschen spelen, zei mijn zus, of...

— Of wat ?

— Ik spring zelf in de mat en... recommandeer !

Er vloog een flits door haar oogen. Bij God, zij zou het doen.

Dat stond mij aan ; ik moest vooruit.

— G'hebt gelijk, zus, kreet ik. Uitgelachen of niet. Ik blaas van avond.

En ik hield woord.

Even voor de voorstelling zou beginnen, ging ik met mijn trombone onbeschroomd post vatten bij de banken en zette mijn ongevraagde muzikale medewerking in met een klaterenden Tanhäusermarsch.

Mijn zuster stond me trouw ter zij, en haar vriendinnetjes, schaamrood in onze plaats, hielden zich achter haar, arm aan arm.

Hoe of mijn dorpsgenooten naar me keken en de directeur en zijn artistiek personeel, kan ik niet zeggen, want al mijn verstand blies ik in mijn instrument en blikte niet op eer mijn stuk, ditmaal een echt bravourstuk, ten einde was.

Mijn zuster en haar vriendinnetjes klapten in de handen. De buren, die van alle kanten bijsnelden, gaapten verstomd, en ook de kunstenmakers deden vreemd, konden aanvankelijk niet gissen, waarom het ons te doen was ; totdat de grootvader het eerst begreep en, zijn hand op zijn orgeltje leggend, me toeknikte.

— Toe, Gust, Dees, Fiel, en Warden !... Gauw naar huis om uw instrumenten ! hoorde ik iemand achter me.

Dat was de vader van een der meisjes, die met mijn zuster waren, een welstellend en joviaal man.

— Vooruit, kerels ! riep hij nog.

De toegesprokenen, blij als de bliksems, ijlden weg en kwamen weldra terug elk met zijn speeltuig : een hoorn, een piston, een tuba, een trom. We waren kompleet, een heel orkest.

En nu helderop, schaterend, jubelend, uitnoodigend, uitdagend galmde onze schoonste pas-redoublé.

Thans klapten ook de kunstenmakers in hun handen en het volk, begeesterd, juichte mede.

— Komt, riep de goeie rijkaard, en de eerste wipte hij op een bank. Komt kinderen !

En zijn dochters, mijn zuster en andere meisjes drongen naar voor, kozen een plaatsje. En anderen volgden, en nog anderen.

Wij maar blazen en leutig schreeuwen...

— Hier, geld voor tien jongens ! zei de dikke kunstbeschermer, en dertig knapen vochten om een van de tien beloofde plaatsen te bemachtigen.

Aangetrokken door het voorbeeld van hun milden, vroolijken medeburger, kwamen begoede lieden bij, kozen een gemakkelijk plekje, en betaalden opvallend, een enkele zelfs dik en dubbel. Aarzelend eerst, schoven weldra de werklieden onverlegen bij, guitige jongelingen en stoute deernen, en stille zwartgekleede kwezeltjes trokken haar halsdoek stijver toe en waagden een stuiver voor een liefdadig werk.

Het duurde geen tien minuten of de omheining zat vol, ellebogen duwden tegeneen om ruimte te maken, en, in het licht der hooggebonden toortsen, lachten roode gezichten elkander tegen.

De kunstenmakers alle, oud en jong, waren in de weer, hadden hun werk om te ontvangen.

De man zette een hooge borst en een hooge keel en kraaide voortdurend :

— Neemt plaats, heeren en dames ! Neemt plaats ! De representatie gaat beginnen.

Langs alle kanten werd nu geroepen :

— Hier, geld !

En :

— Muziek ! muziek !

Met eenige tuimelsprongen van vader en kroost werd de kunstavond ingezet ; en vanaf dit eerste nummer tot het laatste toe, werd alles wat zij uitvoerden, het mocht nog zoo simpel wezen, met belangstelling gevolgd, fraai gevonden, stil bewonderd en luid geloofd.

Dat kwam door verschillende oorzaken :

Eerstens, de dorpelingen hadden nog niet veel gezien :

tweedens, zij hadden betaald en wilden genieten voor hun geld ;

derdens, de kunstenmakers door die goede stemming aangemoedigd, deden hun uiterste best om de toeschouwers te voldoen ;

vierdens, het klagend orgeltje was vervangen door triomfante muziek.

Wij troonden binnen de omheining op gedienstig bijgebrachte stoelen en speelden dat het een aard had. Wij hadden er deugd van te mogen blazen voor het heele dorp en eén avond althans het prettige van het Bohemersleven te mogen meêleven, zonder te moeten deelen in de narigheid van hun zwervend bestaan.

Door mijn zuster en haar vriendinnen werd er voor gezorgd, dat ook de omhaling aardig wat opbracht. Zelf liepen ze met een hoed door het volk en zamelden voor de arme krasselaars een schoone handsvol nikkel- en koperstukkken in.

Zelden heb ik mijn zuster zoo gelukkig gezien als dien avond en 's anderendaags morgens. Niet gering was hare verbazing en de onze, toen we tegen den middag zagen dat de kunstenmakers opkraamden en hun paardje voor den wagen spanden. De oude man kwam bij ons in de achterkeuken om een emmer water.

— Reist gij al weg? vroeg mijn zuster.

— Ja, we trekken verder op.

— Hoe is 't mogelijk? Na 't succes van gister avond?

Onder de woeste wenkbrauwen glinsterden de grijze oogen.

— Gister avond was het iets eenigs.

— Hewel dan?

De oude man glimlachte nog toen hij sprak.

— Juffrouw, de menschen kunnen wel eéns goed zijn. Doch geen twee keer, geloof me, geen twee keer.

Bij deze woorden kwam de man tot een groet met zijn linkerhand aan zijn pet, greep den emmer bij het hengsel vast, zei nog eens: dank, ook voor de muziek; en ging buiten.

Tegen den wand van den emmer wiegelde het klare water. Zon speelde daarin.

PUTTE EN VERMOERKE

I.

PUTTE was een goeie, dikke, ronde slager, die zijn welbeklanten vleeschwinkel hield in het hart van de dorpsplaats. Hij was de guitigste man, die daar ooit geleefd heeft. Hij kon niet gerust gaan slapen, als hij niet de een of de andere poets had uitgehaald. Men zou het hem niet hebben aangezien, noch verwacht hebben van zijn dikke deftigheid. Steeds keek hij ernstig, vertrok geen spier als de poets nog in den oven lag, maar eenmaal dat ze gebakken was, kon hij in zijn eentje zitten lachen, dat hij uit de hoeken van zijn kleine oogskens de tranen moest wegpinken.

Toen hij gestorven was, ging een zijner zwaarste vrienden de groote kist probeeren, om na te gaan of de onbetrouwbare schelm er goed en gemakkelijk in zou liggen : anders was hij bekwaam om op te staan vóór zijn tijd.

Op den westelijken uithoek van onze gemeente woonde Vermoerken, een boerken, die vroeger een groote hofstede bebouwd had, en nu, op een kleiner gedoe, half van de opbrengst der hoeve leefde, en half van zijn renten.

Wanneer Vermoerken in de week aleens Putte's winkel voorbijkwam, zag hij den gemoedelijken slager lachen en knikken boven de halve deur.

— Die plaatsenaars hebben het al goed, zei het boerken. Die eten een malsch stuk vleesch, drinken een lekkeren pot bier, en laten de wereld maar draaien.

— Dommerd, spotte Putte, waarom doe je 't ook niet ? Ge hebt geld genoeg.

Maar Vermoerken deed wel gaarne mee ; doch het mocht niet te veel kosten.

Toen het boerken het weer eens had over die gelukkige plaatsenaars, die van 't leventje genoten, zei Putte :

— Nu moet gij eens een dag met mij uit. Ik trakteer op een biefstuk.

Zoo gezeid, zoo gedaan. Ze aten, ze dronken, ze dobbelden, ze speelden kaart (waarbij Vermoerken natuurlijk alles verloor) en bevonden zich 's avonds met de stambroeders in de herberg van mijn oom.

Vermoerken, opgewekt door drank en scherts, maar toch een beetje kwaad, omdat de kaarten altijd zoo slecht verdeeld zaten en de teerlingen zoo ongelukkig rolden, deed niets dan zwetsen en pochen op al wat het kon en niet kon, en tergde en kleineerde de plaatsenaars, die er zelf het meeste plezier mee hadden.

Vooral schimpte het op Putte's buik, en roemde daartegenover zijn eigen lenigheid, beweeglijkheid, vlugheid.

— Zie-je die handjes ? Zie-je die voetjes ? Zie-je

ze gaan? Zie-je ze vliegen? Doe me dat eens na. Zie-je die voetjes? Zie-je die handjes?

En het ging weer aan 't armenzwaaien en snokkebeenen als een poesjenel aan een touwtje.

— Belachelijke vent, vernederde hem Putte. Zijt ge niet beschaamd voor een man van uw leeftijd?

Maar Vermoerken luisterde niet, trippelde op zijn teenen en zwierde met zijn magere handen, of het vliegen ging.

— Zie-je die handjes? Zie-je die voetjes?

— Zoo 'n pocher, zoo 'n rammelaar, zoo 'n specie van een uitgevasten boer!

— Dempig, dempig, dempig! riep het nijdig. Zie-je die handjes? Zie-je die voetjes?

— Mag ik die zonde laten voortduren? zei Putte. Gekkerd! Zie-je die handjes? Zie-je die voetjes? Houd eens op met zwijmelen, Vermoerken, ge raakt buiten adem. Ga daar eens stil zitten op dezen stoel en luister nu. Ge maakt zoo 'n spektakel en geeft zoo op van uw rapheid, dat geen mensch u gelooft. Zoo zwaar als ik ben, wed ik dat ik harder kan loopen dan gij.

— Gij? spotte Vermoerken.

— Ja zeker. Durft ge wedden?

— Of ik! Om hoeveel?

— Om een flesch wijn voor elken man?

— Gedaan, zei Vermoerken, en het sloeg met zijn magere hand in den vetten pollepel van Putte. Men-

schen, nu zult ge wat beleven. Zie-je die handjes? Zie-je die voetjes?

— Wacht, zei Putte. Eerst de voorwaarden vaststellen. Ik weet, op korten afstand kan ik het moeilijk tegen u houden. De lange adem moet het doen. Daarom moeten wij twee duizend meter weg en weer loopen. Van hier aan huis, waar een kilometerpaal staat, tot aan de Boterhoeve daar staat ook zoo 'n paal.

— Afgesproken. Maar gij zult doodvallen.

— Nog iets. Ik wil het met eere winnen. Daarom moeten wij de kansen zooveel mogelijk gelijk maken. Gij staat honderd meter voor, aan Lastjes' bakkerij.

— Dat wil ik niet. Voór wil ik niet.

— En ik wil niet anders. Het is mijn gewoonte niet iemands geld uit zijn zak te kloppen.

De anderen kwamen tusschenbeide en gaven Putte gelijk, omdat het Putte was, zoodat Vermoerken, wou het loopen, ook deze voorwaarden aannemen moest.

Dadelijk wipte het boerken buiten, en twee mannen gingen in het donker mee, om hem te posteeren aan de bakkerij.

Putte hief zijn olifantslijf op en ging niet verder dan de voordeur.

Een der twee, die bij Vermoerken stonden, riep:

— Zijt ge klaar, Putte? Opgepast, ik geef teeken.

Hij kletste in zijn handen.

— Eén, twee, drie!

Daar holde Vermoerken als een haas in het duister vooruit, recht naar de Boterhoeve. Zijn voetjes en handjes deden dienst. Maar Putte bleef staan luisteren, totdat hij den harddraver niet meer hoorde en keerde op zijn duizend gemakken in de herberg terug.

— Nu allemaal naar de keuken, verzocht hij.

Toen Vermoerken al een groot kwartier weg was, fluisterde Putte mijn oom iets in het oor, en samen stegen zij den zoldertrap op.

Toen nog een kwartier later Vermoerken terugkwam, hoorden ze hem tot in de keuken toe, waar evenals in de gelagkamer de lamp ingedraaid was. Het dretste op de straatsteenen, al hijgend en roepend:

— Victorie! Ik ben de eerste!

Verwonderd niemand te zien noch te hooren, en in de herberg geen spleetje licht te bespeuren, klopte het hevig op de deur.

Putte had zich oom's lange slaapmuts over de ooren getrokken, en stak zijn hoofd door het zoldervenster.

Oom's stem nabootsend, vroeg hij:

— Wie is er daar, zoo laat?

Schier zonder adem of wind zuchtte het ventje:

— Ik, baas; hoort ge 't niet?

— Welke ik?

— Vermoerken! Ik ben de eerste; ik heb het gewonnen.

Dan opeens, achterdochtig:

— Waar is Putte dan?

— Wel stakkerd toch, Putte is al lang naar huis; en de anderen zijn ook weg.... Ga nu ook maar slapen.... Vermoerken, Vermoerken, ik dacht dat ge slimmer waart!

Hierop sloeg de slager het venster dicht; en terwijl 't rappe Vermoerken al drupneuzend wegsukkelde, zat dikke Putte bij zijn gezellen tranen te lachen.

II.

Ik zal er nog eentje vertellen van Putte en Vermoerken. Er is wel een luchtje aan, maar menschelijk, menschelijk. Wij, Vlamingen, trouwens, hooren dat allemaal geern en de pasters en kosters hooren niets liever.

Een keer had Putte Vermoerken getrakteerd met een malsch biefstuk, tien potten Stacegemsch bier en een flinke dosis jalappe. Die het niet weet verneme dat men, in de geneeskunde, of het poeder van den jalappewortel, of het hars of een aftreksel van denzelfden als een snel en zeker werkend middel gebruikt voor een bepaald doeleinde; en dat het geen nieskruid is.

Putte wou den uitslag van zijn ongevraagd en heimelijk aangewende geneeskunst met eigen oogen zien en bracht, kwansuis om de gezelligheid, zijn gastvriend bij klaren dage naar huis. Want van uitgaan mocht niet altijd nachtwerk gemaakt worden, zeide hij.

De weg naar Vermoerkens woning was een lange rechte, met olmen afgezette kalsijde. Het boerken mocht niet te vlug loopen; want dikke Putte had hem nu al lang toegegeven, dat hij tegen zijn handjes en voetjes niet opkon. Ze gingen dus traag, heel traag, en keuvelden plezierig van land en zand, van kalfkens en koetjes.

Toen ze bijna aan het Armbosch waren stond Vermoerken ineens stil, en zei.

— Putte, ik voel iets.

— Wat voelt gij? zei Putte.

— Ik voel iets in mijnen buik.

— Gij hebt u toch niet overeten, noch te veel gedronken.

— Neen, maar ik ben zoo raar. 'k Geloof dat ik iets zal moeten doen.

— Ta, ta, ta, zei Putte. Het dringt toch niet.

— Jawel, het dringt straf. Ik zal ergens onderweg...

— Ge zijt toch geen kind, zei de slager. Wacht tot in «Het Rozeken». We zijn niet ver meer vandaar, en ginder hebt gij alle gerief. Toe, kom voort.

Vermoerken vatte wat moed en al op zijn tanden bijtend, stapte het nog een eindje mee. Maar het droeg meer dan het dragen kon, en eenige boomen verder bleef het weer staan.

— Putte, ge kunt niet gelooven hoe of 't me kwelt. Wat het is weet ik niet, maar ik ga mij hier neerzetten.

— Doe dat niet. Een mensch van in de vijftig!

— Ja, ja, als 't moet.

— En als er iemand komt?

— Ik zie niemand... Kijk gij, en waarschuw bijtijds... Weg, Putte, ik ga achter dien boom.

Al morrend schoof de slager wat op zij en Vermoerken, zich naast een olmstam neerhurkend, deed wat Sancho Pança deed toen hij, voor den bruischenden waterval, zijn ezel aan Rossinante's pooten had vastgebonden en in de morgenkoelte een boodschap moest verrichten zonder van zijn rijdier af te stappen. Hij knoopte haastig zijn broek los en lichtte zijn hemd op, zoo gauw hij kon.

Maar opeens riep Putte:

— Elk 'nen goendag.

Vermoerken sprong schrikkend op en trok zoo vlug mogelijk zijn broek weer omhoog.

— Hei? Wat? Tegen wien riept ge daar elk 'nen goendag? Er is geen levende ziel omtrent.

— Wel, tegen u en uw gezelschap.

— Ach Putte, Putte, jammerde het boerken. Ik heb het in mijn broek.

— Ha, gij groote, domme vent!

— Ik dacht dat er iemand te naargange kwam.

De slager troostte zijn vriend!

— Houdt u kloek, Vermoerken, en stap maar flink door. We zijn zoo aan « het Rozeken ». Gij gaat de eerste binnen, gebaart van geen koude en trekt recht door het huis naar buiten. Daar staat een houten pomp, die veel water geeft. Terwijl ik de

dochters wat aan den praat houd, kunt gij de zaak opklaren.

Dat was het eenige, oordeelde Vermoerken ; daar zat niets anders op.

Nu kon Putte veel sneller wandelen dan zijn gezel ; want zijn zwaartepunt trok hem naar voor ; dat van zijn maat hield dezen meer naar achter. Maar, het moet gezegd worden, Vermoerken deed dapper zijn best.

Nog een paar boogschoten en ze kwamen aan de herberg.

Vermoerken loosde een zucht van verlichting.

— Ga maar voor, zei de slager, en haast u.

Vermoerken stak de portaaldeur open en zonder de hoogblozende dochters, waarvan er twee voór het raam zaten te breien en de andere in den toonbank stond, een groet te gunnen, wou het weg als een dief door den gang.

Onopgemerkt ging dat echter niet. Putte kwam hem na, hield met zijn linkerhand aan zijn neus en wees met de rechter naar het onderste gedeelte van Vermoerkens rug.

De dochter, die in den toonbank stond, werd het eerst gewaar dat er iets in de lucht hing, en juist als Don Quichotte bij de eigenste gewaarwording, riep zij :

— Er riekt iets, maar niet naar amber.

— Ach zwijg, zei Putte, 't is Vermoerken, die heeft gespeeld in zijn broek. Ik zeg hem nog : doe het on-

derweg, Vermoerken, achter een boom. — Ik durf niet, zegt hij, er komen altijd menschen langs de baan. — Doe wat ge niet laten kunt, zeg ik. En die gloeiende ezel misgaat zijn eigen.

De dochters stonden daar met dichtgeknepen neusgaten.

— Foei, 't is de pest.

Vermoerken, beteuterd, wist geen woord te zeggen, en dringend kwam de raad :

— Scheer u weg, gauw naar de pomp !

— Dat heb ik hem ook gezeid, zei Putte, en bij de dochters aan 't venster ging hij zitten uitgicheren.

DE VERLIEFDE KLEERMAKER

NIEMAND kan zoo zot verliefd zijn als een oude kleermaker. Twee zulke heb ik gekend. De een was gehuwd en, ten respecte van zijn eerlijk gezin, zal ik den man aan de galg niet klappen. De ander was weduwnaar zonder kinderen. Ik zie dus geen bezwaar, waarom ik de koddige geschiedenis niet vertellen zou, hoe hij aan een tweede vrouw geraakte en ze dadelijk weer verloor.

Met eere en fatsoen was Zeen van Hulste al veertig jaar kleermaker, met eere en fatsoen, dertien jaar weduwnaar. Heel de week zat hij voor zijn lange tafel met zijn beenen gekruist onder hem en zijn bleeke, dikke, grootbebrilde hoofd gebogen over zijn werk. Kwam hij in zijn deur staan of ging hij ergens een pintje drinken, altijd droeg hij dezelfde gebloemde sloffen. Ook 's Zondags, wanneer hij in de buurt bleef, had hij die aan. Hij was een van de eenige mannen in het dorp, die zich de weelde van een halsboord veroorloofde. Hij droeg die laag en plat, van zuiver linnen, stijf gestreken en hagelblank. Zeen was niet veel van zegs, ook niet in de herberg. Zijn één been hield hij over het ander geslagen, derwijze dat de plooi in zijn broek haar onverkreukbaarheid bewaarde, en de teekening op zijn slof nog duidelijker werd voor hemzelf en de anderen. Hij luisterde, glimlachte, humde en gestadig hield hij door zijn bril de meisjes in de gaten. En niet alleen de mooie meisjes,

maar alle meisjes. Hij kon geen rok zien vergaan of zijn oogen vlogen hem achterna. Hij zelf echter bleef gezeten op zijn stoel en roerde niet. Was er een feest, Zeen deed mee, maar ging niet boven zijn vijf pottekens bier. Moest iedereen om de beurt een liedje zingen, Zeen kwam altijd voor den dag met dezelfde kleurige, klare koepletjes. Bij die gelegenheid trapte hij de maat met zijn sloffen. Zijn knieën gingen lichtjes omhoog.

« Links, rechts, links, rechts,
...En ze schoten met 't kanon
van het bastion:
't was voor Napoleon...
Links, rechts, links, rechts,
En daar kwam 'ne fils uit stad,
met een slip aan zijn gat,
't was anders niet dan dat...
Links, rechts, links, rechts... Al saam! »

Weinig menschen wisten dat de bejaarde, bedaarde van Hulste zoo dol op meisjes was. Zeen knipte de katjes liefst in den donker, maar, och Heere, zoo weinig katjes laten dat toe van oude katers. Tot zijn spijt moest de man al meer en meer ondervinden dat de kansen op heimelijk minnespel verminderden tegelijk met de haren op zijn hoofd, en wijzelijk had hij besloten voor de tweede maal zijn vrijheid er aan op te offeren om steeds een vrouwtje bij der hand te hebben, een eigen vrouwtje in huis. Zeen had wat geld en een goede broodwinning. Maar ja, die Zeen wil-

den, wilde Zeen niet, en degenen waar Zeen van hield, wouen van Zeen niet weten. Het is niet moeilijk te raden dat de eerste oud waren en leelijk, de laatste jong en mooi. Zulke gevallen zijn lastig inderdaad, en zoo was Zeen, ondanks zijn geld en zijn trouwlust, jaren lang weduwnaar gebleven.

Om zijn huishouding te doen woonde bij hem een stil bleek kwezelken in, van 't halvent de dertig, een tikje pokdalig, krombeende, en met een hoogen rug. Stientje Putte was een nichtje van Zeen en haar ouders woonden in de buurt. Vast en zeker heeft Zeen nooit een onwaardige bijbedoeling gehad toen hij aan het brave, werkzame meisje de sleutels van huis, kelder, kasten en schapraai in handen gaf, — haar postuur was een wapen tegen elke verleiding — doch, in de eerste weken dat ze daar was, scheen Stientje den ouden kleermaker toch niet te vertrouwen, en in haar ouderlijk huis gaf ze, met een half woord, te verstaan, dat neef van Hulste zoo rare manieren kon hebben en, van op zijn tafel en achter zijn bril, alle voorbijgaande meisjes achternaloerde.

Als zij, om de eene of de ander reden, wat kwaad werd, zei ze onbewimpeld:

— Hij moet hij geen huishoudster hebben, maar een vrouw.

Dat klonk in de ooren van haar broer Wies. Wies Putte, of Putje de huisschilder, zooals hij genoemd werd, in tegenstelling met Putte den slager, was een guitig geestig baasje, en een orgineel. Toen hij later

gehuwd is, heeft hij zijn talrijke zonen Bijbelsche namen gegeven, allemaal uitgaande op el: Daniël, Raphaël, Gabriël, Uriël, Nathaniël, Abiël, Samuël, Abimaël, Bethuël, Ezechiël, Hiël en Sealthiël. Een van de twaalf had hij liever Israël genoemd. Maar de pastoor wou hem zoo niet doopen, dat klonk al te Joodsch. Putje zelf heette Aloisius, Alowies of simpelweg Wies. Hij leek hoegenaamd niet op Stientje, zijn zuster. Hij was een goede tien jaar jonger, eveneens kleinstaltig, maar welgevormd, goed in 't vleesch, jeugdig, rozig in zijn gezicht, en zijn blauwe oogen tintelden vol schalkschen levenslust. Wies, gelijk de meeste schilders, een geboren opmerker, had de rare toeren, of liever de lust naar rare toeren van neef Zeen, den kleermaker, al gauw in de kijkers.

Op een keer — een weekdag was het — wist hij van Stientje, dat Zeen naar de stad was gegaan en in den namiddag zou terugkeeren. In zijn guitige verbeelding ontstond, groeide en rijpte meteen een kluchtig schelmachtig plan, om den onverbeterlijken ouden vrijer er in te doen loopen. Naast de edele schilderkunst kende Putje ook de kunst van vermomming en de kunst van tooneelspelen, en deze kunsten had hij noodig om zijn plan ten uitvoer te brengen...

Het station ligt een halfuur gaans van de dorpsplaats. Toen van Hulste, netjes aangekleed, met glimmende schoenen, een flinke plooi in de broek, een verschen platten halsboord, en zijn hooge zijden pet op het hoofd, door het uitgangspoortje buiten-

kwam, zag hij aan den overkant van den straatweg, een mooi, blond, jong, dik boerinneke in haar eentje staan, en gedurig naar alle kanten uitkijken, alsof zij op iemand wachtte.

Zeen knikte vriendelijk; en, naar het hem toescheen, knikte het meisje niet onvriendelijk weder.

Zeen naderde en onder het naderen onderscheidde hij goed de kriekroode wangen onder het witte mutsje, den gekleurden over de borst geslagen halsdoek en den biezen korf aan den linkerarm.

— Dag, zei Zeen.

— Dag, antwoordde het meisje.

— Hm, hm, wacht gij op iemand? vroeg de kleermaker.

— Wachten is het woord niet. Ik sta op den uitkijk.

— Op den uitkijk?

— Ja, vriendschap. Misschien vind ik iemand die den weg kent in het dorp en de menschen waar ik zijn moet.

— Van waar zijt gij?

— Van Elsegem.

— Het docht mij eerst dat ik u nog gezien had. Maar dat zal wel niet. Bij welke menschen moet gij hier zijn.

— Dat weet ik niet, zuchtte het meisje en zij zette een eigenaardig treurig gezicht.

— Weet gij het niet?

— Als ik het wist zou ik geholpen zijn.

— Zoekt gij misschien een dienst.

Zij knikte.

Zeen bekeek haar weer van onder tot boven. Wat schoone poeze ! dacht hij.

— Misschien heb ik iets voor u... ja... misschien... als 't u bevallen kan... Een mensch kan nooit weten. Maar we staan hier op straat. Mag ik u in de herberg een glas bier aanbieden ?

De vreemde had er niets tegen.

Weldra zaten ze in « den Rooden Vos », elk aan een kant van een smalle tafel. Zeen, met zijn voeten tamelijk ver vooruit, het meisje meer op afstand. Ze hield haar koppeken recht, al blikten haar stralende oogen af en toe nederwaarts.

— Gij zijt van Elsegem ? begon Zeen.

— Ja.

— Enne ?.. poogde hij verder uit te vorschen.

— Ge ziet er mij een goeie man uit, verklaarde het meisje. Gij moogt wel weten wie ik ben. Ik heet Rozeken Vercampst.

De waardin was daar met den drank. Zeen nam een glas en reikte het over aan het meisje.

— Rozeken, glimlachte de kleermaker, gij hebt uwen naam niet gestolen.

Rozeken tikte met Zeen, en dronk een goede teug.

— Mijn ouders zijn al lang dood, zei ze ; en ik woonde bij een oom, van moederszijde. Ik was er best, wat werken betreft, eten en drinken. En ik kreeg er ook een behoorlijk loon. Maar oom heeft zoo'n rare fouten.

Het meisje hield even op, begluurde Zeen met schelmsche kijkers.

— Rare fouten ? herhaalde Zeen.

Rozeken haalde haar schouders op.

— Ach, een mensch heeft zijn eigen niet gemaakt.

— Is hij gierig ?

— Neen.

— Opschietend ?

— O neen.

— Een potjeskijker ?

— Neen.

— Een grombeer ?

— Neen.

— Drinkt hij ?

— Neen, neen.

— Hoe is hij dan uw oom ?

Rozeken boog haar hoofd heel diep en zei :

— Oom ziet de meisjes te geern.

— O, o, o, zei Zeen, en hij kreeg ook een kleur, o, o, o, doet hij dat ?

— 't Is leelijk, nietwaar ? zei Rozeken, zoo onschuldig mogelijk.

— Zeker is 't leelijk, beaamde de kleermaker, maar, terwijl hij dat sprak, stak hij zijn voet verder onder tafel en zijn hand gleed naar die van Rozeken toe. Rozeken echter trok haar hand terug, greep haar glas en dronk het leeg.

Rozeken heeft dorst, peinsde Zeen.

— Nog een glazeken, mijn kind ? vroeg hij. Toe,

toe, drink er maar nog eentje,... het kan geen kwaad.

Versche glazen werden gebracht, en weer dronk Rozeken de diepste teug.

— Het smaakt, zei ze kordaat.

— Alzoo, alzoo, Rozeken, humde Zeen, gij komt om een dienst? En waarom zijt gij juist naar hier gekomen en niet elders?

Het meisje bekeek hem met een zachten oogopslag, en haar harteken ging geheel open, toen ze zei:

— Ik heb gehoord dat de menschen hier zoo vriendelijk zijn, zoo deugdzaam, zoo zedig.

Zeen dronk even.

— Dat zijn ze, dat zijn ze.

— Dat een treffelijk meisje hier gerust kan uitgaan.

— Zeker.

— Dat ze geen kwaden omgang moet vreezen.

— Neen, neen.

— En dat niemand haar zal lastig vallen.

— Dat is zoo, zei Zeen. De menschen zijn hier deftig.

Hij talmde wat en dan kwam het er uit:

— Rozeken, wat zoudt gij zeggen als ik u vroeg om bij mij in dienst te komen?

Rozeken richtte zich overeind.

— Bij u?

— Ja, bij mij, Eugenius van Hulste, meester-kleermaker.

— Kinderen?

Zeen schudde met het hoofd.

— Getrouwd?

— Geweest... Ik ben weduwnaar.

— En woont gij alleen?

— Nicht Stientje doet het huishouden. Maar heur ouders hebben ze noodig. Ik kan elken dag zonder hulp zitten.

Rozeken verklaarde:

— Gij begrijpt dat ik niet gaarne bij een man alleen wil wonen, «na mijn ervaring».

— O, maar ik ben een eerlijk man, zei Zeen. Kom maar, Rozeken, in mijn huis. Gij zult er goed zijn. Het ergste wat zou kunnen gebeuren is een trouw.

— Een trouw? Maar mijnheer van Hulste! riep Rozeken, en om haar alteratie neer te krijgen dronk ze weer haar glazeken leeg.

— Waarom niet? zei Zeen. Gij zijt een vrij meisje, en ik een vrij man, gij zoekt een huis en ik heb er een. Rozeken, de wereld kan zoo aardig draaien.

Hij trachtte te lachen om zijn eigen spreuken, maar hij kon zich niet langer bedwingen en al meteens kwam zijn liefdevol harte boven.

— Rozeken, 'k zou u zoo geern zien, sprak hij. Ik ben nog niet oud, en ik heb geld.

— Ik ben niet te koop, zei de Elsegemsche.

— Neen, maar te winnen, te winnen misschien.

Waarachtig, Zeen meende 't.

— Drink er nog eentje,... op onze kennismaking. En kom kijken naar mijn huis. Ge zult zien, het zal u aanstaan.

Al pratend waren ze aan hun vierde potteken gekomen. Rozeken dronk dapperder dan Zeen, die er geen erg kon in vinden omdat hij niet wou.

De vooravond was daar al en binnenshuis begon het te schemeren.

— Ik zou wel meegaan, zei Rozeken, eenigszins verlegen. Maar wat zullen de menschen zeggen?

— Laat de menschen zeggen wat ze willen, zei Zeen. Mijn huis is mijn huis en, met uw goedvinden, het uwe. Rozeken, laat mij uw korf dragen.

Zeen betaalde en liet het meisje eerst buitentreden.

Dat werd een prettige gang in het halfdonker. De kleermaker, naar de regels der wellevendheid, liet het meisje aan zijn rechterzijde stappen, en naar de regels der verliefdheid, wist hij met een handigen draai, haar arm te vatten. Zoo ging hij tusschen den korf en de deerne, met hooge borst vooruit. Had het aan hem gelegen niet steeds was hij vooruitgegaan, want nu en dan wou hij een kleine halte houden om een en ander liefelijks te zeggen en, wie weet, om een en ander liefelijks te doen. Maar Rozeken, dat moet getuigd worden, hield de Elsegemsche deugd manhaftig hoog, en ondanks het werken van de vier pottekens bier, leunde niet meer tegen den kleermaker aan dan ze nuttig achtte.

De straat was eenzaam; en het donkerde al meer en meer.

Of Zeen, onder die omstandigheden, de roze kaakjes gezoend heeft, haar hart tegen het zijne gedrukt?

Het bloed kruipt waar het niet gaan kan en ach, wie veel bemint dien zal veel vergeven worden.

Op de dorpsplaats keken twee buurvrouwen, die buiten een luchtje schepten, niet weinig op toen ze Zeen van Hulste, met een meisje, arm om arm, langs de grijze gevels zagen schuiven.

— Kijk eens, kijk eens, zeiden ze, en van verbazing sloegen zij haar handen ineen.

Maar toen het achternageloerde paartje het huis van den kleermaker binnentrad was het een ander spektakel.

— Ik ben hier met iemand, zei Zeen, stoutweg.

Stientje kwam bijgeloopen en wist niet waar ze het had, toen zij dat vreemde vrouwmensch gewaar werd en neefs zot gedraai om haar heen.

— Wie is dat? vroeg ze, maar, eer een antwoord kwam, ontstak zij de lamp.

Nu sloeg een felle schijn Rozeken vlak in het aangezicht.

Niet zoodra had Stientje haar goed gezien, of, met een nieuw verschot, riep zij:

— Alowies, leelijke schelm, zijt gij het?

— Neen, ik ben Rozeken! antwoordde haar broer, Rozeken die van haar oom is weggeloopen, zooals Wies nu wegloopt van zijn neef.

Terwijl hij dit zegde, rukte hij zijn muts af, liet zijn rok vallen en holde den gang uit de straat op.

Het was tijd ook. Want neef van Hulste, alle fatsoen vergetend, sprong hem met een strijkijzer als

een razende achterna; doch voor zijn neus, kreeg hij, met een harden slag de deur dicht.

Buiten schalde een schaterlachen.

Toen Zeen uitgeraasd was en weer tot bezinning gekomen, liet hij zich op een stoel vallen en zuchtte:

— Ik vertrouw geen mensch meer, geen mensch meer.

— Wees zelf te vertrouwen, snauwde Stientje.

's Anderendaags, na een goede nachtrust, waarin hij zooveel van Rozeken gedroomd had als van Wies, was de kleermaker weer dezelfde.

Op zijn werktafel zittend, troostte hij zich met de vredelievende overpeinzing:

— Ik kan op den jongen niet kwaad zijn; hij was zoo'n schoon meisje.

EEN VREEDZAME HELD

KOOTJE Broecke, de klokkenluider van mijn geboortedorp, was de vreedzaamste man der wereld. Geen vlieg hadde hij kwaad gedaan, laat staan een mensch ; en gebeurde het hem al eens, zooals alle eerlijke kerkbedienden en timmerlui (want Broecke was ook timmerman van zijn ambacht), dat hij een glaasje te veel dronk, nooit geraakte hij aan het twisten of ruziestoken, en als het in de herberg tot zingen kwam, dan zong kootje het peisvolste lied dat ergens weerklinken kan, den fraaien Kerstzang :

O nacht, o blijde nacht,
O nacht vol wonderheden.

Toen Kootje Broecke begraven werd, heb ik als knaap de uitvaart bijgewoond, en mede aangezeten aan den maaltijd voor de buren in « De Uitspanning », tegenover het sterfhuis. Op het einde van den maaltijd werd door den nieuwen klokkenluider de gratie ingeluid, en iedereen aan tafel sloeg een kruisteeken en bad een gebed voor de ziel van den overledene.

Wanneer nu de gratie gelezen was, at men generigs voort en de een of de ander begon te gewagen van de vele verdiensten van Kootje, dat hij zoo'n stipte klokkenluider was, zoo'n bekwaam timmerman, zoo'n goede gebuur, zoo aangenaam in het gezelschap, en vooral zoo vreedzaam.

En er werd aan herinnerd hoe eenig Broecke het Kerstliedje in de herbergen gezongen had, en het

duurde waarachtig geen kwartier of allen aan den rouwmaaltijd zongen :

« O nacht, o blijde nacht,
O nacht vol wonderheden, »

Kootje's eigenste, peisvolste lied.

Op de vreedzaamheid van Kootje Broecke valt dus niets af te dingen ; en toch droeg hij op zijn geweten iets als een moord. Kootje heeft eens, alhoewel er toe genoodzaakt en gerechtigd en onschuldig in de oogen van God en de menschen, een man op zijn vork gespiesd. Dit geschiedde aldus :

In een nazomer, wanneer de tijd van den aardappeloogst naderde, werden er veel « vaderlanders » van den akker weggehaald, niet bij dag door menschen die ze gepoot hadden, maar bij nacht door menschen die een ander gaarne het werk van het uitroeien besparen, namelijk door de dieven.

Bij heele zakken en karrevrachten werden er uitgepolkt en spoorloos weggebracht. Voor groote boeren was het euvel zoo erg niet ; maar de dorpelingen, die slechts een klein gebruik hadden om wat aardappelen op te doen voor hun gezin en een varken dat ze kweekten, waren er erg aan toe. De twee veldwachters verdubbelden hun ijver, doch konden noch steler noch heler ontdekken. Dan besloten de menschen om gezamenlijk hun goed te bewaken. Patroelies van vijf, zes man werden ingericht, die, gewapend met oude geweren, hamers, spaden, zeisen, knuppels, den omtrek van de gemeente rondliepen, om te zien

of er onraad was. Dieven vingen ze wel niet; toch werd er minder geroofd.

Van een van die patroelies moest Kootje Broecke, die ook een partij aardappelen staan had, op zekeren nacht deel uitmaken. Om te doen gelijk de anderen, nam de vreedzame man een vork mede en trok met Jantie Buyssens, zijn hulpklokkenluider, en vier brave geburen op de dievenjacht uit.

Het was maneschijn en er lag een bleeke klaarte op de velden. Jantie Buyssens, die anders een kluchtige gast was, deed onderweg gestadiglijk verhalen van rooven en branden, vechten en moorden, stoute inbraken hier, nachtovervallen daar, en jaagde zijn angstig luisterende gezellen van vrees naar heldhaftigheid, van heldhaftigheid naar vrees. Kootje voelde zijn hart voortdurend of krimpen of zwellen, en nu en dan kneep en knelde hij den steel van zijn vork wat vaster in zijn oude vuist.

Onder het kouten en pijpjes rooken was de korte nacht gauw verstreken. De morgen kan al niet heel diep meer in het oosten zitten, als onze kloekmoedige wakers het dorp waren omgegaan en hun ronde ten einde liep.

Ze waren niet ver meer verwijderd van het land van Kootje Broecke, toen Jantie Buyssens opeens mompelde:

— Wat zie ik daar?

— Waar?

— Daar, Kootje, op uw veld.

— Hémel, zei een ander, een man, gebogen over den grond.

— Een zak staat er bij.

— Alle donders, raasde Kootje, ze polken mijn aardappels uit. Wacht, ik zal het hun leeren !

Met vooruitgestoken vork stoof de klokkenluider, over een stoppelland, recht naar den dief toe. Zijn makkers volgden zoo vlug ze konden. Maar Kootje, woedend en wraakzuchtig, want het gold zijn eigen goed, holde vooruit.

Op eenige stappen afstand van den gebogen vent die, als hadde hij geen gerucht van naderende menschen gehoord, op de eigenste plek bleef polken, hield de klokkenluider in, en luid, ofschoon eenigszins bevend, klonk het in den klaren nacht :

— In naam van de heilige Drievuldigheid, verwek een akte van berouw. Mensch, 't is uw laatste !

Kootje immers wou niemand dooden in zijn zonde. Toen de man noch taal noch teeken gaf, herhaalde Broecke :

— In naam van de heilige Drievuldigheid, verwek een akte van berouw.

Nieuwe stilte. De kerel scheen dood of doof. Kootje zweette van heldhaftigen angst. Met trillende stem riep hij :

— Mensch, als ik u dood, is het uw eigen schuld !

Weer kwam geen antwoord, en Kootje, zonder langer aarzelen zuchtte « in Gods naam », sprong dapper vooruit, en bracht met zijn scherpe vork zulk

een vreeselijken steek toe, dat de man op de tanden gespiesd zat en in de hoogte vloog.

Op hetzelfde oogenblik dreunde er op het veld een onbedaarlijk gelach, want op de vork van den klokkenluider stak niemand anders dan de strooman, dien Jantie Buyssens in den vooravond daar gezet had, om Kootje een poets te bakken.

Heeft Kootje Broecke, ondanks dien moorddadigen vorksteek, den naam van « den vreedzame » kunnen behouden, toch was er niemand in het dorp of hij voelde respect voor de dapperheid van den timmerbaas, die, bij nacht, een wildvreemden man alleen te lijf dorst, al was het maar een strooman.

HET WIT KONIJNTJE

BIJGELOOF zit de menschen in het bloed en zal, ondanks prijzenswaardige bestrijding, waarin gezond verstand en heldere wetenschap elkander helpen, zoo gauw niet worden uitgeroeid. Op het platteland niet en ook in de steden niet. Want is de vorm er anders, de geest is nagenoeg dezelfde.

Als kind en knaap heb ik mede aan spoken en wederkeerenden geloofd. Hoe kon het anders? Mijn ouders geloofden er aan, mijn broeders en zusters en het heele dorp. Wat heb ik bij ons in de huiskamer, 's avonds als de lamp aan was, vaak gerild en genoten bij het aanhooren van allerlei vreemds en wonders, angstwekkends en verschrikkelijks, dat gebeurd was hier, daar of elders, onlangs of lang geleden, maar altijd gebeurd, wis en vast gebeurd! Wie aan de waarheid van dergelijke verhalen te twijfelen dorst kon maar half een goed mensch wezen en heelemaal geen goed christen.

Zoo hoorde ik van heksèn en toovenaressen, belezers en belezenen, wonderdoeners, plaaggeesten, duivelverjagers, van slagen toegebracht door een onzichtbare hand, van ziekten geworpen op mensch of vee, van weerwolven, van honden die ketens sleepten en rinkelende bellen, van verborgen schatten en gruwelijke bewakers, van plaatsen waar men verdolen moest, van dwaallichtjes op de kerkhoven, van verschijningen, oproepingen, bezweringen, en allerlei spreuken en krachtgebedekens werden ons

geleerd om het kwaad zegevierend af te slaan.

Van de vreeselijke wereld vol donkere machten schenen kerk en kerkhof het middelpunt te zijn. Dorsten wij als kwajongens bij dag over het kerkhofmuurtje heen klauteren, om naast de graven in het zand haasje over te springen, bij donker schuwden wij den geheimzinnigen omtrek en men had al een groote held moeten wezen om er te twaalf uur 's nachts alleen te komen omtrent het oude kruisbeeld op den Kalvarieberg.

De lui, die in en om de kerk verkeerden, deelden, voor onze verbeelding althans, in de geheimzinnigheid van het oord. Om van de geestelijken niet te spreken, waren de koster, de kerkbaljuw, de grafmaker en de klokkenluider merkwaardige, nieuwsgierigheidwekkende, ontzaginboezemende personen. En zij wisten het zelf. Het was hun aan te zien in hun gaan en doen, in taal en gebaar. Doch kluchtenaars waren er ook bij ; dat mag gezegd worden.

En nu moet ik zelf een spookverhaal vertellen van twee kerkratten en een wit konijntje.

De eene kerkrat was Jantie Buyssens, klokluider en wever ; de andere kerkrat was Kootje Broecke, klokluider en timmerman, allebei toen ik ze kende, menschen van in de vijftig ! Kootje Broecke was, ondanks zijn hooge kerkelijke funktie en de geheimzinnigheid daaraan eigen, de eenvoudigste en braafste ziel van de wereld, een kind van een man, die wegens zijn vak met schaven, booren en ander

scherp tuig moest omgaan, doch geen kikker leed kon doen ; en wanneer hij aleens een biertje te veel had gedronken, het kerstliedje zong, aandoenlijk en schoon met heesche stem en tranen in de oogen. Wel heeft Kootje eenmaal in zijn leven een mensch letterlijk op zijn vork gespiesd, doch het was een strooman, dien Jantie Buyssens, de godvruchtige schalk, in den tijd van de aardappeldieven op het veld van zijn argeloozen makker had geplaatst. Jantie was een erge ! Bang voor duivel noch dood, voor donder noch weerlicht, voor een klein gerucht, noch een groot glas genever ! Ik zie hem nog altijd staan met een felgeklauwden sperwer in zijn hand, dien hij levend had gevangen. Jantie 's oogen blonken als die der sperwer. Ook hij was een vreemde, wilde vogel. Wat een toeren heeft hij uitgehaald, en hoe dikwijls werd Kootje, zijn eeuwige vriend, het onschuldig slachtoffer van zijn vondsten en streken !

Eens zouden ze met een paar anderen een langen voetgang doen naar een befaamde bedevaartplaats en 's avonds laat naar huis keeren door het Kapellebosch. Het Kapellebosch nu werd bij nacht door de meesten geschuwd, niet om de wille van dieven en baanstroopers, die er mogelijk konden verkeeren, maar om het wit konijntje, dat er af en toe gezien werd.

Wat het wit konijntje in werkelijkheid was, wist niemand te verklaren, evenmin wat het beteekende en welke zijne macht was, doch alle dorpelingen

vreesden het als iets bovennatuurlijks en spraken er van met stille ingehouden stem. Jantie had al meermalen opgemerkt, dat Kootje, bang voor alle spokerijen, een bijzonderen angst voelde voor het wit konijntje, en op zijn weefgetouw zittend, broeide de klokluider-wever een plan uit om den klokluider-timmerman een poets te bakken.

Een paar dagen voor de bedevaart hadden ze bij Jantie een groot konijn in den pot gehad. Jantie had het noodig gevonden het geitenhok en de jonge fruitboomen in den tuin te witten, en bij valavond was hij in zijn eentje gaan wandelen in de richting van Kappellebosch. Zorgvuldig hield hij iets onder zijn kiel verborgen. Midden het geboomte, bij maanlicht, haalde hij het te voorschijn : een wit konijn. De huid van het opgesmulde dier had Jantie degelijk wit gedoopt, met vodden en stroo volgepropt en zijn spook was klaar. Op een plankje van wieltjes voorzien — overblijfsel van gebroken kinderspeelgoed — had hij het opgevulde beest vastgespijkerd en een sterk touw had hij aan dit vreemdsoortig wagentje vastgebonden. Jantie verborg zijn helsch machien in de donkere drooge sloot en wond het uiteinde van het touw rondom een dunnen berkestam. Scherp schouwde hij nog om zich heen, bekeek en telde de boomen. Dan grinnikte hij :

— Lig daar, mijn beestje, tot morgen.

's Anderendaags in den avond kwam ons vroom gezelschap, vier groote mannemenschen en twee opgeschoten knapen, van de bedevaart terug. Ingeto-

gen waren zij, zoo 't behoort. In het maanlicht zagen zij elkander bleek en de wind, die door het geboomte van het Kapellebosch waaide, deed niet alleen de bladeren trillen. Want Jantie had er voor gezorgd, dat het gesprek over spoken en verkeerselen ging. Er werd verteld van heksen en duvels, Faussius en Sibritte, Grimmeland en Klinkaard, honden met groote oogen, sneeuwwitte hengsten en geiten met drie staarten, doch over het witte konijntje werd geen woord gerept.

En nadat de anderen voor den zooveelsten keer hun zelfde historietje waren kwijt geraakt, verhaalde Kootje opnieuw wat zijn grootoom in hoogsteigen persoon wedervaren was. Die woonde ver van de kerk en trok des Zondags in 't donker met de buurvrouwtjes naar de vroegmis. Ze moesten aan een kruisweg een oude linde voorbij. En vier, vijf Zondagen achtereen zagen zij parmentelijk in de onderste takken van den boom een groot zwart spook. Het sprak niet, het wenkte niet, het roerde niet, maar het zat daar. Dat was een stilligheid om bij te griezelen. Bidt, bidt, zei grootoom. En de vrouwtjes baden wat ze konden en zonder om te kijken ijlden naar de dorpsplaats.

— En hoe dikwijls hebben ze dat spook gezien? vroeg een der knapen met sidderende stem.

— Luister naar Kootje, luister naar Kootje, zei glimlachend Jantie, die zelf niet luisterde, omdat hij het verder verloop van de geschiedenis kende, nade-

maal hij ze honderdmaal gehoord had, en op dit oogenblik aan andere spoken dacht.

— Op een keer, verhaalde Kootje voort, 't was tegen het oktaaf der geloovige zielen, ging grootoom weer met vrouwtjes voor de eerste mis langs de linde voorbij. « Het zit er weer, het zit er weer », prevelden zij en sloegen een kruisteeken. Maar een der vrouwtjes riep: « Jezus Maria! Menschen, menschen, er zitten er twee! » En toen grootoom haastig opkeek, zag hij in de linde boven het hoofd van het zwarte spook de voeten van een wit spook. Die zat daar, dieper in de kruin in een wit laken gewikkeld, even stom en even stil. En angstig dat de vrouwtjes waren! En schruwelen dat ze deden! Op het roepen van de kerkgangsters roerde het zwarte spook dat onderaan zat en keek naar boven en, schrikkelijk...!

Jantie was aan een boomtje blijven staan en juist toen Kootje aan dit vreeselijk moment van zijn geschiedenis gekomen was, schreeuwde hij uit alle kracht:

— Het wit konijn! Het wit konijn!

Meer dood dan levend blikten de bedevaarders om en waarachtig, daar zagen ze Jantie komen aangeloopen met het witte konijn spronggewijze achter zijn hielen. Want Jantie, aan het berkeboompje staande, had het touwtje losgemaakt en kwansuis vluchtend en tierend rukte hij het plankje met het opgehulde beest achter zich aan. Dat was een loopen! Kootjes oude beenen deden dienst evenzoo goed als die van

de jongsten. Kon hij niet heelemaal de voorste geraken, ook de achterste bleef hij niet; en in 't zuchten, in 't bidden en kruisenslaan was hij welzeker de gauwste.

— Het wit konijn, het wit konijn! riepen ze steeds en het donkere bosch herhaalde hun wild geroep. Ook Jantie riep mede en met een helsche vreugde rukte en snukte hij zijn beestje zoo geweldig, dat het hem, onder het jagend voortsnellen, af en toe tegen de beenen wipte.

Kootje, zijn schrik even overmeesterend, staarde om en zag zijn besten vriend in het vreeselijkste, onmiddelijkste gevaar. Zijn medelijdend hart kwam boven.

— Jantie, in Gods naam, haast u. Het is daar! Het is daar!

Toen Jantie nu Kootje's benauwelijk gillen hoorde en al die donkere gestalten tusschen de blankbeschenen boomstammen zag voorthollen, als zat hun de duivel op 't lijf, keek hij zelf onwillekeurig om, en ja, daar ontwaarde hij ook het wit konijn, en een gruwelijke gedachte schoot hem bliksemsnel door het hoofd. Was dat wel zijn konijn dat hij had helpen oppeuzelen en wiens huid hij geverfd had en volgepropt met stroo? Het nagemaakte wit konijn, waarmede hij zijn makker meende te verschalken? Of was 't het echte wit konijn, dat in de plaats van het andere geschoven was, om wraak te nemen over zijn heiligschendende spotternij? Geesten konden toch alles en

lieten zich niet ongestraft voor den gek houden. Jantie hoorde 't in zijn kloppenden boezem : Jantie, Jantie wat hebt gij uitgehaald ?

En weer vernam hij het angstgeschreeuw :

— Het wit konijn !

En weer sprong het zonderling levend dier hem hard op de hielen.

— Aa, ai, kreet Jantie, en : God sta me bij, en : Kootje, wacht, ik kom ! riep hij luid en in overmatigen angst liet hij het touwtje los, het wagentje met het opgevulde beest liet hij achter en vlood, zoo vlug als iemand vlieden kan, zijn bevende gezellen achterna.

Toen hij ze bij de dorpsplaats inhaalde was hem de adem gelijk afgesneden en Kootje, zijn zweet afvegend, zei :

— O, o, o, Jantie, Jantie ! Wat het is weet ik niet, maar het wit konijn had het op u gemunt. Ga nooit, nooit meer door 't Kapellebosch.

Jantie zweeg.

Maar toen Kootje hem later, bij klaar dag, herhaaldelijk waarschuwde :

— Pas op voor 't Kapellebosch. Het wit konijn heeft het op u gemunt, liet hij zich half boos ontvallen :

— Geesten zijn geesten, Kootje, en Gods wegen wonder. Maar dat kan ik u zeggen : Naar het Kapellenbosch zal ik gaan wanneer ik wil, het wit konijn zal mij niet opeten.

MERLIERE

MET een boek onder mijn arm (ik was toen nog student en woonde in het dorp bij moeder thuis) wandelde ik, na den oogsttijd, over een zandpad door de velden en zou me ergens in het gras neervlijen, toen ik uit een rapenveld Merliere op mij zag aankomen. Hij had zijn houweel over zijn schouder heengeworpen en ging gemetenstaps. Boven zijn zwarten kroesbaard straalden in zijn geelbleek gelaat de donkerbruine oogskens eigenaardig domwijs. De dichte wenkbrauwen trokken naar elkander toe en in zijn voorhoofd sneden twee diepe rimpels. Merliere was een eenzame en had den naam, dat hij liever met de heeren op jacht trok, dan zijn eigen stuk land te bewerken. Visschen deed hij ook gaarne, stroopen insgelijks, maar ter open jacht bij de heeren was zijn volle hart. Zoodra hij alleen was werd zijn gezond lichaam vadsig en lui, doch zijn arme geest des te vlijtiger. Hij had een zonderling rijke verbeelding, die hem grenzenloos weetgierig maakte en aanzette tot het phantaseeren van allerlei verzinselen en leugens, welke hij zelf geloofde. In den grond een goelijke kerel. Zoo Merliere kwam op mij af, schopte zijn klompen tegeneen, en hield me staan.

— Jongen, sprak hij, met een honingzoeten glans in zijn oogen, gij zijt weer met een boek op gang.

Daar staat wat in hé? Kom wat zitten, en praat een beetje met me. Ik heb den tijd.

Glimlachend liet ik me verleiden, om naast den zonderlingen man te gaan zitten op een graskant.

Merliere bekeek me, knikte me toe.

— Geluksvogel! zei hij.

Weer vielen zijn oogen op het boek.

— Ge zijt nu zeker volleerd? Vroeg hij. Ge weet nu alles wat er op de wereld bestaat en gebeurt? Ge weet hoe al de dingen zijn en aan malkaar hangen?

Ik moest luidop lachen.

— Neen, Merliere, antwoordde ik, als ik u zeg dat ik weinig meer weet dan gij, zeg ik de zuivere waarheid.

— Maak dat de ganzen wijs, zei Merliere. Waartoe dienen die boeken anders? Daar staat immers alles in.

— Waarachtig, Merliere, hoe meer ik leer, hoe meer ik ondervind dat ik niemendal weet.

Merliere schudde met het hoofd.

— En dat er bijna niemendal te weten valt, voegde ik er aan toe.

— En de pastoors dan, en de dokter, en de notaris?

— Die kennen hun vak ongeveer als de schrijnwerker het zijne, en gij het uwe.

— Nee, nee, betwistte Merliere. In de boeken staat alles, dat weet ik perfekt. Maar dat 's allemaal Fransch en Latijn, om ons, arme duivels er buiten te houden. Bij meneer Baekelandt (Merliere had het altijd over meneer Baekelandt, met wien hij als dienstknecht op

jacht mocht gaan), bij meneer Baekelandt, ben ik wel eens aan huis geweest. Daar schiet ge tot aan uw knoezels in de tapijten. Die heeft boeken, heele kasten, heele kamers vol ! Veel schoone, groote, met platen, en van die oude bijbels in « parkament » en ezelsvel. Dat moest gij eens zien, jongen ! Ik kon er in kijken zooveel ik wou. Wat had ik daaraan ? Ik zeg alles Fransch en Latijn, en nog ander talen, waar een gewoon mensch geen gebenedijd woord van verstaat.

— Merliere, wou ik zeggen...

Maar Merliere liet me aan het woord niet komen. Zijn phantasie sleepte hem mee en geestdriftig knipten zijn oogskens.

— Jongen, dat moet toch iets zijn alles te kennen, naald en draad, slot en sleutel, het begin en het einde van het heele boeltje ! De pastors weten het wel ; ze kunnen ook den wind doen draaien : en kennen de zwarte kunst. Ze weten alles, gelijk allen die Latijn lezen, maar ze vallen niet uit : ze zeggen ons precies wat ze willen kwijt zijn, noch min noch meer. En zoo doen de geleerden allemaal. Meneer Baekelandt ook. Als ik hem een of ander vraag, lacht hij en zegt : Merliere, zorg voor de geweren, of let op de honden. Die heeren denken dat wij niet denken. Er zijn er wel zulke onder ons, maar er zijn er ook andere. Ik meende dat ik nog iets van u zou vernemen, doch, ik zie, gij zijt al eender : Boeksken toe, mondje toe !..

Hij wachtte wat en zuchtte :

— Ik begrijp, dat zal alzoo de regel zijn.

Plots kreeg hij een inval.

— Laat me 'ne keer kijken daarin, zei hij, en hij nam mijn boek ter hand.

Hij bezag het onder en boven, langs alle kanten, sloeg het open, keerde en draaide 't totdat hij meende het recht voor zich te hebben, trachte in stilte een paar woorden te spellen, zocht, hierin teleurgesteld, nog hier en daar, misschien naar een plaat of een beeldeken, vond echter niets naar zijn gading en gaf mij het boek terug.

— Ziet gij ? Alles vreemd ! Al doode teekens voor mij. Maar gij, jongen, zeg me nu eens iets echt waars, iets dat ik vertrouwen kan, van de aarde en de sterren, van de rivieren, de zee, 't gevogelte, 't gedierte, de walvisschen, de streeppaarden, de struisvogels en de kemels in de woestijn. Vertel me nu eens van de citroenboomen, de palmboomen en de vijgeboomen. Vertel me van de gewone planten, hoe en waardoor ze groeien, rijpen, ziek worden en sterven. En van den arduin, het meerschuim, de kolen, 't zilver en 't goud, waar en hoe dat in den grond zit. En waarom, ja, waarom ? Ik zou zoo geern eens in de landen zijn waar het altijd vriest, en waar het nooit vriest. En waar de menschen nog geen geweren hebben. Waar ze nog geen messen hebben en snijden met steenen. Daar moet er wild zijn ! Ik zou 'ne keer willen een levende krokodil zien. Ze zeggen dat er schubben op hun huid groeien, dat die huid ondoordringbaar is en dat de kogels terugspringen als ge er op schiet.

Dat zou ik willen ondervinden. Is dat waar dat er herten zijn die een heelen boom op hun kop dragen? Is 't waar? Zoo! 'k Neem het aan, waarom niet? De haan draagt wel een kam van vleesch, de pauw een kuif van veeren, en wij een bos haar op ons hoofd. Waarom groeit dat haar precies tot aan ons voorhoofd en verder niet? Ik ben eens met Meneer Baekelandt op jacht geweest in zee, met een schuit, en we hebben daar een roofvogel gezien; jongen dat was een kerel! 't Was gelijk een meeuw en geen meeuw, en wel drie keer zoo groot, met een slag van een arend zou ik wel denken, en klauwen, klauwen! Meneer Baekelandt heeft er op geschoten, maar hij vloog weg.

Ik voelde dat Merliere volop aan 't phantaseeren sloeg en wou hem wat helpen.

— Schiet meneer Baekelandt zoo slecht? vroeg ik.

— Meneer Baekelandt mist nooit, zei Merliere, en hij fronsde zijn wenkbrauwen.

— Hoe komt het dan dat die vogel wegvloog, als hij geschoten was?

— Hij vloog niet ver, loog Merliere, alzoo een paar boogschoten, gelijk van hier tot over dat beetenveld. Hij zwaaide rond, wierp een schreeuw uit, zwijmelde en viel stokstijf in het water.

Merliere zag het gebeuren voor zijn oogen.

— En was hij dood? Jammer!

— Hij was niet dood. Dat begrijpt ge wel. Meneer Baekelandt had hem met opzet in zijn vlerk gescho-

ten. Hij dreef en dobberde neer en op, op en neer, achter een baar. We roeiden er naartoe en vingen hem.

— Beet hij niet? Klauwde hij niet?

— Neen. Die vogel was niet goed wijs. Een echte zot. Wat hebben we met hem gelachen! Meneer Baekelandt deed mij een touwtje binden aan zijn poot, en liet hem springen in de schuit. Meneer Baekelandt ziet gij, is een goeie man en een beste jager, maar een menschenplager, daar hebt ge geen gedacht van. Hij plaagde dien vogel en deed hem den duivel aan, dat het sop uit zijn oogen liep.

Van de pret sloeg Merliere op zijn knie, en ook op mijn knie.

— Ja, zei ik om wat te zeggen. Dat moet een eigenaardige vogel geweest zijn.

— Of het!.. Maar meneer Baekelandt is er ook een.

Merliere zat te peinzen in zichzelf, schoof zijn pet wat hooger, en krabde in zijn haar.

— De beesten hebben ook verstand, begon hij opnieuw; dat heb ik meer ondervonden. We zeggen wel: een domme koe, maar een koe is niet dom, niet meer dan gij of ik. Zou-je gelooven dat ik geld zou geven om eens een uur in een hond zijn kop te zitten en te denken wat hij denkt? Misschien zou ik dan meer weten dan nu. En ze zeggen, lachte Merliere schamper, dat wij de koningen der schepping zijn! Bezie mij onder mijn pet en in mijn klompen: een schoone koning!

Dit zeggend lichtte de man zijn pet op en schoof zijn beenen uit.

Hoe minder antwoord hij kreeg, hoe meer hij wou uitvorschen.

Al dieper ging hij op den grond der dingen in.

— Jongen, vertel mij waar wij vandaan komen en waar we naartoe gaan? Of we heelemaal dood zijn als we dood zijn? Of we nog leven, en waar en hoe? Een ziel hebben we, daar twijfel ik niet aan. De ziel is 't leven en 't gedacht. Maar geesten? Geesten, die wederkeeren? Ze zeggen dat er bestaan; maar ik heb er nooit gezien. En waarom zou ik ze niet zien, als een ander ze ziet? Wat denkt gij daarvan? Is er een hiernamaals? En weten we dat zoo goed als dat de dag volgt op den nacht, de zon op de sterren? Spreken de boeken daarover al gelijk? Is er hieronder een hel, en daarboven een hemel? Is er een vagevuur? En als die er zijn, zijn ze voor ons alleen? Is daar iets van? En hoe weten we dat er iets van is? En hoe is het?

— Merliere, zei ik, dat zijn vragen, die iedereen vraagt en waar niemand een afdoend antwoord op weet.

Ik was opgestaan.

Merliere stond ook op.

— En de boeken dan? meesmuilde hij. Ha, ha, ha! De boeken zouden het niet weten!

Dat wou er bij hem niet in.

— Menschen hebben de boeken gemaakt, antwoordde ik.

— Ik snap het al, zei Merliere. Gij wilt niets loslaten. G'houdt alles voor u zelf.

— Merliere, sprak ik in allen ernst, ik wou u alles geven wat ik heb. Maar gij zoudt er niets aan hebben. Meent gij werkelijk, dat een mensch door leeren een juisten kijk krijgt op de dingen?

— Ja, zeker, op alle dingen.

— Gij vergist u.

— Als dat zoo is, gooi dan uw boeken weg! riep Merliere, gooi ze allemaal weg! Maar gij zult het niet doen; gij zult het niet doen.

— Neen ik. Dadelijk kijk ik er weer in.

— Ziet ge wel! triomfeerde Merliere. Ha, ha, ha! Maar g'hebt gelijk, jongen. 't Is misschien beter, dat wij niemendal weten.

Hij wierp zijn houweel weer over zijn schouder en traagvoets wandelde hij naar zijn land.

EINDE